

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

VAMİK VOLKAN ve TÜRK SİYASAL HAYATININ PSİKO-POLİTİK ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
İPEK KERVANCIOĞLU

GAZİANTEP- 2018

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

VAMİK VOLKAN ve TÜRK SİYASAL HAYATININ PSİKO-POLİTİK ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İPEK KERVANCIOĞLU

TEZ DANIŞMANI
DOÇ.DR. ŞAKİR DİNÇŞAHİN

GAZİANTEP- 2018

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**VAMİK VOLKAN ve TÜRK SİYASAL HAYATININ PSİKO-POLİTİK ANALİZİ**” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım. 16/09/2018

İpek KERVANCIOĞLU

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Türkiye'deki psikopolitik çalışma alanı ve bu konuda uzman olan Prof.Dr. Vamık D.Volkan'ın eserleri, yayınları ve makaleleri incelenmiştir. 21. Yüzyılda küresel ölçekte her geçen gün cazipleşen bu yeni disiplinin alt yapısındaki psikolojik olgular, politik psikoloji perspektifinden hareketle analiz edilmektedir. Dolayısıyla politik psikolojinin ne olduğu sorusuyla başlayarak liderlerin psikolojik durumlarıyla ilişkilendirmektedir. Öncelikle bana yüksek lisans eğitimi olanağı tanıyan Hasan Kalyoncu Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. Tamer YILMAZ'a, bu tezin yazma sürecinde çok emeği geçen, güzel bir çalışmanın neticesi için yoğun temposu içinde ayırdığı zaman ve bu çalışmayı sonuçlandırmam da görüşleri ile katkıda bulunan değerli tez danışmanım Doç.Dr. Şakir DİNÇŞAHİN'e minnettarım. Ayrıca tez jürime komitesine katılarak bu tezin nihai noktasına gelmesine katkı sağlayan çok değerli hocalarım Dr.Öğretim Üyesi Mesut ŞÖHRET, Dr. Öğretim Üyesi Büşra AKÇABOZAN'a destekleri için teşekkür ederim. Bu çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İpek KERVANCIOĞLU

Gaziantep, 2018

ÖZET

Bu araştırmanın odak noktası politik psikoloji ve bu alanda dünyada bir çok ülke tarafından Nobel barış ödülüne aday gösterilmiş olan ve politik psikolojinin deha profesörü olarak tanımlanan Vamık D. Volkan'ın yapmış olduğu çalışmalarıdır. Politik psikolojinin diğer bilim dalları ve disiplinlerle olan ilişkisi araştırılmıştır. Türkiye'de daha önce Vamık Volkan hakkında eserleri ve çalışmalarını ele alarak bir tez yazılmamıştır. Araştırmada Volkan'ın yayınlanmış 30 Türkçe kitabı ve 34 İngilizce kitaplarının içinde özellikle politik psikoloji alanında olanlar kullanılmıştır. Çalışmada konular ve makaleler çoğunlukla Volkan'ın Türkiye'de yaptığı araştırma ve çalışmaların analizine göre incelenmiştir. Araştırma süresince elde edilen veriler ve yapılan literatür taramasından çıkan sonuçlarla metin analizi yapılmıştır.

Araştırma sürecinde Volkan'ın üzerinde en çok durduğu "Atatürk'ün psiko-biyografisi, kürt sorunu, terör ve terörist kimliği, Abdullah Öcalan'ın psiko-biyografisi, etnik çadır metaforu, seçilmiş travmalar, seçilmiş zaferler ve kürt sorunu" gibi konular detaylı incelenmiştir. Vamık Volkan, Atatürk'ü ele aldığı çalışmasını psikolojik evreleri inceleyerek kaleme almıştır. Bu ülküleştirilmiş liderin de bir iç dünyası olduğunu, hayatındaki karşılaştığı travmaları, çatışmaları, engellemeleri ve diğer psikolojik faktörleri incelemiş; bunların Atatürk'ün siyasal davranışını nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Bu çalışmanın amacı ülkemizdeki ve dünyadaki bilim insanları ve politik psikoloji alanına farklı bir bakış sağlamak bu alanda ki önemli kişi ve kişileri anlatmak ve bir uygulama örneği sunmaktır.

Anahtar Kelimeler : Politik psikoloji, Atatürk, ülküleştirme, seçilmiş zafer, seçilmiş travma, etnik kimlik, kıbrıs

ABSTRACT

This study is focused on political psychology and Vamık D. Volkan who is known as the genius professor of the mentioned field political psychology and was nominated for Nobel price by a number of countries for his studies. Relationship between political psychology and other disciplines is investigated. This thesis can be said the first in Turkey as it focuses on Vamık Volkan and his studies. For the study, 30 books in Turkish and 34 books in English language of Volkan's have been analyzed and the ones about political psychology were used. Most of the topics and articles in the study were collected from Volkan's researches in Turkey. Text analyse was conducted by the literature review and the data gathered.

Atatürk's psycho- biography, the Kurdish problem, terror and identity of terrorist, Abdullah Ocalan's psycho- biography, ethnicity metaphor, chosen traumas, chosen victories are the among the subjects on which Volkan focused highlighted during the study. Vamık Volkan investigated the psychological phases of Atatürk on his study. It was able to show that the great leader also had a private life, traumas he faced, his conflicts, disappointments and other many psychological facts and these were observed in order to search their effects on Atatürk's political life.

The basic aims of this study are to have a different point of view in political psychology for the related researchers, to mention the researchers of the field and to provide a sample for future researches.

Key Words : Political Psychology, Atatürk, Mourn, idealize, selected victory, selected trauma, ethnic identity, cyprus

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI VE YÖNTEMİ	1
1.1.1. Çalışmanın Konusu	1
1.1.2. Çalışmanın Amacı.....	1
1.1.3. Yöntem.....	2
1.1.3.1. Yöntemi Araştırma Deseni.....	2
1.1.3.2. Kaynaklar.....	2
1.1.3.3. Veri Analizi.....	3
POLİTİK PSİKOLOJİYE BİR GİRİŞ.....	3
1.2.1. Politik Psikoloji nedir?.....	3
1.2.2. Politik Psikolojinin Çalıştığı Disiplinler.....	5
1.2.3. Politik Psikolojinin Özellikleri	7

İKİNCİ BÖLÜM

VAMIK VOLKAN'IN HAYATI VE ESERLERİ	10
2.1. Hayatı ve Eğitimleri.....	10
2.2. Türkiye Üzerine Çalışmaları.....	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VAMIK VOLKAN'IN ATATÜRK HAKKINDA YAZDIKLARI.....	19
3.1. Ölümsüz Atatürk ve Atatürk Anatürk Kitapları.....	19
3.2. Narsizm Kavramı ve Ben İdeali.....	23
3.3. Matem İçindeki Bir Ailenin Çocuğu.....	24
3.4. Kadınlar ve Mustafa Kemal.....	28
3.5. Atatürk'ün Kızları.....	30
3.6. Atatürk'ün Hayatı Hakkında Psikolojik Yaklaşımlar.....	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİYASAL HAYATI ÜZERİNE PSİKO-POLİTİK İNCELEMELER.....	36
4.1. ETNİSİTE, KİMLİK, TERÖR.....	36
4.1.1. İç Dinamikler ve Psiko-sosyal Yapı.....	38
4.1.2. Terörizm ve Terörist Psikolojisi.....	39
4.1.2.1 Terör Örgütlerinin Oluşumu.....	43
4.1.2.2 Etnik Kimlik ve Etnik Çadır.....	44
4.1.2.3 Vamık Volkan'ın bakışıyla Abdullah Öcalan.....	46
4.1.2.4 Türkiye'de PKK Bölücü Terör Örgütü.....	50
4.2. KIBRIS MESELESİ	51

4.2.1. Kıbrıs'taki Durum Rezervuar Teorisi.....	53
4.2.2. Kıbrıs'ta Travma ve Anksiyete (Kaygı).....	54

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	56
-------------------------------	-----------

5.1. Sonuçlar.....	56
--------------------	----

5.2. Öneriler.....	57
--------------------	----

KAYNAKÇA.....	59
----------------------	-----------

EKLER.....	65
-------------------	-----------

Prof.Dr.Vamık Volkan'ın Eserleri

EK 1. İngilizce Yayınlar.....	65
-------------------------------	----

EK 2. Türkçe Yayınlar.....	68
----------------------------	----

EK 3. Almanca Yayınlar.....	70
-----------------------------	----

EK 4. Fince Yayınlar.....	71
---------------------------	----

EK 5. Yunanca Yayınlar.....	71
-----------------------------	----

EK 6. Japonca Yayınlar.....	71
-----------------------------	----

EK 7. Rusça Yayınlar.....	71
---------------------------	----

EK 8. İtalyanca Yayınlar.....	71
-------------------------------	----

EK 9. İspanyolca Yayınlar.....	71
--------------------------------	----

EK 10. Portekizce Yayınlar.....	71
---------------------------------	----

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Politik Psikolojinin Formülü.....	19
Tablo 2. ‘Ölümsüz Atatürk’ Kitabının Çalışma Taslağı.....	31

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Handbook of Political Psychology by Jeanne Knutson	17
Şekil 2. Vamık Volkan ile Medeniyetler Üzerine Söyleşi.....	22
Şekil 3 Teröristin Psikolojik Neden Diyagramı.....	50

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BDP	:	Barış ve Demokrasi Partisi
BETAM	:	Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırma Merkezi
CSMHI	:	Zihin ve İnsan Etkileşimleri Araştırma Merkezi
DEHAP	:	Demokratik Halk Partisi
DEP	:	Demokrasi Partisi
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü
HADEP	:	Halkın Demokratik Partisi
HEP	:	Halkın Emek Partisi
ISPP	:	International Society of Political Psychology (Uluslararası Siyaset Psikolojisi Topluluğu)
İŞİD	:	Irak Şam İslam Devleti
INN	:	International Negotiation Network (Uluslararası Müzakere Ağı)
IDI	:	International Dialogue Initiative (Uluslararası Diyalog İnsiyatifi)
İBDA-C	:	İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi
MHP	:	Milliyetçi Halk Partisi
MİT	:	Milli İstihbarat Teşkilatı
PKK	:	Kürdistan İşçi Partisi
TABDC	:	Turkish Armenian Bussiness Development Council (Türk- Ermeni İş Geliştirme Konseyi)
TARC	:	Turkish Armenian Reconciliation Commission (Türk Ermeni Uzlaşma Komisyonu)
TESEV	:	Türkiye Ekonomi ve Sosyal Etütler Vakfı
WHO	:	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI VE YÖNTEMİ

1.1.1. Çalışmanın konusu

Psikoloji genel anlamıyla çok geniş bir uygulama alanı olan bir bilim dalıdır. Uluslararası ilişkilerdeki davranışların ve olayların psikolojik sorunlardan ziyade, bunların altında yatan sebeplerin değerlendirilmesi politik psikolojinin çalışma alanına girer. “Politik psikoloji, toplumda oluşan davranışların derininde yatan nedenleri anlamaya çalışarak politikaya yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Sadece bilinçsel düzeyde yaklaşarak bir sorunu çözmek mümkün olmamaktadır” (Çevik ve Ersaydı, 2013: 41-43).

Politik psikoloji'nin perspektifinde kişilerin doğru analiz edilmesi çok önemlidir. Siyasi kişilerin kimlik oluşumu, yaptıkları eylemlerin sebep sonuç ilişkisi ve psikobiyoğrafileri çok iyi incelenmelidir. Bu noktadan yola çıkarak; politik psikolojinin tanımı ve çerçevesi içerisinde siyasetin önemini ve bu konuda çalışmalarıyla tanınan Vamık Volkan'ın eserlerinin incelenmesiyle bu çalışma ortaya çıkmıştır. Vamık Volkan bir psikiyatrist olarak politik psikoloji disiplini ile sorunlara yaklaşımı ve yöntemi ile diplomasiye psikolojik perspektifle farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

1.1.2. Çalışmanın Amacı

Siyaset psikolojisi, çatışma çözümü, yas, etnik kimlik, müzakere süreçleri, büyük travmalar ve tarihi olaylar, liderler toplum ve gruplar ile ilgili birçok çalışma yapılmış ve kitaplar yazılmıştır. Bu tez çalışmasında tüm bu temel konuları ele alarak ve bu konuda uzman olan Prof.Dr. Vamık Volkan'ın eserleri ve çalışmalarını inceleyerek geniş bir çerçevede incelemeyi amaçladım. Psikolojinin uluslararası süreçlerdeki rolünü inceledim. Bunun yanı sıra tez çalışmasının başlıca amaçları şöyle sıralanabilir:

- Vamık Volkan'ın hayatı ve eserlerinin incelenmesi.
- Vamık Volkan'ın yazmış olduğu eserlerde politik psikoloji kavramının incelenmesi.
- Atatürk'ün özel hayatı ve yaşamında karşılaştığı çatışmalar, travmalar, güçlük ve zorluklar ve bunların altındaki sebeplerin psiko-analitik açıdan yapılan incelemelerin incelenmesi.

- Politik psikoloji disiplini oluştuğu günden bu güne kadar uygulanan politik ve ulusal yapılar, lider tutumları ve yönetim Őekillerinin incelenmesi.
- Terör ve teröristin motivasyonu ve bunların politik psikoloji açısından değerlendirilmesi.
- Abdullah Öcalan'ın kendi anlattıkları ve terör eylemlerinin Vamık Volkan'ın gözünden değerlendirilmesi.
- Kıbrıs Sorunu, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Türklerin yaşadığı sıkıntılar, rezervuar paylaşımı örneğinin ve yaşananların günümüze etkisinin incelenmesi...

Araştırma materyalini konu ile ilgili ağırlıklı olarak ikincil kaynaklar oluşturmaktadır. Bunlar arasında konuya ilişkin makale, tez, dergi yazıları ile Vamık Volkan'ın kitapları yer almaktadır. Ayrıca konunun uzmanları ve Dr.Volkan ile daha önce yapılan röportajlar da bu kapsamda incelenmiştir.

1.1.3. Yöntem

1.1.3.1. Yöntemi Araştırma Deseni

Bu tez çalışmasında politik psikolojinin önemi, Türkiye'de yapılan çalışmalar ve Vamık Volkan'ın eserleri incelenmiş ve psiko-politik bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Araştırma metodu olarak literatür taramasına dayalı metin analizi yapılmıştır. Başka bir deyişle politik psikoloji disiplininin oluşması, özellikleri ve kullanıldığı alanlar değerlendirilmiştir. Psikolojinin kimlik oluşumuna etkileri, kimliğin gelişimindeki rolü, mağdur kimliği çalışmalarını içeren literatürün taranmasına dayalı betimsel bir metot kullanılmıştır. Tarama modelindeki betimsel bir çalışma ile konu ile ilgili kaynakların “amaç, kapsam ve yöntem açısından mevcut durumu analiz edilmeye çalışıldı. Betimsel modellerle bu konudaki mevcut durum araştırılmıştır” (Kırcaali, 1999: 7).

1.1.3.2. Kaynaklar

Tarama modelleri geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu Őekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalara uygun bir modeldir. “Araştırmaya konu olan kişi veya nesne, kendi koşullarında olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Bilinmek istenen üzerinde herhangi bir Şekilde değiştirme veya etkileme çabası gösterilmez” (Karasar, 1995: 77). Bu çerçevede çalışmanın “Vamık Volkan'ın bakışıyla Atatürk, Abdullah Öcalan, kürt sorunu, terör ve terörist kimliği, Kıbrıs sorunu” gibi başlıklar öncelikle bir betimsel araştırmaya yer verilerek bu konular hakkında yazılmış raporlar, kitaplar ve önceden yazılmış yüksek lisans

ve doktora tezleri incelenmiştir. Bu araştırmada Vamık Volkan'ın eserlerinden 16 kitabı, 12 makalesi ve hakkında yazılan yazılar, yapılan söyleşi ve röportajlar incelenmiştir.

1.1.3.3. Veri Analizi

Araştırmanın özgünlüğü açısından önemli olan Vamık Volkan'ın eserleri ayrı ayrı incelenmiş, içerik analizine yer verilmiştir. Berelson, içerik analizini “iletişim içeriğinin incelenmesinde kullanılan nesnel, sistematik ve nicel bir araştırma yöntemi” olarak tanımlamaktadır (Berelson, 1952: 18). “Nitel bir yöntem olan içerik analizi herhangi bir metnin içinde yer alan araştırmacı tarafından belirlenen kategorilerin ortaya çıkış sıklığını belirleme yöntemidir. İçerik analizi bu kategorileri ölçerken, metinlerin içerdiği mesajlar, imajlar ve bunların anlamları hakkında yorum yapabilme amacını güder” (Hansen, 2003: 55). “Niceliksel bir betimleme yöntemi olan içerik analizi aynı zamanda sistematik ve nesnelidir” (Wimmer, 2007: 20).

Bu tez yukarıda çerçevesi çizilen literatür taramasına dayalı betimsel yöntemle yazılmıştır. Disiplinlerarası niteliği, konusu ve kuramsal temeli ile politik psikolojiye farklı bir pencere açmaya çalışan bu tez çalışmasının, Vamık Volkan'ın çalışmalarını inceleyerek Türkiye’de bu konuda az sayıda yapılan çalışmalar arasında yer alması umulmaktadır.

1.2. POLİTİK PSİKOLOJİYE GİRİŞ

1.2.1. Politik Psikoloji nedir?

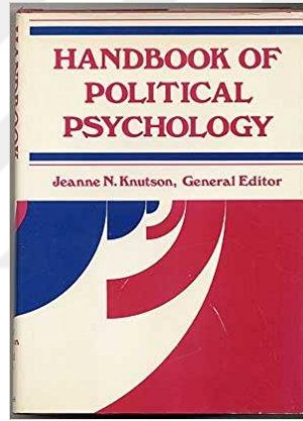
Politik psikoloji alanında çalışmak istememin en temel sebebi, politikanın aslında insan temeli üzerinden yürütülmesi ve insanların birer psikolojik varlık olması yani duygu, düşünce davranışlarının siyasi alanı etkilemesi ve farklı disiplinlerin ortak temel noktası olmasıdır. Politik psikoloji; politika ile psikoloji arasındaki ilişkileri inceleyen bir alandır. Politik psikolojiyle liderlerin karakterlerini, yöneten ve yönetilen toplumun ilişkisini, ulusların ilişkisini analiz edebilmekteyiz.

Politik psikoloji terimi ilk olarak Frankfurt Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün çalışmaları ile ortaya çıkmıştır. “Horkheimer, Theodore Adorno, H.Marcuse ve E. Fromm'un felsefeleri ile şekillenerek, özellikle Marksist görüşe ilgi duyan bu felsefecilerle, temelde Freudyan psikanaliz tekniklere dayalı olarak gelişmiştir. O dönemde Frankfurt Okulu'nun kurucuları bir taraftan Almanya'da I.Dünya Savaşı'ndan sonra demokratik ortamın iyi

işlememesi, diğer yandan kapitalist üretim şeklinin geçirdiği değişimlere koşut olarak yeniden çözüm üretebilmek için, geleneksel disiplin sınırlarının ihlal edilmesi olgularına eğilmişlerdir. Bu nedenle ekonomiden psikolojiye, hatta iletişime kadar geniş inceleme alanlarında kavramsal çerçeve arayışına girmişlerdir” (İnan, 2011: 4).

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte farkında olmadan başvuru politik psikoloji disiplini, akademik alanda yeni bir literatür olabilir. Fakat tarihe baktığımız zaman Niccolo Machiavelli'nin insan psikolojisi hakkındaki dar ve sınırlı görüşlerinin ardından Thomas Hobbes, Jean Jacques Rousseau ve John Locke ayrı ayrı “Doğal Durum” (*State of Nature*) hakkında yürüttüğü yeni akımıyla ön plana çıkmıştır. İlk olarak 1920'li yıllarda Harold Lasswell tarafından ortaya atılmıştır. Lasswell'in uzun araştırma sürecinin ardından Knutson (1973) politik psikoloji alanında ilk eser olarak kabul edilen “Politik Psikolojinin El Kitabı” (*Handbook of Political Psychology*) adlı yapıtı yayınlanmıştır.

Şekil 1: Yayınlanan İlk Politik Psikoloji Kitabı

Kaynak: Knutson, 1973: 572

Politik psikoloji, yayınlanan bu ilk kitaptan da anlaşılacağı üzere, “Freud’un insan davranışları analizlerinin temel alındığı ve bu analizlerin politik çalışma alanlarına uyarlandığı bir disiplin olarak literatüre girmiştir” (Houghton, 2009: 23-24).

Politik psikoloji kavramı, oluştuğu günden bu yana dönemin politik ve ulusal yapısını, lider tutumlarını ve yönetim şekillerini dikkate alarak araştırma konularında değişiklikler göstermiştir. Bu dönemleri üç ana kısımda sınıflandırmak mümkündür: ilk dönem kişilik ve kültür kavramlarının yoğun olarak incelendiği 1940’lar ve 1950’ler; ikinci dönem politik tutumların ve oy kullanma davranışının incelendiği 1960’lar ve 1970’ler; politik ideolojinin ve karar verme mefhumlarının hâkim olduğu üçüncü dönem ise 1980’ler ve 1990’lardır.

“Frankfurt Okulu’nun kurucuları, bir yandan Almanya’da I.Dünya Savaşı’ndan sonra demokratik ortamın iyi işlememesi, diğer yandan kapitalist üretim biçiminin geçirdiği değişimlere koşut olarak ortaya çıkan sorunlara çözüm üretebilmek için, geleneksel disiplin sınırlarının ihlal edilmesi olgularına eğilmişlerdir. Bu nedenle ekonomiden psikolojiye, hatta iletişime kadar geniş inceleme alanlarında kavramsal çerçeve arayışına girmişlerdir” (Tokgöz, 2008: 14).

Sadece bilinçsel düzeyde yaklaşılarak bir sorunu çözmek mümkün olmayacağı için “politik psikoloji, toplumda oluşan davranışların derininde yatan nedenleri anlamaya çalışarak politikaya yeni bir bakış açısı kazandırmıştır” (Çevik, 2007: 46).

Abdülkadir Çevik'e (2007) göre “politik psikoloji büyük grupların ve ulusların birbirleriyle olan ilişkilerini analiz ederek bu ilişkilerde rol oynayan psikolojik ve siyasi etmenleri değerlendirmektedir. Politik psikoloji bunun yanı sıra büyük gruplar ve uluslarla, bunların liderleri ve liderler arasındaki ilişkilerin ve yaptırımların psikolojik boyutlarını incelemektedir” (Çevik, 2007: 41-43). Politik psikoloji, 1978 yılında ABD’de Vamık Volkan öncülüğünde ele alınmıştır. Politik psikoloji toplumlar arasındaki ilişkileri psikolojik olarak inceler ve çıkan sonuçlara göre belirli değerlendirmelere ulaşmayı amaçlar. Politik psikolojide çoğunlukla terörizm, teröristlerin psikolojileri ve kimlik psikolojisiyle ilgili konularda yoğun olarak çalışılmaktadır.

1.2.2.Politik Psikolojinin Çalıştığı Disiplinler

Politik psikoloji en temelinde siyasi bilimler alanıyla çalışmaktadır. Bunun dışında; psikoloji, bilişsel psikoloji, sosyoloji, kişilik psikolojisi, psikiyatri, sosyal psikoloji, uluslararası ilişkiler ve ekonomi, tarih, sanat ve felsefe gibi alanlarla da çalışmaktadır.

McGraw politik psikolojiyi “disiplinlerarası bir disiplin” olarak da tanımlamıştır (Graw, 2000: 806). Politik psikoloji terörizm ve savaş gibi politik sorunlardan, oy kullanma gibi sıradan olan aktiviteye kadar geniş bir alanı oluşturmaktadır. Aslında ‘neden’ sorusuna cevap arayan bir disiplindir. Örneğin Faşizm neden ortaya çıkmıştır, insanlar neden soykırım yapar, devletleri yönetenlerin motivasyonları nasıldır ve bunun gibi sorulara açıklık getirmeye çalışan, bu soruları derinlemesine inceleyen bir bilimdir. Aslında bununla insanların davranışlarının temeline inmeye çalışılır.

“Politik psikoloji disiplini, psikoloji ile politik kararların arasındaki etkileşim ya da psikolojinin politika üzerindeki etkisi olarak da adlandırılmaktadır” (Houghton, 2009: 22).

İnsanlar politika yapmaya başladığından beri, farkında olmadan kendi içlerinde diğer insanların tutum ve davranışlarının altında yatan etkenleri araştırmışlardır. Bu nedenle politik psikoloji, genel olarak halkın tutum ve davranışlarını incelemekle beraber, aynı zamanda seçkin (elit) kesimin de nasıl karar aldığını ve politikaya nasıl yön verdiğini araştıran bir disiplin olarak kabul edilmiştir. Aslında politik psikoloji kavramı, “devletlerin tarihi ve politikası kadar eski bir kavram olarak belirtilebilir. Bazı araştırmacılar tarafından “siyaset psikolojisi” olarak da adlandırılan politik psikoloji, siyaset adamlarının psikolojik referansları, siyasal alanda daha fazla kullanılmasıyla başvuru alanı genişleyen bir disiplin olmuştur” (Bilgin, 2005: 24).

Bugün ise siyaset felsefesi olarak da isimlendirebileceğimiz disiplin meydana gelmiştir. Bu felsefenin altında, siyasal fikirler ve siyaset teorisi oluşmuştur. “Politik psikoloji, psikolojik kanırları sosyal uygulamaya bağlayan ve psikolojik süreçleri sosyal olaylarla ilişkilendiren bir kaynak olarak görülebilir. Politik psikoloji, psikolojiyi ve toplumu birleştiren bir kesişim noktasıdır” (Perez, 2001: 347). Dolayısıyla bu disiplin ile toplumların yaşadığı siyasi olaylar psikoloji penceresinden bakılarak ele alınmaktadır. Çalışma ve araştırma alanları da liderler ve büyük grupların motivasyonları, toplumun psikodinamiği, siyasi kişilerin nitelikleri, temelde yatan ideolojik sebepler ve bunun gibi başlıklara odaklanmıştır.

Disiplinlerarası çalışmalarda, araştırmacılar kendi alanı dışındaki disiplinler çalışmalar sergilerler. Örneğin, psikiyatr/psikolog, tarihçi, siyaset bilimci ortak çalışmalar sergileyebilir. Volkan’ın “Ölümsüz Atatürk” kitabının önsözünde de bu kitabın bir tarihçi ile birlikte yazması gereğine, yani disiplinlerarası bir çalışmanın gerekliliğine dikkat çekilmiş Vamik Volkan da bir psikiyatrist olarak siyaset bilimleri alanında eserler vermiş ve disiplinler arası çalışmıştır “Tarihçilerin psikoloji ile ilgili yeterli bilgileri yoktu; buna karşılık olgulara psikolojiyi esas alan bir perspektifle yaklaşan bilim insanları da yeterli bir tarih bilgisine sahip değildiler” (Volkan, 2005: 11-12) demiştir. Tablo 1’de görüldüğü gibi politik psikolojiyi formülize edecek olursak, kişinin temel durumu çözümlenebilirliği olması yani asgari düzeyde de olsa psikoanalitik bilgiye sahip olması, olayları anlayarak yorumlayabilecek siyaset bilgisinin olması ile birlikte politik psikoloji analizi yapılabilir.

Tablo 1. Politik Psikolojinin Formülü

Temel durum						
çözümleme		Yeterli		Ustalık		
bilgisi	+	Siyaset	+	isteyen	=	Politik Psikoloji
(asgari		bilgisi		yorumlama		
psikoanalitik				işi		
<u>donanım)</u>						

1.2.3. Politik Psikolojinin Özellikleri

İnsan psikolojik bir varlıktır. İnsanların da davranışları nesnelere ve başka insanların varlığından etkilenir. Örneğin insan bir topluluğun veya grubun içinde o gruba özdeşleşerek etkilenir ve o sosyal kimlikle bütünleşir. Daha sonra kendini o sosyal kimlik içerisinde tanımlamaya başlar örneğin “ben komünistim, ben milliyetçiyim, ben X derneği üyesiyim veya Müslümanım, Hristiyanım” ve bunun gibi cümlelerle kendini etiketler. İlerleyen zamanlarda bu durum karakterine ve davranışlarına da yansır. Bir grubun içinde bulunduğu o grubu yöneten bir de lider olur, bu gruplar toplumun bir parçasıdır. Bazen gruplar arası anlaşmazlıklar, bazen de uzlaşmalar olabilir. Bu durum grupların gücüne bağlıdır. Esasında amaç psikolojik teoriyi siyasi olaylara bağlamaktır. Toplumda insanların siyasi düzeni bozulunca örneğin ülkenin işgali, darbe, gruplararası çatışmalar ve benzeri olaylar yaşadıklarında psikolojik faktörler gün yüzüne çıkmaktadır. “Bireyler işsiz kalma, inanç özgürlüğünü belirtmede sorun yaşama gibi toplumda yaşanan sıkıntıların sonucunun kendilerini etkilemesi halinde siyasal duyarlılık gösterirler” (Dikker, 2012: 16). Öte yandan toplumda her şey yolunda gittiğinde sistem düzenli işlediğinde insanlar siyasete ve siyasetçiye ilgi göstermezler.

“Politik psikolojinin önemi, bireysellik metodolojisinin varsayımına bağlı olarak çok tartışılan ama anlaşıldığı takdirde çok önemli bir öğretimdir” (Elster, 1993: 7). Geçmiş tarihten günümüze kadar dünyada birçok savaş oldu, birçok devlet kuruldu ve birçok devlet

dağıldı. Sınırlar değişti, stratejik ilişkiler değişti. Milyonlarca insan vatanından, ülkesinden göç etmek zorunda kaldı başka topraklara geçti. Daha sayamayacağımız birçok siyasi olaylar oldu. İnsanların davranışlarını değiştiren bu psikolojik süreçler siyaset psikolojisi (yani politik psikoloji) alanını gün yüzüne çıkarmıştır.

Politik psikoloji bir bilimsel disiplin olarak Avrupa ve ABD'deki diplomat, siyasetçiler ve bilim insanları tarafından oldukça yararlı karşılanmaktadır. Aslında siyasetçilerin belirlenmesinde politik psikolojinin önemi oldukça fazladır. Örneğin kimin siyasetçi olabileceğini, siyasetçinin temel kişilik yapısını, siyaset kültürü ve bilgisini ölçebilmeyi, psiko-sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını toplumla olan ilişkilerini ve liderlik sıfatına sahip olup olmadığını belirlemede politik psikoloji etkilidir.

İnsanın yönetme becerisi olmalı, çevresine hayranlık uyandırabilmeli, kültürel ve tarihsel bilgiyi doğru kullanabilmelidir. Günümüzde, ülkemizde aktif siyasete katılımı genellikle çevresindeki dostlarının teşviği ile iktidardaki kişilerin çağrısıyla ya da siyasi ideolojisinin gereği olduğuna inanarak veya kişisel bir birikimi olan ve ülkenin yönetimine karşı eleştirel yaklaşımly kişiler siyasette aktif yer almak istemektedir.

Türkiyeki politik psikoloji durumuna, politik psikoloji derneği'nin başkanı ve Ankara üniversitesi öğretim üyesi aynı zamanda Vamık Volkan'ın öğrencisi olan Prof.Dr. Abdülkadir Çevik'in bazı tespitleri vardır bunlar: seçilmiş travma, seçilmiş zafer ve yas döngüsünden oluşmaktadır. "Seçilmiş travmalar konusuna örnek olarak Amerika'nın uğradığı 11 Eylül saldırıları verilebilir. Bu saldırı Amerikan tarihinde büyük bir travma olmuştur ve beklenmedik bir aşağılık duygusu yaratmıştır. 'Biz o kadar kuvvetliyiz ki bundan sonra böyle bir travmaya izin vermeyeceğiz politikası' gelişmiş ve Amerika'nın daha sonra dünyadaki prestijini düşürecek olayları bastırmıştır" (Çelenk, 2008: 6). "Seçilmiş zafer kavramına bir başka örnek ise Malazgirt Zaferi'dir. Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmeleri 1071 tarihinde Malazgirt Zaferi'yle gerçekleşmiştir. Aslında bu tarihten önce de çeşitli göçlerle Türklerin küçük gruplar halinde anayurtlarından batıya gelip Anadolu'ya yerleştikleri bilinmektedir" (Güvenç, 1993). Bu savaşta Bizanslıların sayıca üstün olmaları ve kendilerine çok fazla güvenmelerine rağmen yenilmeleri ve Türklerin yenme gururu Bizanslılar için 'patolojik yas' olmuştur. Prof.Dr. Çevik'e göre travma ve mağduriyet kavramlarının tarihimize ve günümüze uyarlanması bakımından şöyle demiştir:

"Travmadan bir zafer çıkarmak isteyen birileri parlamento'dan kendilerini kovdurmak için ellerinden gelen her şeyi yapıyor. Çünkü varlıklarının temelinde travmatize olmuş

mağdurluk vardır. Bunu Ermeni ve Yunanlılar gibi kimliklerinin bir parçası haline getirmişlerdir” (Çevik, 2007: 18).

Türkler bugün Malazgirt Zaferinden nasıl gurur duyuyorsa Bizanslıların bugünkü mirasçıları da bu yaşadıkları acıyı hatırlamak bile istemiyorlar. Dolayısıyla yaşanan travma ait oldukları kimliğin bir parçası olmuştur.

Volkan da seçilmiş travma ve saçılmış zaferler hususunda dört temel nokta üzerinde duruyor: (i) varolan kültürel normlar değişiyor; (ii) büyük bir travma olduktan sonra paylaşılmış yeni uğraşlar ortaya çıkıyor. (iii) paylaşılmış bağlantı nesnelere olarak anıtlar yapılıyor. (iv) ve bu yaşanan travmanın cevapları nesilden nesile devam ediyor. Başkaları tarafından yapılan felaketlerin etkileri nesilden nesile geçmektedir. İçinde bulunduğumuz nesilde yaşanan çatışmaları anlamaya çalışırsak geçmiş nesillerin yaşamış olduğu çatışmaları da bilmeliyiz. Toplum yas tutamadığında ve atılgan olamadığında bunların sonucu olarak siyasi bir süreç ve ideoloji ortaya çıkar. Buna “benim hakkım var” anlayışı da diyebiliriz. Yani kişi de yas tutma şeklinde olan durum, topluma gelince bir süreç olarak karşımıza çıkar (Volkan, 2007: 249).

Çalışmamın sonucu olarak bu bölümünde politik psikolojinin ne olduğunu ve nerelerde kullanıldığını açıkladım. Bu konuda Vamık Volkan’ın çalışmalarını ve bu disiplinin siyaset felsefesi içerisindeki sürecini ve nasıl etkilediğini kaynak gösterdim. Politik kararların üzerindeki psikolojik etkileri değerlendirilmesini inceledim. Günümüzde daha çok terörizm ve kimlik psikolojisi adı altında incelense de liderlerin psikolojik kökenleri ve şimdiki yönetim şekillerini etkileyen bir araştırma altyapısı oluşturmak için politik psikoloji önemlidir. Liderlerin ve büyük grupların motivasyonları ve toplumun psikodinamiği ve bunların temelde yatan ideolojik sebepleri politik psikolojiyle açıklanabilmektedir. Bir sonraki bölümde Profesör Vamık Volkan’ın biyografisi ve bu alandaki çalışmalarını inceleyerek Türkiye’de yapmış olduğu psikolojik ve sosyal çalışmalardan bahsedeceğim.

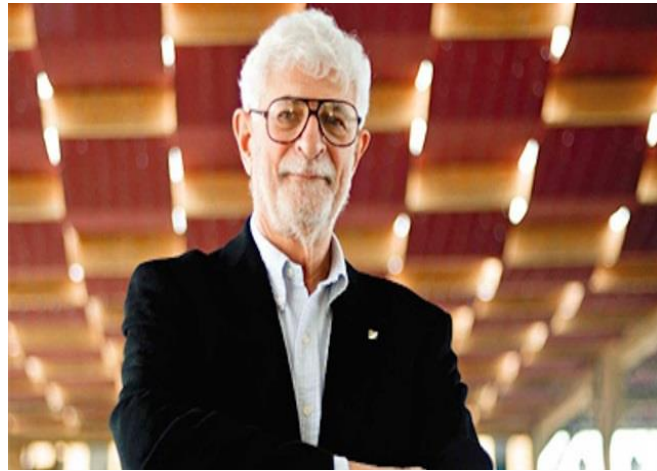
İKİNCİ BÖLÜM

VAMIK VOLKAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

2.1. Hayatı ve Eğitimi

Prof. Dr. Vamık Djemal Volkan 1932 yılı Lefkoşa Kıbrıs doğumludur. “1950 yılında Kıbrıs İslam Lisesi’ni, 1956 yılında Ankara Tıp Fakültesi’ni bitirdikten sonra 1957 yılında eğitimine ABD’de devam etmiştir. Kırk beş yıl Virginia Üniversitesi’nde psikiyatri eğitmenliği ve on sekiz yıl bu üniversitenin bir hastanesinde başhekim olarak görev yapmıştır. 2002 yılında emekli olmuş bir psikiyatri profesörüdür. Aynı zamanda Washington Psikanaliz Enstitüsü emekli eğiticisi ve süpervizör analisti, Massachusetts Stockbridge’te bulunan Austen Riggs Merkezi’nin Erik Erikson kıdemli akademisyenidir” (Atik, 2016).

Virginia Üniversitesi’ne ait olan Blue Ridge Hastanesi’nde tıbbi yöneticiliği ve Zihin ve İnsan Etkileşimleri Araştırma Merkezi CSMHI (Center for the Study of Mind and Human Interaction) başkanlığını yürütmüş olan Volkan, Türk –Amerikan Nöropsikiyatri Birliği ile Uluslararası Siyaset Psikolojisi Topluluğu ISPP’nin kurucularından ve eski başkanlarındandır. Ayrıca Amerikan Psikanaliz Koleji Derneği’nin de eski başkanıdır. Profesör Volkan, Rabin İsrail çalışmaları Merkezi’nde İzak Rabin Bilim İnsanı, Harvard Üniversitesi’nde konuk hukuk profesörü, Viyana Üniversitesi’nde Konuk Siyaset Bilimi Profesörü ve Bahçeşehir Üniversitesi’nde Konuk Siyaset Psikolojisi Profesörü unvanlarına sahiptir. Ayrıca Ege Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nde konuk psikiyatri profesörü olarak bulunmuştur.

Şekil 2. Vamık Volkan ile medeniyetler üzerine söyleşi

Kaynak medyaröportaj, 2017

Volkan, 1980 yılından başlayarak aralarında İsrail, Mısır, Sovyetler Birliği, Rusya, Baltık cumhuriyetleri, Hırvatistan, Arnavutluk, Romanya, Kuveyt, Gürcistan, Güney Osetya ve Türkiye'nin bulunduğu çeşitli ülkelerde otuz yılı aşkın bir süre boyunca çeşitli “düşman” temsilcilerini resmi diyalog için bir araya getirmiş; birçok dünya lideri ile konuşmuş; göçmen kamplarında araştırma ve incelemelerde bulunmuştur. Profesör Volkan, “tramvatize” olmuş (travma geçirmiş) toplumlara da yardım çalışmalarında bulunmuştur. Bunlar arasında diktatör Enver Sedat'ın ölümünden sonra Arnavutluk ve Saddam Hüseyin'in kuvvetlerinin çekilişinden sonra Kuveyt sayılabilir. .

Büyük grup psikolojisi üzerine yeni kuramlar geliştirmiş ve barış içinde bir arada yaşamak için yeni stratejiler önermiştir. 1990'lı yıllar boyunca ABD eski başkanı Jimmy Carter tarafından yönetilen Carter Merkezi Uluslararası Müzakere Ağı INN' nin (*International Negotiation Network*) üyesi olan Volkan, Arnavutluk ve Makedonya'da Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, WHO) WHO'ya geçici danışmanlık yapmış ve Avustralya'da Fullbright “bilim insanı” olmuştur. Aslında Carter'in Volkan ile çalışmasının temelindeki sebep; “1977 yılında Mısır devlet başkanı Enver Sedat'ın İsrail Parlamentosundaki konuşmasında Araplarla İsraililer arasındaki sorunların temelinde yüzde yetmiş oranında psikolojik faktörler rol oynuyor demesidir” (Anwar al-Sadat, 1978). Bu konuşmanın üzerine ABD devlet başkanı Carter bu konunun araştırılmasını istiyor ve Vamık Volkan'ı bu konu araştırılsın diye seçiyorlar. Vamık Volkan'ın seçilme nedeni ise; 1976 'da Kıbrıs'ta yaşayan Türkler ve Rumlar arasındaki problemlerin psikolojik analizini yapan *Cyprus: War and Adaption (Kıbrıs Savaş ve Uyum)* başlıklı bir kitap yazmış olmasıdır. Dolayısıyla çatışma çözümünde siyaset psikolojisinin rolünü çalıştığı için dikkat çekmiştir.

Volkan'ın bugüne kadar yetmiş kitabı yayımlanmıştır. Birçok kitaba eş yazar, editör, eş editör olarak katkıda bulunmuş ve yüzlerce makale kaleme almıştır. Yine yüzlerce kitap bölümü ve bilimsel makalenin yazarı olup, profesyonel on altı meslek dergisinin yönetiminde yer almış, farklı ulusal ve uluslararası organizasyonlar tarafından birçok ödül almıştır. Her kıtada, pek çok ülkede konferans ve seminerler vermiştir.

Volkan 2008 yılında, Uluslararası Diyalog İnsiyatif UDİ 'yi (*International Dialogue Initiative-IDI*) kurmuş¹ ve ilk başkanı olmuştur. UDİ üyeleri; Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İran, İsrail, Birleşik Krallık, Türkiye ve Batı Şeria'dan resmi olmayan temsilci

---

¹ www.internationaldialogueinitiative.com

kişilerden oluşmaktadır. Bu temsilciler, dünya meselelerini psiko-politik açıdan incelemek için yılda iki defa toplanmaktadırlar.

Volkan, psikiyatrist, psikanalist, siyaset psikoloğu gibi sıfatlarla anılmakla birlikte, birçok üniversitedeki benzer çalışmaların ilham kaynağı ve yaratıcısıdır. Vamık Volkan, 2000'lerin ortasında ve 2014'te yirmi yedi ülkenin gönderdiği destek mektuplarıyla beş kez Nobel Barış ödülüne aday gösterilmiş olup Avusturya'da bulunan Viyana Sigmund Freud Üniversitesi, Viyana şehri ve Dünya Psikoterapi Kurulu tarafından verilen Freud Profesörü ünvanına layık görülmüştür.

2.2. Türkiye Üzerine Çalışmaları

Profesör Vamık Volkan genel olarak politik psikoloji üzerinde birçok çalışma yapmıştır. Toplam yirmi yedi ülke tarafından da Nobel barış ödülüne aday gösterilmiştir. Tüm dünyada “politik psikoloji dehası” olarak tanınmaktadır. Hayatının ve eğitimin büyük kısmını ABD’de “psikanaliz ve politik psikoloji” alanlarında eğitim vererek ve uzmanlaşarak geçirmiştir.

Vamık Volkan’ın geçmişte Türkiye’de yaptığı çalışmalar çok fazla değildir. Turgut Özal zamanında, Türk-Yunan ilişkileri hakkında kitap yazması istenmiştir. Prof. Dr. Abdülkadir Çevik ve bazı psikiyatrist arkadaşları ile çalışmalar yapmış ve akabinde Abdülkadir Çevik Türkiye’de Politik Psikoloji Merkezi’ni kurmuştur. Bu merkezin haricinde ise 1980’lerin sonu 90’ların başında PKK eylemlerinin çok üst seviyede olduğu dönemde; Abdülkadir Çevik ve Ekrem Ceyhun Başbakanlıkta Türk Politik psikoloji merkezini kurmuşlardır.

“AK Parti hükümetinin iktidar olduğu ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün ricası ile çözüm süreci için “Ekopolitik“ adında bir fikir ve düşünce kuruluşuyla ortak ‘ağaç modeli’ uygulamasını tavsiye etmiştir. Ağaç modelini Türkiye’de uygulamaya çalışan Volkan, Ekopolitik’in başkanı Tarık Çelenk ve yöneticisi Murat Sofuoğlu’nun katkılarıyla Prof. Murat Belge, Emekli Subay Mete Yazar, 1999’da Kandil’den Türkiye’ye gelen grupta yer alan HDP uzlaşma kurulu üyesi Seydi Fırat, eski MİT Müsteşar Yardımcısı Cevat Öneş, Ülkücü hareketin önde gelen isimlerinden Musa Serdar Çelebi, Raif Türk, BDP Eş Genel Başkanı Gülstan Kışanak, gazeteci Avni Özgürel, Kürt aydın Ümit Fırat, BDP milletvekili Altan Tan, eski Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Özdem Sanberk, İstanbul Türk Ocağı Başkanı Cezmi Bayram ve bir dönem MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin danışmanlığını yapmış olan

Prof. Vedat Bilgin'den oluşan çekirdek kadroyla yola çıktı” (Özvarış, 2013). Ağaç modeli, Tavistock Enstitüsü, Rockefeller Vakfı ve Büyük Ortadoğu Projesi'nin çekirdeğini oluşturduğu bir öğretilerdir. Tavistock 1946 yılında kurulmuş olan bir yardım kuruluşudur. Rockefeller ailesi tarafından da desteklenmekte ve Sigmund Freud başta olmak üzere birçok psikanalistin teorilerini günlük hayatla sentezleyen ve uygulayan bir organizasyondur. Bu model uygulamasıyla uygun süreç gerçekleştirilebilirse her iki taraf içinde karşılıklı saygı ve aşağılanmadan beklentiler kolayca paylaşılabilir.

Vamık Volkan'ın açıklamasına göre “ağaç modeli” için önce hasta muayenesindeki gibi devletin teşhisi yapılıyor. “Bu ağacın kökleri oluyor. Ağacın gövdesi, düşman delegelerini bir araya getirip konuşmak, ağacın dalları da bu konuşmalardan ortaya çıkan sonuçları halka anlatmaktır. Bu “ağaç modeli” nde Türkiye'nin farklı kesimlerinden gelen kişilerin toplumun psikolojisi üzerine çalışmış olan psikanalistler eşliğinde konuşması ve bu kesimlerin birbirlerine dair öngördüğü "psikişik gerçekler"den arınarak gerçekliğe yönelmeleri sağlanıyor. Buna göre, Türk dindarlar ve Kürt milliyetçilerle ortak çözüm arayışı sağlamak kritik şehirlerde toplantılar oluşturularak sorunları daha somut hale getirip üst yönetimdeki siyasilerle paylaşarak bilgi aktarımında bulunulacaktı. Bunun temelinde Türkiye'deki psikolojiyi düzeltmek yatmaktaydı. Toplum psikolojisini bozan sebepler nelerdir, bunlar nasıl engellenir ve insanlara barışçıl duygular nasıl empoze edilir diyerek bu süreç uygulanmak istendi” (Volkan, 2007: PPS-1).

Volkan ağaç modelini Arap-İsrail meselesi üzerinde uygulamış ve altı yıla yakın çalışmıştır. Öncelikle bir ekip kurmuştur. Bu ekipte; psikanalistler, tarihçiler, diplomatlar, psikologlar bulunmuştur. Çatışmaların olduğu yere giderek saha çalışması yapmışlar oradaki insanlarla konuşmuş ve bilinçdışı süreçleri incelenmişler. Sonunda bir teşhis konularak tüm bu kargaşanın ve savaşın en temelinde psikolojik nedenler olduğunu anlamışlardır. Bir başka örnek uygulamayı ise Estonya'da yapmışlardır. Estonya bir buçuk milyonluk nüfusuyla küçük bir laboratuvar gibidir. Ülkenin yarısından fazlası Rusça konuşmaktadır. Üstelik her üç kişiden biri diğerine düşmandır. İnsanların korkusu; bin yıl başkalarının hakimiyeti altında yaşamış ve şimdi bağımsızlıklarını kazanmışlar fakat her an ne olacak diye bilmediklerinden dolayı korkmaktadırlar. Şimdi özgür olmalarına rağmen korkuları devam etmektedir çünkü her özgürlüklerini kazandıklarında biri gelip onlara baskı yapmış ve ezmiştir. Burada da yapılan teşhisle, çözüme ulaşılabilecek süreçte ağaç modeli uygulaması etkin olmuştur.

Dünya’da çatışmaları inceleyen arabuluculuk yapan bir doktor olan Prof. Dr. Vamık Volkan psikolojik faktörlerin uluslararası ilişkiler üzerindeki etkilerini incelemektedir. Etnik, milli, dini ve ideolojik çatışmaların olduğu toplumlar arasında diyalog kurmaya çalışmaktadır.

2013 yılında ise “Akil İnsanlar” kavramını Türkiye’de model oluşturan kişi olmuştur. Aslında bu kavramın altındaki temel sebep Volkan’a göre Kürt sorununa barışçı bir çözüm aramaktır. Akil insanlar komisyonu için Volkan bir öneri olarak “Herkesi eşit görmenin, etnik kimlikten başlamayacağını esasında, erkek ve kadından başladığını; onun içinde kadın hakları ile Kürt meselesini birleştirdiğini” söyler (Özvarış, 2012).

Vamık Volkan ‘Divandaki Düşmanlar’ isimli kitabında teröristlerin psikolojisini ele almıştır. Türkiye’deki en büyük sorunun Kürt sorunu olmasını da buna bağlayarak bir çözüm önerisinde bulunmuş ve bu modeli önermiştir. Günümüzde terörizm kelimesinin genel kullanımı, politik düzene yönelik öfke ifade eden, düzeni yıkma niyetiyle ‘aşağıdan gelen’ şiddet eylemlerini içermektedir. Kitapta liderlerin şiddeti teşvik etmek için seçilmiş travmaları nasıl kullandığını ve gelecekte yaşanabilecek şiddet içerikli olayların önüne geçebilmek için halkın yas tutmayı öğrenmesinin gerektiğini savunuyor. Dolayısıyla akil insanların da gidip toplumu dinlemesi ve toplum içinde bulunması, çatışmaları önlemek adına temsili kişileri yönlendirmektir. Volkan en büyük temel faktörün anneler olduğuna inanmaktadır. Çünkü Türk çocukları da Kürt çocukları da yetiştiren annelerdir. Terörist denilen kişiyi de yetiştiren büyüten bir anne olduğu için kadın haklarını da Kürt sorunuyla bağdaştırmıştır. Çünkü çocukluk dönemleri ve yaşanan travmalarda, anneler en temel yapıdır diye düşünmektedir. Kürt sorunu Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar süregelen bir sorun olmuştur. Bugünkü durumuna baktığımızda bu sorun iktisadi, siyasi, kültürel ve psikolojik olarak dengeleri etkileyecek bir süreç olmuştur.

Günümüzde Vamık Volkan’ı Türkiye’de tanıyan geniş bir kesim bulunmamaktadır. Türk – Ermeni uzlaşma komisyonu (TARC) adı altında 23-26 Eylül 2001 tarihinde İstanbul’da bir toplantı düzenlendi. Toplantıda TESEV (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı), TABDC (*Turkish–Armenian Bussiness Development Council*) yetkilileri ve akademisyenler katıldı. Bu altı Türk ve altı Ermeni katılımcının bir araya gelerek uzlaşma sağlayacağı bir buluşmaydı. Ortada bir travma var ve psikolojik faktörler geçmişten günümüze süregelen bir süreçtir. Volkan’ın o toplantıda bulunma sebebi yas tutmaya yönelik yapmış olduğu çalışmalar ve bir Türk olarak Ermenileri anlamasıdır.

10 Temmuz 2001’de komisyon bir toplantı düzenledi ve birtakım kararlar aldı. Alınan bu kararları Erol Bilbilik sekiz maddede yazmıştır. Bunlar:

“Komisyon oluşturma düşüncesi ‘Viyana Diplomatik Akademisi’nden Dr. David L. Phillips’in başkanlığını yaptığı toplantının sonucunda ortaya çıkmıştır. (i) Türkler ve Ermeniler arasındaki iyi niyet ve ortak anlayışın geliştirilmesi amaçlanacak. (ii) Türk ve Ermeni sivil toplumları arasında temas, işbirliği ve diyalog desteklenecek. (iii) iki ülke arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesine teşvik edilecek. (iv) komisyon; geliştirdiği önerileri ilgili hükümetlere sunacak. (v) komisyon; bir yıl sonra oluşan ilerleyen süreci gözden geçirecek. (vi) komisyon; turizm, iş dünyası, eğitim, kültür ve araştırma, medya, çevre ve ileride saptanacak diğer alanlarda ortak resmi olmayan faaliyetleri destekleyecek. (vii) bu amaçlara ulaşabilmek için, ‘iki ülke ya da aynı ülkede yaşayan toplumlar arasında anlaşmazlıkları çözmeye, kriz veya çatışma noktasına gelmeden önlemeye yönelik gayri resmi diploması, Track II (2 Kanal) diplomasisi’ uygulanması yoluyla Türkiye-Ermenistan sorunu çözümlenmesine çalışılacak” (Bilbilik, 2010: 29).

Geçmişte yaşanan katliamların nesillere aktarılması çatışmaların devam etmesini sağlıyor. Bir grup çatışma içinde olduğu zaman bu durumun psikolojik bir arka planı var. Aslında büyük gruplar sadece rasyonel davranıyorlar diyemeyiz, bilinçdışı sergiledikleri davranışları vardır. Bu psikolojik süreçleri çözümlemek için onları anlamak gerekir.

AK Parti hükümeti iktidarı, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Başbakan Ahmet Davutoğlu’nun liderliğinde Profesör Vamık Volkan’dan ‘demokratik açılım’ sürecinde tavsiyesi istenmiştir. Volkan “demokratik açılım sürecinde yanlış nerede yapıldı” sorusuna yanıt aramıştır. Bu sürece yönelik Cumhurbaşkanlığına yetmiş bir önerinin yer aldığı raporu sunmuştur. Bu raporun bazı başlıkları şöyleydi:

-Türklük kavramı yerine Türkiyeli kavramının kullanılması

- Özerklik sisteminin tartışılması

-Ekopolitik Misak-1 Milli sınırları ile ilgili çalışmaların Erbil,Musul ve Süleymaniye’de gerçekleştirilmesi gerektiği

-Devletin temel hak ve özgürlüklerine yönelik uluslararası anlaşmalara uyulması gerektiği

- Ana dilde eğitim için demokratik düzenlemelerin yapılması
- Yerel yönetimlere sosyal sorunlara çözüm üretebilecek yetkilerin verilmesi
- Cem evlerinin yasal statüye sahip edilmesi
- Kılık ve kıyafetlerinden dolayı kişilerin eğitimlerinin ellerinden alınmaması gerektiği
- Silahsızlandırmaya yönelik devletin realiteye uygun çözümler geliştirmesi
- Anayasanın ilk üç maddesinin değiştirilmesi

Hükümetin Kürt parti ve sivil toplum kuruluşu yöneticilerini açılım konusunda muhatap alması

- Sınır ötesi operasyon ve bombalamaların durdurulması
- Anayasa, kanun ve diğer mevzuatlarda Türklüğü öne çıkaran vurguların düzeltilmesi
- Dağlara yazılan “Ne mutlu Türk’üm” yazısının ayrışmaya yol açmasından ötürü silinmesi
- Andımızın kaldırılması
- Hakikatleri araştıran bir komisyon kurulması

-Anneler gününün annesini en iyi seven Veysel Karani Hazretleri türbesinde cumhurbaşkanının katılımıyla kutlanması

-Öğretmenler günü yılın öğretmeni ödülünün Siirt Tillo’da İbrahim Hakkı Hazretlerinin olduğu yerde verilmesi

- Dünyanın en iyi Kürtçe eğitimini veren üniversitenin Mardin ve Siirt’e kurulması
- gibi birçok öneri ile rapor hazırlanmış ve sunulmuştur.

21. yüzyılda Türkiye ile ilgili bugünü değerlendiren Volkan; küreselleşme ve iletişim teknolojisinin çok hızlı gelişmesinin, yeni bir devrin başlamasına neden olduğunun altını çizmektedir. “Değişen yeni devir ile bu duruma alışana kadar dünyanın her yerinde etnik, dini, ideolojik olarak ‘şimdi biz kimiz?’ sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun Türkiye dahil birçok ülkede kutuplaşmaya ve ötekileştirmelere yol açtığını belirtmektedir. Dini açıdan Prof. Volkan bu duruma örnek olarak, Sovyetler Birliği çökmeden önce Amerikalıların

“Green Belt” (*Yeşil Kuşak*) ismi adı altında Sovyetler Birliği’nin güneyinde, Sovyetlere karşı bir güç yetiştirmek ümidiyle İslam dinini alevlendirmek için çalıştıklarını aktarıyor. İslam dininde fundamentalizm tehlikesi ortaya çıkınca ‘ılımlı İslam’ kavramı desteklenir ve din politik avantajlar için bir alet olarak kullanılmaya başlanır” (Atik, 2016: 312).

Vamık Volkan, 2009 yılından beri Türkiye’de artık sadece klinik seminerler vermektedir. Psikopolitik konular üzerinde konuşma veya eğitim için davet edilmiyor. Bunun nedenini Türkiye’de psikanalizde “ruh katliamı” olarak tanıtılan bir durumun ortaya çıkmış olmasına bağlıyor. Türkiyede ki ruh katlimına başka türlü örnek olarak akademisyenlerin yaşadıkları korku, açık açık konuşmalarının başlarına büyük sıkıntılar açmasından korkmaları verilebilir. Türkiye’de yaşanan canlı bomba olaylarının ve bunu yapan kişilerin kişilik psikolojisiyle değil büyük grubun psikolojisiyle yaptığı düşüncesindedir. Tüm bu yaşananlar insanların korku, çaresizlik duygusunu arttırmış ve ruh katliamına sebep olmuştur.

Prof.Dr.Vamık Volkan’ın Türkiye’deki bir diğer çalışması Bahçeşehir Üniversitesi Rektörlüğünün davetiyle henüz yeni kurulmuş olan psikoloji bölümünde; politik psikoloji dersleri, adam öldürme, kimlik adına çatışma konularında seminerlerle birlikte eğitim vermiştir (2007). Kendisine üniversitede bir çalışma ofisi tahsis edilmiştir. Volkan, Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi (BETAM) Vakfı, danışma kurulu üyesidir. Prof. Dr. Vamık Volkan, bazı medya kurumlarına verdiği röportajlarda “Türkiye’deki Kürt gruplarını bir araya getirerek, diyaloglar dizisiyle yaşanan tüm sorunlara çözüm bulacağını” açıklamıştır. Ayrıca ekopolitik süreci önermektedir. 2009 yılında başlatılan ‘Büyük Çatı’ projesiyle Türkiye’deki her kesimden temsili kişiler ile bir kadro oluşturuldu ve kürt meselesine muhalif grupların düzenli görüşmeler yapmasıyla soruna yönelik çözümler ortaya çıkarıldı. Bu çalışmanın bir örneğini de Kuzey İrlanda – İngiltere sürecinde, Liberal Demokrat Partisi şefi psikoanalist John Alderdide yapmıştır. İrlanda’da terör bu uygulamanın sayesinde durdurulmuştur. Tamamen bitmemiş fakat barış adına çok büyük gelişmeler yaşanmıştır.

Sonuç olarak bu bölümde açıkladığım ve tanıtmaya çalıştığım. Vamık Volkan dünyadaki çalışmalarının yanı sıra Türkiye’de de önemli çalışmalara öncülük etmiştir. Volkan, politik psikolojiye hakimiyeti, Freud’un kuramsal bakış açısını benimseyen yaklaşımı ve dünyanın önde gelen liderleriyle çalışmalar yapması açılarından dikkat çekmektedir. Hayatı ve almış olduğu eğitimler bu nedenle önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmamda biyografisinin bir kısmını ayrı bir bölüm olarak incelemek istedim. Türkiye’deki Kürt sorunu,

etnik kimlik yapısı, Ermeni meselesi, soykırım iddiası, Atatürk'e olan hayranlığı ve onun psikolojik biyografisini yazması, Kıbrıs sorunu ve benzeri birçok konuyu ele almış olması da bu çalışmaya başlamamda etkili olmuştur. Bir sonraki bölümde de Atatürk ile ilgili yaptığı çalışmaları inceleyerek yazmış olduğu eserleri kuramsal psikanalitik bir çerçevede ele alacağım.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VAMIK VOLKAN'IN ATATÜRK HAKKINDA YAZDIKLARI

3.1. Ölümsüz Atatürk ve Atatürk Anatürk Kitapları

Atatürk, Türk'lüğün ve Türk milletinin vazgeçilmez bir lideridir. Ulusal bir liderdir ve kendi ülkesi insanları için ülküleştirilmiş öneme sahiptir. Atatürk hakkında Türkiye'de ilk psikobiyografik çalışmayı Profesör Vamık Volkan ve tarihçi Norman Itzkowitz yapmışlardır. Polonyalı göçmen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Itzkowitz, Osmanlıları araştıran bir öğretim üyesiydi ve Osmanlı tarihçisi olarak Atatürk reformlarının eriştiği başarı karşısında çok etkilenmiş ve Atatürk hakkında araştırmalar yapmaya başlamıştır. Daha sonra da yolları keşişen Vamık Volkan ile birçok eserde birlikte çalışmıştır. Vamık Volkan ve Norman Itzkowitz tarafından yazılan "Immortal Atatürk"ün (*Ölümsüz Atatürk*) ilk baskısı 1984 yılında çıkmıştır. On beş yıl sonra tercüme edilmiş hali yayınlanmıştır. Bir süre yasaklanmıştı çünkü Atatürk hakkında yapılan psikolojik tahliller kitabın basımını engellemiştir. Fakat daha sonra 1998 yılında nihayet kitabın Türkçe baskısı yapılmıştır.

Vamık Volkan ve Norman Itzkowitz "Ölümsüz Atatürk" başlıklı, ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün psiko-biyografisi ile "2005 Nobel Barış Ödülü"ne aday gösterilmişlerdir. "Atatürk'ün Psikanalitik Biyografisi", "Atatürk Anatürk" adlı diğer kitaplar da yine Vamık Volkan'ın Atatürk'ü psikanalitik alanda analiz ettiği diğer eserlerdir. Tüm bu eserlerin ortak noktası, Atatürk'ün özel yaşamı, karşılaştığı çatışmalar, travmalar, güçlük ve zorluklar ve bunların altındaki psikoanalitik etkenleri ele almış olmasıdır.

Psikolojide kişiyi iyi anlama olarak tanımlanan "psiko-biyografi" (*psychobiography*) ile kişinin ruh dünyasını incelemek maksadıyla geçmişteki tarihsel bilgiler, anılar ve hakkında anlatılanlardan yola çıkılır. Akademik alanda yöntemi tartışılan ve çok yaygın olmayan psiko-biyografi çalışmalarının bilimsel durumu, yazarın yaklaşımı ve olayları ele alış yöntemi ile ilişkilendirilir. Yani yeni bir disiplin olan bu çalışma yöntemini Volkan, Atatürk örneğinde uygulamış ve uzun süren bir araştırma sürecinden geçmiştir. Volkan, "bu süreci hayatı incelenen kişinin iç dünyasının onun kişilik yapısına göre incelenmesi diye tanımlamaktadır" (Volkan, 2005: 68).

Psikoanalizin temel kurucusu olan Sigmund Freud, biyografi yazarların kendi kahramanlarına duygusal yönden bağlandıklarını söyleyerek bir uyarıda bulunmuştur. Vamık

Volkan da bunu kendi kitabında belirtmiştir ve belki özellikle Atatürk'ü konu alarak çalışmıştır. Freud (1910) şöyle demişti:

“Pek çok durumda, biyografi yazarları kendi duygusal hayatlarından ötürü daha başlangıçtan itibaren kendisine karşı farklı bir yakınlık hissettikleri için kendi kahramanlarını yaptıkları çalışmalara konu yaparlar. Daha sonra, enerjisini o görkemli adamı kendi çocukluk dönemlerine ait modeller sınıfına dahil etmeyi amaçlayan ülküleştirme görevine adanlar belki de, bir çocuğun kendi babasına ilişkin sahip olduğu imgeyi, kahramanında yeniden canlandırırılar. Bu yüzden biyografi yazarları bize kendisine karşı kendimizi mesafeli bir biçimde ilişkilendirilmiş hissedeceğimiz bir insan yerine; soğuk, garip ülküleştirilmiş bir kişilik sunarlar” (Freud, 1910: 130).

Atatürk hakkında yapılan bu araştırmadaki metodoloji, önce öznenin bebekliği ve çocukluğu hakkındaki bilgileri inceler; bu inceleme çocuk ile anne arasındaki ikili ilişkiyi, öznenin bilinçdışı fantezilerinin oluşumunu annenin (veya diğer bakıcı olan kişilerin) çocuk hakkındaki hayallerini ve çocuğun ödipal devresindeki ortamını kapsar. Dolayısıyla bunlar kişinin benlik hissinin oluşumuna etki eder.

“Ergenlik sürecindeki kişi psikolojik olarak geçmiş çocukluğunu gözden geçirir. Bu ‘ergenlik geçişi’ olarak erken görülen belirtiler; ortama uyumu, olgunlaştıran deneyimler ve kişinin ödipal çatışmaları gibi bazı önemli durumlar belirli kişilik oluşumunu etkilemektedir. Daha sonra yetişkinin dış olaylara verdiği içsel tepkiler, ortamı içsel isteklerine yönelik uydurmaya çalışması, kendi öz saygısı ve duygu ifadeleri, cinsel adaptasyon, eş seçimi ve bunu gibi birçok kimlik değişimler gözlenir ve detaylıca ele alınır. İleriki durumlarda ise kişinin orta yaş sendromları ve bunu tetikleyen geçmişi, yaşlanmaya olan tepkileri ve ölüme yaklaşımındaki sorgulamaları değerlendirilir. Bir psikanalist kişinin tüm yaşamını gözden geçirerek vakaya yaklaşır. Dolayısıyla kişinin psikolojik biyografisini ele alırken kişinin etrafındaki siyasi kültür ve koşullar ile siyasi figürün (etnik, milli, dini) kimliği hakkındaki yeterli bilgiye sahip olmak gerekmektedir” (Volkan, 2006: 78).

Vamık Volkan, Atatürk ile ilgili kitapları yazmaya başlamasının sebebi olarak Freud'un yorumuna paralel olarak “Atatürk'ün kendileri için ülküleştirilmiş bir kişilik olmasını ve Türk ana babanın çocuğu olarak dünyaya gelip Atatürk'ü insanüstü bir kişilik gibi görerek yetişmesini göstermiştir” (Meyer, 1969: 19). Psikobiyografide zor olan kısım, kişinin karmaşık iç dünyasıdır çünkü onu kişinin kendisinden başka bilen olamaz. Şimdiye kadar bu alanda yapılan çalışmalara baktığımızda Nietzsche, Hitler, Bin Laden, W.Bush, Leonardo da

Vinci, Van Gogh, Picasso gibi kişiler yaşamlarında zor anlaşılır oldukları için, bu şahsiyetler incelenirken sözleri ve davranışları üzerinden tahmin yürütülmektedir. Dolayısıyla Atatürk'ü anlamaktan yola çıkan Volkan ve Itzkowitz, eserlerinde Atatürk'ün psikobiyoğrafisini incelerken “ne” sorusundan çok “neden” sorusunu ele alarak, Atatürk'ün ruh portresini ortaya koymaya çalışmışlardır. Itzkowitz'in Atatürk'e olan ilgisi 1950'li yıllarda Osmanlı çalışmaları için geldiği Türkiye'de Atatürk reformlarının başarısından etkilenmesi ile başlar. Netice itibariyle bu etkileniş Itzkowitz'i Atatürk hakkında yazmaya itmiştir. Itzkowitz, Volkan ile birlikte “Ölümsüz Atatürk” eserini yedi yılda tamamlamıştır, çünkü bu tür çalışmalar zaman gerektirmektedir. Böyle eserler için çok farklı kaynaklardan okumalar yapılmalı, uzmanlarla görüşmeler, röportajlar yapılmalıdır. Psikolojik çözümler bu uzun sürecin belki son halkasını oluşturmaktadır. Aşağıda Volkan'ın çalışmasının çalışma taslağını şöyle gösterebiliriz:

Tablo 2. Prof.Dr.Vamık Volkan” Ölümsüz Atatürk” Kitabının Etüt Taslağı

ESERİN ADI	KAYNAKLAR	GÖRÜŞÜLENLER	KİTABIN ARAŞTIRILMA VE BASILMA SÜRECİ
Ölümsüz Atatürk	Hatıra (30)	1. Ş.S. Aydemir, Tek Adam’ın yazarı,(20 Kasım ve 13 Aralık 1974)	1973-1984 (9 yıl)
	Psikoloji/Psikobiyografi(27) Monografi (104)	2. Sabiha Gökçen, (2 ve 5 Aralık 1974) 3. Kıymet Tesal, Nuri Conker’in kızı, (13 Mayıs1975)	
	Toplam ;161 kaynak	4. Lütfiye Gürsoy, Menemen Kubilay’ın tanıdığı,(16 Ekim 1974)	
	Hatıra (30)	5. Abdürrahim Tuncak, Atatürk’ün manevi oğlu,(5 Aralık 1974) 6. Rauf Denктаş (18 Ekim 1980) 7. D.Uğur,(29 Nisan 1975) 8. P.Çambel,(5 Ocak 1975) 9. İsminin verilmesini İstemeyenler	

Kaynak İnan S, 2016: 503

Volkan, “Ölümsüz Atatürk” kitabının önsözünde, “Tarihçilerin, psikoloji bilgisi hakkında yoksun oldukları; buna karşılık olgulara psikolojiyi esas alan perspektifle yaklaşan bilim adamlarının da yeterli tarih bilgisinden yoksunluklarından” bahsetmektedir (Volkan, 2005: 11-12). Dolayısıyla disiplinlerarası çalışmalar, araştırmacının kendi alanı dışındaki disiplinlerdeki eksiklerini kapatarak onu daha kabul edilebilir bir bilgi haline getirmektedir. Siyaset bilimi ve uluslararası ilişkilerde de disiplinlerarası bir bakış açısıyla kavrama ve anlamaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

3.2. Narsizm Kavramı ve Ben İdeali

Volkan ve Itzkowitz’in yazmış olduğu “Ölümsüz Atatürk” kitabında, Atatürk’ün iç dünyası ve onun kişilik yapısı incelenmiştir. En çok vurgulanan kısmı Atatürk’ün “görmekli kişilik yapısı”na sahip olmasıdır. Bu ifade kitapta teknik olarak Narsizm (*self love*) olarak açıklamıştır. İngilizce’de “narcissistic personality” terimi Türkçe’de “görmekli kişilik” yapısı olarak tercüme edilmiştir. Eğer görmekli bir kişi gerçek dünyada başarılıysa dünyayı değiştirip iç dünyası ve dış dünyası arasında uyum sağlayabilirse, böyle birine görmekli kişi deriz (Volkan ve Itzkowitz, 1998: 13). “Narsisizm kişinin kendi imgesine taşıdığı sevgiyi ifade eder, ilk defa Paul Nacke tarafından 1899 yılında tanımlanmıştır fakat bu kavram Freud ile birlikte kendini koruma içgüdüsünün libidinal bir tamamlayıcısı olarak normal bir evre şeklinde yorumlanmıştır” (Freud, 2007: 23).

Yine Freud’a göre yeni doğan bir bebek özseverdir (*narsistik*) ve bebek zamanla özsever libidosunu kendisine bakan, kendini doyuran anneye yönelir. “Mustafa Kemal’in ilk düş kırıklığı; bebeğini anne sütüyle besleyemeyen, daha önce doğmuş çocuklarını kaybeden kederli bir anneye sahip olması dolayısıyla yaşanmıştır. Volkan 1980’de görmekli liderleri onarıcı ve yıkıcı olarak ikiye ayırmıştır” (Volkan, 1980: 131-152) Onarıcı görmekli lider zihninde kendi grubunu ülküleştirmek için uğraşır, yüksek bir seviyeye gelir ve lider olur. Bunu Atatürk için söyleyebiliriz. Yıkıcı görmekli lider ise yıkacağı bir “düşman grup” bulur ve onu yıpratarak kendini yüceltir bunun içinde Hitler örneğinden bahsedilmiştir. Çünkü Hitler Yahudileri düşman görerek onları katletmiştir kendisinin ve ait olduğu topluluğun görmekliliğini sağlamıştır. Volkan Atatürk’ü onarıcı bir lider olarak anlatmıştır.

Yaşamın başlangıcında ana rahmindeki çocuk, annenin ayrılmaz bir parçasıdır. Annenin içindeki fiziksel koşullarda varlığını sürdürür. Doğumla birlikte çocuk annesinden fiziksel olarak ayrılır. Dünyaya geldiğinde ise çocuk, yaşamını kendisine adayan bir anne ve kendisini de dünyanın odağı olarak sevilen bir varlık olarak görür. Freud bu durumu “birinci

narsisizm” aşaması olarak adlandırmaktadır. “Çocuk bu dönemde acıdığı zaman yanında annesini bulmakta ve böylece çocuk istediği her nesneyi hemen anında yarattığını hayal etmektedir. Bu hayal dünyasından sonra çocuk, yavaş yavaş etrafını tanımaya başlar. Neyin nerede olduğunu, elde edilip edilemeyeceğini anlamaya çalışır ve bir çaba içine girer. Çocuğun sağlıklı büyümesi için çocuğun ihtiyaçları ile annenin bu ihtiyaçlara cevap verme tepkisi arasında çok sıkı bir ilişki olmalıdır” (Winnicott, 1975: 85-91). Burada altını çizerek belirtilecek olan husus Atatürk’ün de yas tutan bir anne karnında gelişmesi ve bir ölümler evinde dünyaya gelmesi, onu hem daha önce ölen çocuklarının yerini alan bir bebek hem de yeni bir umut olarak gören “kederli bir anne”nin çocuğu olması, onu bu ikilem içerisinde kurtarıcı (özel) bir çocuk olarak büyümesine yöneltmiştir. Dolayısıyla “narsistik kişilik ve görkemli benlik” bu noktada Mustafa Kemal’in hayatı tartışılırken göz önünde bulundurulabilecek kavramlar olarak ele alınmaktadır.

3.3. Matem İçindeki Bir Ailenin Çocuğu

Mustafa Kemal Selanik’te dünyaya gelmiştir. Mustafa Kemal Atatürk zamanla tarihsel öneme sahip bir kişi olmuşsa da, en nihayetinde bir insandır. Doğumu, ailesinin yaşadıkları kendisini ve hayatını etkilemiştir. Mustafa Kemal’in annesi evlendiğinde 14-15 yaşlarındaydı ve kocasından yaklaşık 20 yaş küçüktü, bu yaşlarda genç bir kız olarak duygularını keşfetmeden evlenmişti. Volkan bu durumu şu sözlerle açıklamıştır: “Büyük yaş farkı gösteren bu tür evliliklerde olağandışı zihinsel ve duygusal gerginlikler yaşanır; bunlardan bazıları iç çatışmaları yoğunlaştırırken diğer bazıları dışsal çözümlere kavuşur” (Volkan ve Itzkowitz, 1998: 41).

Evliliklerinin ardından Zübeyde Hanım, ardı ardına biri kız diğer ikisi erkek olmak üzere üç çocuk dünyaya getirmiştir. İsimleri Fatma, Ömer ve Ahmed idi. Fakat bu çocukların hepsi de ölmüştür. Ali Rıza Efendi, gümrükte ailesinden uzakta çalışmaktaydı. Yaşam şartları ağır ve zordu. Çocuklarının ölümleri aileyi çok etkilemiştir. Psikanalizin babası Sigmund Freud da çocuk kaybı ile ilgili olarak, “anne baba için çocuklarının ölümüne tanık olmak kadar dehşet verici bir şey olmayacağını yazmıştır” (Schur, 1972: 329).

Ali Rıza ile Zübeyde, Atatürk doğmadan önce bu felaketi üç kez yaşamışlardır. İlk çocukları Fatma, aile Paşaköprüsü’ne taşınmadan bebekken ölmüştü. Diğer iki çocukları Ömer ve Ahmed tahmini üç yaşında iken öldüler. Aile içinde Ahmed’in ölümü ile ilgili olarak anlatılan öykü çok acıdır. Böyle bir acı, anne ve baba üzerinde olağanüstü bir etki yaratmıştır. Küçük çocuk ölümünden sonra sahil kenarındaki kumlukta, mezarlıktaydı. Gece dalgalar

yükselip cesedi yerinden çıkarmış ve çakallar çocuğun ölü bedenini parçalamışlar (Aydemir, 1969: 35-36). Bu yaşananların ev içerisinde tekrar tekrar anlatılması ve ailenin derin bir matem içine girmesi, Mustafa Kemal'in bunları çocuk yaşlarda dinleyerek büyümesi, onun hayatında ve anılarında derin izler bırakmıştır. Hatta Atatürk, özgürlük üzerine elli yaşlarında yazmış olduğu 27 Ocak 1930 tarihli makalesinde “İnsan dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda, tabiatın ve birçok mahlukatın zebunu” olduğunu söyler. Makalesini “iptidai insanlar” a değinerek devam ettirir: “Gök gürültüsünden, gecedен taşan bir nehirden ve vahşi hayvanlardan, hatta birbirlerinden korkan insanlar” (Afetinan, 1971: 78). Böylece tanımladığı “iptidai insanlar” büyük ihtimalle onun çocukluğuna ait imgelerdir. Volkan'a göre, bu ifadelerde bir çocuğun bedenini parçalayan çakallar anlatılmaktadır.

Psikanalistler, karmaşık matem deneyimleri yaşayan, mesela çocuklarını kaybetmiş anne ve babalarla sıkça karşı karşıya kalırlar. Bir kadın çocuğunu kaybettikten sonra büyük olasılıkla, bilerek ya da bilmeyerek doğurduğu bir sonraki çocuğun hayatta kalacağından endişe eder. Onu kaybettiği çocuğun yerine koyarak yitirdiği evladı ile kendi arasında canlı bir bağ kurar. Yansıtmalı özdeşim özel ve istikrarlı bir türü olan ‘havale etme’ suretiyle, hayatta kalan çocuğun hiç karşılaşmamış olduğu ölü çocuk hakkında çizdiği imajı onun oluşmakta olan kimliğine yansır.

Mustafa Kemal Atatürk'te derin bir anı olan diğer bir husus ise babasını yedi yaşındayken kaybetmiş olması ve babasının aile içinde, iş ortamında yaşadığı sıkıntıları ve mücadeleleri anlatması küçük oğlunun zihninde en olumsuz koşullarda sıkıntıların üstesinden gelmeyi bilen, serüvenci, ülküleştirilmiş bir adam imgesinin yerleşmesine neden oluyordu. Ödipal döneminin en yüksek noktasında babasını yitirmiş olması, Mustafa Kemal'e yaralanma duygusu yaşatmıştır. Kocasının ölümünden sonra dul kalan Zübeyde Hanım elindeki emekli aylığıyla Mustafa Kemal'e ve ondan sonra doğurduğu iki kızına bakmak durumundaydı. Fakat kocasının ölümünden kısa bir süre sonra kızlarından birini de kaybeden Zübeyde Hanım dünyaya getirdiği altı çocuktan yalnız ikisi yetişkinliğe erişebilmiştir. Yaşadığı sıkıntılar Zübeyde Hanım'ın anne sütü verememesine neden olmuştur. Mustafa Kemal burada da kişilik yapısına etki ettiği bir duygu inşa etmiştir. Anne ile çocuk arasındaki karşılıklı etkileşim evreninin çok titiz bir şekilde inceleyen psikanalist D.W.Winnicott, bu durumu inceleyeydi Mustafa Kemal'in “yeterince iyi annelik” olarak ifade ettiği şeyden yoksun olarak büyüdüğü, buna karşı bir savunma olarak, her şeye muktedir duygusunu açığa çıkardığı sonucuna varırdı. Volkan'a göre (1985); ödipal yaşa geldiğinde Mustafa Kemal annesi için iki imgeye sahipti. Birincisi yeterince iyi olmayan kederli bir anne, ikincisi oğlunu

özel bir varlık olarak gören bir annedir. Bunun sonucu olarak M. Kemal’de iki benlik duygusunun geliştiğini söyleyebiliriz. Bir yandan yoksun bağımlı ve duygusal olarak eksiklik içindeydi. Diğer yandan da kimseye benzemeyen özel bir kişi ve güçlü bir kişiliğe sahipti. Dolayısıyla hayatının ileriki safhalarında sahip olduğu abartılı öz kavramını destekleyecek, onu takdir edip hayranlık gösterecek kişiler aramaya yöneldi.

Fakat bunların yanı sıra babası Ali Rıza Efendi, ölümünden önce oğluna bir yetenek kazandırmıştı. Mustafa Kemal üzerinde derin bir psikolojik etki yaratmış olan bu durumda tarih açısından Türk milleti için büyük bir önem arz ediyor. Zübeyde Hanım oğlunun dini bir okulda eğitimini isterken babası laik bir eğitim arayışı içerisindeydi. Atatürk’ün batılı bir eğitim almasını sağlayan şey babasının bahsi geçen zeki çözümdür. Atatürk’ün ilk yaşam anısında babası ülküleştirilmiş bir form içindedir.

Volkan’a göre (1985); Mustafa Kemal’in babasının ölümü, hayatında var olmayışı kendi abartılı özsaygısını yatıştırdı. Kendi ödipal çatışmalarını çözümlenmeye çalışırken içinde ülküleştirdiği güçlü bir baba imgesi geliştirip kendi görkemli kişiliğini bununla tamamladı. Baba imgesini çevresindeki yaşlı erkeklere örneğin padişah ve çevresinde bulunan kişilere yükledi ve ödipal zafer kazanmaktan haz duydu.

Volkan psikanalitik bağlamda, ”seçilmiş anı” (*screen memory*) olarak yani, genellikle hem gerçek hem gerçek dışı olan çocuğun karşılaştığı ve özümlediği önemli ruhsal hislerin yoğunlaşmasını ve bunları kavramaya çalışmasıdır. Çocuk deneyimlerinin, pek çoğunu yaşamının ilk beş yılı içinde unuttur (*bastırır*) . Bir diğer değişim, psikanalistlerin “çocukluk anılarının yitimi” olarak nitelendirdiği şeye sahiptir. Bu tür anı parçaları bilinçle ortaya çıktığında, diğer unutulmuş anılar bunlara eşlik eder (Volkan, Itzkowitz, 1985, 56).

Ödipal döneminde babasını kaybetmek, Mustafa Kemal için önemli bir travmadır. Bu noktada ‘baba’ ile ilgili iki imgesi vardır. Birincisi ülküleştirilmiş baba, ikincisi düşkün kendini alkole vermiş bir baba imgesidir. Zübeyde Hanım, Ali Rıza Bey’in ölümünden önceki son üç yıl ruhsal çöküntü yaşadığından söz etmiştir. Atatürk’ün geçmişe yönelik hatırladığı ilk şey çocukluğunda mektebe gitmek meselesi olmuştur. Anne ve babasıyla şiddetli bir mücadelesi vardı. Türk Gazeteci Ahmet Emin Yalman ile yaptığı bir röportajda şöyle demektedir: “Annem ilahilerle mektebe başlamamı ve mahalle mektebine gitmemi istiyordu. Rusumat’ta memur olan babam o zaman yeni açılan Şemsi Efendi Mektebi’ne devam etmeme ve yeni usul okumama taraftardı. Nihayet babam işi mahirane bir surette halletti. Evvela merasim-i mutade ile mahalle mektebine başladım. Bu surette annemin gönlü yapılmış oldu.

Birkaç gün sonra da mahalle mektebinden çıktım. Şemsi Efendi Mektebi'ne kaydedildim. Az zaman sonra da babam vefat etti.” Bu röportaj, 10 Ocak 1922’de *Vakit* gazetesinde yayımlanmıştır.

Burada belirtilen nokta, idealize edilmiş baba tarafından tespit edilmiş doğrultuda ilerlemeden önce muhafazakar ve dindar olan annenin gönlünün alınması ve doyurulması teması işlenmiştir. Örneğin, baba batı normlarına göre Şemsi Efendi İlkokulu’na gitmesini ister fakat, Zübeyde Hanım dini kökenli bir okul olan mahalle mektebini tercih eder. Ali Rıza Bey önce annenin dediğini yapıp daha sonra kaydını Şemsi Efendi’ye aktararak bir çözüm bulur. Bu yaşanan durum Mustafa Kemal’in ileriki yıllarında da dikkat çekici bir etki bırakmaktadır. Ailesiyle birlikte muhafazakar bir yaşam sürerken diğer yandan batılılaşmış semtlerde farklı bir kişiliğe ve kimliğe de bürünebilmektedir. Bu durum Mustafa Kemal’in idareci ve uyumcul yönünü ortaya çıkarmaktadır.

Atatürk’ün ileriki yaşlarda üniformaya olan özentisi ve orduya girme arzusunda da Zübeyde Hanım’ın tepkisi söz konusudur. Bu durum anne ile oğlun birbirinden ayrılması anlamına geliyordu ve subaylık tehlikeli bir meslekti, bu noktada annenin önceki kaybettiği çocuklarından ötürü böyle bir tepki vermesi normal bir davranıştı. Daha sonraki yıllarda annesinin yeniden evlenişi Mustafa Kemal’i kızdırmıştı. Bu durumda da anne ile oğul ilişkisi zedelenmiştir. Volkan’a göre bu durum, “öncelikle bir psikolojik yapı/kimlik krizine (*identity crisis*), ardından yeni ruhsal bir yapılanmaya yol açar. Mustafa Kemal’in çocukluğundaki önemli kişilerin zihninde bıraktığı izler onun duygusal dünyasıyla tam olarak bütünleşmemiştir. Ergenlik döneminde yaşanan kendi çocukluk döneminin bağılıklarının bireyselleştirilmesine ilişkin ikinci süreç (*second individuation*) yalnızca güç olmakla kalmamış, ona daha bütüncül bir tarzda bireyselleşmesi için bir fırsat yarattığından önemli bir görev olmuştur” (Volkan, 2002: 65).

Bu bireyselleşme süreci, çocukluk döneminde sevilen ve nefret edilen önemli kişilerin zihinsel tasavvurlarına yönelik sevgisel (*libidinal*) ve saldırgan duygu yatırımının ergenlik döneminde değiştirilmesine veya bu yatırımdan vazgeçilmesine açıklık getirir. Bu dönem boyunca, zorunlu gerileme yani çocuksu davranışlara geri dönme durumu ortaya çıkar. Bu gerileme (*regression*) ergenlik döneminin daha gelişkin egosunu, çocukluk döneminin dürtüsel durumlarına ve yine çocukluk döneminin nesne ilişkileri ve çatışmalı salkımlarına bağlandığı için bireysel gelişime hizmet eder. Başka bir deyişle, delikanlı kendi çocukluk döneminin psikolojik yapısını ziyaret eder ve o döneme ait duygu yatırımlarını gevşetir (Blos,

1967: 162-86). Artık annesi onun görkemli ihtiyaçları için bir tatmin aracı ve yıpratıcı olmasına karşın hoşnutluk da veren içten bir sevgi kaynağı değildi. Annesine karşı soğukluk duymaya başlamıştı ve bu durum ölene kadar hissettiği bir duygu olmuştur.

3.4. Kadınlar ve Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye tarihinin akışı içerisinde kadını ve kadın haklarını ayrı bir yere koymuştur. Savaşlar kazanılıp yabancı işgal devletleri ülkeden çıkarıldığında ve Misak-ı Milli ile belirlenen ulusal sınırlar içerisinde tam bağımsız ve egemen bir ulus devlet kurulduktan sonra, Atatürk'ün ikinci hedefi Türkiye'yi çağdaş uygarlık seviyesine getirebilmektir. Önce Karlsbad'ta, daha sonra Viyana'da iki ay kadar tedavi gören Mustafa Kemal, o dönemde bir günlük tutmaya başlamış, anı ve düşünceleriyle beş defter doldürmüştü. Bazı bölümleri Fransızca olarak yazılan bu günlüklerde yer alan en kayda değer notlardan biri, ileride yapmak istediği kadın hakları devrimine dair olan kısımlardır. 1918 yılında Karlsbad'da anı defterine yazdığı cümleler şöyledir:

“Bu kadın sorununda cesur olalım. Kuşkuyu bırakalım. Açılınlar. Onların dimağlarını ciddi bilimlerle ve tekniklerle süsleyelim... Onur ve haysiyet sahibi olmalarına birinci derecede önem verelim” diye yazmıştır (Afetinan, 1993: 45).

Cumhuriyetle birlikte şeriat ve hilafetin kaldırılması (1924), dinsel kurumların kapatılması gibi değişiklikler kadın hakları için çok önemli olmuştur. Kadınlar seçme ve seçilme hakkı için Osmanlı döneminden beri mücadele etmekteydiler. Daha sonra ise tamamı erkeklerden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi kadınlara seçme ve seçilme hakkını oy birliğiyle kabul etti ve kadına seçme ve seçilme hakkı tanınmış oldu (1935). Bu konuda da o dönem Mustafa Kemal'e her zaman yanında olan Halide Edip Adıvar'ın da desteği olmuştur. Üsküdar Amerikan Kız Koleji mezunu olan Halide Edip Adıvar, İzmir'in işgalini protesto etmek amacı ile düzenlenen Sultanahmet meydanındaki mitinglerde yaptığı konuşmalarla çok meşhur olmuştu. Kurtuluş Savaşında, Mustafa Kemal Paşa'nın yanında onbaşı rütbesi ile ön saflarda bulundu. Adıvar'ın bu konuda sayısız roman ve tiyatro eserleri vardır. Fakat daha sonraları Atatürk'ün Nutuk eserinin (1928) basımından sonra Halide Edip'de anılarını yazmış ve bir eser ortaya çıkarmıştır. Bu eserinde Atatürk'ü ağır bir üslupla eleştirmiş onu hem liderliğini ölümsüzleştirmiş hem de diktatör olarak itham etmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün özel yaşamı ve duyguları da siyasi ve askeri dünyanın içinde ayrı bir yer almıştır. Hayatında annesine öfkeli olsa da kadınların önemi oldukça

fazladır. Üvey babasından ayrılmasından sonra annesiyle olağanüstü yakınlaşmış olmasına rağmen, sosyal yaşamı Türk kadınları ve Avrupalı kadınlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Cenova'da doğmuş bir Osmanlı subayı olan Yüzbaşı Ömer Lütfi Bey'in dul eşi Corinne ile görüşmekteydi. Corinne Paris konservatuarını bitirmiş başarılı bir piyanistti. İtalyanca, Fransızca ve Türkçe biliyordu. Corinne ile mektuplaşıyordu. 27 Ekim 1913'te binbaşı olarak Sofya askeri ateşeliğine atandığı yıllarda Bulgar Bakan'ı General Stilyan Kovaçev'in küçük kızı Miti (Dimitrina Kovaçeva) ile anılır olmuştur. Evlenmek istediysede Miti'nin ailesi böyle bir evliliği uygun bulmadı. Bu reddedilme Mustafa Kemal'in özgüvenini derinden etkilemiştir.

İstanbul'a döndüğünde ise annesiyle birlikte yaşamaya başladı. Üvey babasının Selanik'ten gelen genç akrabası Fikriye de onlarla birlikte yaşamıştır. Burada Fikriye'nin ne zaman Mustafa Kemal'in sevgilisi haline geldiği net olarak bilinmemektedir. Fakat Mustafa Kemal'in kendisine ilgi duyduğu biliniyor.

“Mustafa Kemal siyasi başarılarının yanında özel hayatını sürdürmeye çalışması ve yaşamının önemli dönüm noktasında hala kendisini kadir bir kurtarıcı olarak görmesi, kendini farklı bir yeteneğe sahip bir kişilik olarak görebilecek bir kişiyle olan ilişkileri sayesinde kendi özsaygısını artırabilmek için bir başkasını ülküleştirme yoluna başvuruyordu” (Volkan ve Itzkowitz, 1984: 146). Corinne ve Hildegard'a yönelik ülküleştirilmesi de bu sürecin bir örneğidir.

Burada anlatılmak istenen durum aslında özbenlik dengesini güvenceye alma ihtiyacı duyan abartılmış benlik duygusuna sahip bir kişi, kendi görkemini kanıtlamaya yönelik girişimlerden uzaklaşıp kendileriyle yakın ilişkiler içine gireceği ülküleştirilmiş kişiler bulma çabasına yönelebilir. “Ülküleştirme değerinin değersizleştirilmesi yoluyla da yapılabilmektedir. Mustafa Kemal, yaşamının bu döneminde, kendi görkemli kişiliğini kimi zaman veliahtı değersizleştirerek, kimi zaman da onu ülküleştirerek besliyordu” (Kernberg, 1975; Volkan, 1976).

Evlat edindiği kızların yanı sıra Latife Hanım ile yaşadığı evliliği, sevdiği ve evlat edindiği bir çok kadın bulunmaktadır. Latife Hanım, Türk ordusunun İzmir'e girişinin ikinci günü Başkumandan Mustafa Kemal'in şehre geldiğini duydu (11 Eylül 1922). Bunun üzerine Latife Hanım, kumandanlık karargahına giderek Atatürk'ten güvenlik gerekçesiyle Göztepe'deki konaklarında kalmasını istedi. Atatürk bu çağrıyı memnuniyetle karşıladı. Bu tanışma taraflar arasında devamlı haberleşmenin başlangıcı oldu. Mustafa Kemal 1923'te

annesinin ölümü dolayısıyla gittiği İzmir'de Latife Hanım'la evlendi (29 Ocak 1923). Yine o tarihlerde 31 Ocak 1923 günü İzmir'de yaptığı konuşmada şöyle demiştir:

“Bir toplum, cinslerden yalnız birinin yüzyılımızın gerektirdiklerini elde etmekle yetinirse, o toplum yarı yarıya zayıflamış olur. Bizim toplumumuzun uğradığı başarısızlıkların sebebi, kadınlarımıza karşı ihmal ve kusurun sonucudur. Bir toplumun bir uzvu faaliyette bulunurken öteki uzvu atalette olursa, o toplum felce uğramış demektir.. Bizim toplumumuz için ilim ve fen lüzumlu ise, bunları aynı derecede hem erkek ve hem de kadınlarımızın elde etmeleri gerekir. Bundan dolayı kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir. Kadınlar toplum yaşamında erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır” (Unan, 1959: 85).

Atatürk'ün bu cümlelerinden de anlaşıldığı gibi kadının sahip olduğu etkin rolden de güç alarak açık, net cümle ve üslupla desteğini ortaya koyduğunu görebiliriz. Mustafa Kemal, Latife Hanım'la 1925 yazında Doğu Anadolu gezisinde aralarında geçen bir tartışmadan sonra 5 Ağustos 1925 tarihinde boşanmış ve Latife Hanım'ın maddi manevi her türlü hakkını gözetmiştir. Kadının toplumsal statüsünün çağdaş uygarlığın mihenk taşı oluşturduğu gerçeğinden hareket eden Atatürk, yaptığı devrim niteliği taşıyan hamlelerle dünyaya örnek oluşturacak bir ileri görüşlülüğün ürünüdür.

3.5. Atatürk'ün Kızları

Atatürk, yıkılmış bir imparatorluktan devraldığı ülkeyi çağdaş hale getirebilmek için, öyle görülüyor ki insanüstü bir gayret sarf etti. İnsanlara bir şeyler öğretirken izlediği yöntem ise, bir 'rol model' olmaktı. Babası Ali Rıza Efendi'nin erken ölümü, annesi Zübeyde Hanım'ın çocuklarını -ikisi dışında- toprağa vermesinin acısı ve Atatürk'ün hayattaki tek kardeşi Makbule Hanım'ın sorumluluğu, onu kadınların çektiği sıkıntıları düşünmeye itmiş olmalıdır.

Atatürk, evlat edindiği kızlarının hepsine iyi bir eğitim aldırılmış, yurt dışına göndermiş, ardından onları devletin kilit noktalarında yönetimde rol model olmaya sevketmiştir. Manevi kızlarından tarihçi Prof. Dr. Afet İnan çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın profesörlerinden biridir. Diğer manevi kızı Sabiha Gökçen, 1936'da Dünya'nın ilk kadın savaş pilotu unvanını aldı. Toplamda yedi çocuğu manevi evlat edindi.

Ancak Atatürk'ün Türkiye Cumhurbaşkanı olduktan sonra kızlarını evlat edindiği biliniyor olmasına karşın Van'dan aldığı ve kimsesiz bir çocuk olan Abdürrahim Tuncak'ta evlat edindiği tek erkek çocuktur. Atatürk Abdürrahimi'de aynı manevi kızları gibi okutmuş ve eğitime önem vermiştir. Üniversite'ye yurt dışına Berlin Teknik Üniversitesi'ne göndermiş ve tüm masraflarını karşılamıştır. 1974'de ölen manevi oğlu Abdürrahim'in varlığından çok az kimsenin haberdar oluşu dikkate değer bir durumdur. 1913 yılında Osmanlı- Rus savaşı sırasında ailesinin ölümüyle öksüz kalınca, Mustafa Kemal'in evlatlık edinmiş olduğu ve Zübeyde Hanım'a emanet olarak takdim edildiği söylenmiştir. Yaklaşık olarak 1910 yılında doğmuş olan Abdurrahim (Tuncak) 1974'de Dr.Volkan ile bir görüşme yapmıştır. Mustafa Kemal ve Zübeyde Hanım'ın Abdurrahim'e "oğul" diye seslenmeleri, Volkan ve Itzkowitz'e göre Mustafa Kemal için ödipal bir başarıyı simgeler. Abdürrahim, anne ve oğul arasındaki bağın yeniden düzelmesi adına bir simge olur (Volkan ve Itzkowitz, 1984: 107).

Atatürk'ün evlat edindiği çocuklardan Ülkü dışındakilerin ortak özelliği anne-babalarını kaybetmiş olmalarıydı. Ülkü'nün annesi, Zübeyde Hanım tarafından evlat edinilen Vasfiye Hanım idi. Zübeyde Hanım vefat edince Atatürk'ün kız kardeşiyle yaşayan Vasfiye Hanım, daha sonra Atatürk tarafından evlendirildi. Vasfiye Hanım'ın kızı Ülkü de bebekliğinden itibaren çocukları çok seven Atatürk'ün yanından ayrılmadı. Atatürk'ün son dönemlerinde en küçük manevi kızı olarak neşe kaynağı oldu. Atatürk, manevi kızları için, düğünlerinde takılmak üzere beş'er altın alarak bir kenara koymuştu. Kızlarından Nebile ve Rukiye'yi sağlığında evlendirmişti.

"Mustafa Kemal, Latife Hanım'la evlenmesinin ardından, Amasya'ya yaptığı ziyarette yetimler yurdunda zeki, on bir, on iki yaşlarında Aylin adında bir çocuk görmüştür. Atatürk "Çocuk benimle Ankara'ya gelir misin?" diye sorar. Çankaya Köşkü'nde, Atatürk'ün diğer manevi kızlarıyla birlikte kardeş olurlar ve sıkı bir eğitime tabi tutulurlar. Atatürk'ün hepsinin eğitimiyle ilgili hayalleri vardır. Kızlar önce Ankara'dan İstanbul'a yollanır. Kolej eğitimin ardından da Aylin, Londra'ya edebiyat eğitimi için yollanır. Zehra da eğitimi için Londra'ya gönderilir fakat başarısız olur. Türkiye'ye dönerken intihar eder. Zehra'nın intiharı ile Fikriye'nin intiharına Atatürk'ün tepkisi bilinmiyor. Fakat Sabiha Gökçen'e göre, hem kendisi hem de Zehra, daha önce intihar etmiş olan Fikriye'yi hiç tanımamıştı ancak onun öyküsünü biliyorlardı. Dolayısıyla, Fikriye'nin intiharının Zehra'ya örnek olması muhtemel görünüyor" (Volkan, 1984: 411).

Atatürk'ün annesinden farklı olarak düşündüğü ve arzuladığı şey manevi kızlarının batılı bir imaja sahip olmasıydı. Onun bu arzusuna en çok önem veren ise Sabiha'ydı. Atatürk içindeki yas durumunu belli etmeden, kendini işlerine ve kızlarının geleceğine, örnek bir Türk kadını olmaları fikrine adanmıştır. Bununla ilgili olarak, "Atatürk'ün 17 Mart 1937'de yaptığı bir konuşmada, çiçek yetiştiren bir bahçıvanın yaşadığı zevkten söz etmesi ve böyle bir bahçıvanla 'insan yetiştirmek'ten hoşlanan bir kişiyi karşılaştırması anlatılır" (Melzig, 1944: 96). Volkan'a göre Atatürk, kendini insanların şekillendiricisi, onlara yaşam verip onların serpilip gelişmelerini sağlayan biri olarak görüyor. Yine Volkan'a göre böylece kendinden önce doğup ölen kardeşlerinin ölümlerini telafi etmeye çalışmıştır. Aynı zamanda annesini de böylelikle kederden kurtarmayı düşünmüş olabilir. Manevi kızlarının yetişmesi onların bir 'çiçek gibi açması' için çaba göstermiş, eğitimleri için her türlü desteği vermiştir. Atatürk, ulusal bir liderdi ve Türklerin onu vazgeçemeyecek kadar çok ülküleştirilmiş olması onu ölümsüzleştirmiştir. Naaşı mumyalanmış, defin işlemi onbeş yıl sonra gerçekleştirilmiştir. Bu durum Atatürk'ün kendini ölümsüzleştirme arzusuyla örtüşmüştür.

3.6. Atatürk'ün Hayatı Hakkında Psikolojik Yaklaşımlar

Vamık Volkan (1985); savaş dönemindeki komutanlığı, padişah döneminde yaşadıkları ve "kederli bir ulus" diye nitelendirdiği Türk halkını kurtarma misyonu, onun mutsuz geçen çocukluğunu kendi görkemli özbenliğiyle değiştirme ve başarılı bir lider olabilme arzusuyla bağdaştırmıştır. Atatürk'ün kendi ruhsal dünyasında neler yaşadığı ve kederli anne imgesinin onun hayatını nasıl etkilediğine dair bazı yaklaşımlar ve çıkarımlarda bulunulmuştur.

10 Ağustos 1915 günü Gelibolu'da savaştığı sırada bir şarapnel parçasının kalbine yakın isabet etmesine rağmen sağ kalması, psikolojik açıdan onun çocukluğunda biricikli (yani ölümsüzlük) fantezisinin gerçeklik içinde sınanması anlamına geliyordu (Volkan, 1998: 459). Atatürk'ün Türk ulusuna duyduğu saygı ve sevgi onun annesine karşı hissettiği yüceleştirilmiş sevgiyle bağlantılıdır. Atatürk'ün insanları sürekli 'sözlü sınav' yapması da oral bir karakter olduğunun göstergelerindedir. Atatürk'ün Cumhurbaşkanı iken okulları ziyaretinde öğrencilere sorular sorduğu ve onları ödüllendirdiği kaynaklarda belirtilmiştir. Atatürk'ün bir insanı ilgi göstermeye layık bulabilmesi ve onu 'değerli' bir taraftar addedebilmesi için o insanın bu sınavları başarıyla geçmesi gerekiyordu (Volkan, 1998: 462). Atatürk kendisini başkalarından üstün görüyordu veya insanlar onu böyle algılıyorlardı. Hatta kendi özseverliğinin ifadesi şöyleydi: "Onca yıllık eğitimden, uygarlaşma ve toplumsallaşma

süreçlerini bu kadar inceledikten sonra, niçin sıradan insanların düzeyine ineyim? Ben onları kendi düzeyime çıkaracağım. Benim onlara benzememi istemeyin; onlar bana benzemelidirler” (Aydemir, 1969: Vols.1-3).

Volkan’ın röportaj yaptığı manevi kızı Sabiha Gökçen’in bazı açıklamalarından da anlaşılacağı gibi Atatürk keder ve depresyonu hissettirmemek ve sürekli ‘mutlu’ bir aile ortamı, mutlu bir Türkiye yaratmaya çalışmaktaydı. Çocukluğunda evin yas içinde oluşu onu etkilemiştir. Birinci Dünya savaşı, Balkan savaşı sonrası ülkede birçok insan ölmüş, sakat kalmış, yas içindeydi. Atatürk kederli ulusunu kederli annesiyle bağdaştırmış ve kurtarmak istemiştir. Volkan’ın ‘Ölümsüz Atatürk’ kitabıyla, Atatürk’ün babasından kalan gönülden bir ödevi yerine getirirken hissettiği duygularının yanında; bir insan olarak Atatürk’ün duygularını da kısa bir özetle anlamamızı sağlayacaktır.

Psikanalitik bağlamda Atatürk’ün bir rüyası vardır. Annesinin İstiklal Savaşı’ndan sonra ölüm haberini alır. Zübeyde Hanım, İzmir’de vefat etmiştir. Atatürk ise o sırada Ankara’dadır. Telgrafı Atatürk’ün eline verdiklerinde açmadan annesinin öldüğünü bildiğini söyler çünkü onu rüyasında görmüştür. Bu rüyayı Volkan (1985), psikolojik bilinçaltı olarak yorumlamaktadır. Atatürk’ün yazmış olduğu bir makaleyi bu konuya ilişkin şöyle yorumlamıştır: “Dünyaya gelmek veya gelmemek insanın elinde olamamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda, tabiatın ve birçok mahlukların zebunudur. Himaye edilmeye, beslenmeye, bakılmaya, büyütülmeye muhtaçtır” (Afetinan, 1971: 77-78). Volkan’a göre bu ifadelerde Atatürk, nehir kenarına defnedilen ve naaşı vahşi hayvanlarca parçalanan ölmüş kardeşinin hikayesini hatırlıyor. Diğer bir yorumla ise bu ifadeler, Atatürk’ün Türkiye’nin yeniden doğuşundaki ‘ideal baba’ rolünü üstlenmesini yansıtıyor. Profesör Volkan yaptığı çalışmalarla, toplumun ve tarihin verdiği roller ve görevler nedeniyle taşıdığı imajdan öte Atatürk’ün birey olarak, ruhsal yönden nasıl evrildiğini incelemiş ve aktarmıştır.

Sonuç olarak tüm bu anlatılan yaşanmışlıklardan yola çıkarak Mustafa Kemal Atatürk hakkında, Profesör Volkan’ın psikobiyografik çalışmalarıyla başka pencereden görebilmekteyiz. Çocukluğundaki okul macerası, kendisinden önce ölen kardeşleri, annesinin hayatı boyunca ona olan tutumu ve bağlılığı, yaşadığı haksızlıkları, savaşlar, inkılap ve reformları, halkın ona olan tepkisi, dış ilişkilerdeki duruşu ve tutumu, dini kimliğindeki yaklaşımları, evliliği ve ilişkileri, kız evlatlar edinmesi, kadın ve kadın hakları için mücadelesi ve bunun gibi birçok yaşanmışlıkları ile birlikte ele aldığımızda, bu ayrıntıları bir parçalı

bulmaca (yapboz) gibi psikobiyografik bir yöntem ile bir araya getirerek ortaya bilinenden oldukça farklı bir Atatürk “portresi” çıkarmıştır. Bu portrede gözüken Atatürk farklı bir karakterdir.

Psikobiyografinin amacı, nedenleri anlama ve anlamlandırma, ayrıntıları görebilme ve boşlukları doldurabilmektir. Yaşanılan olaylardaki tutumları ve sözleri psikolojik açıdan yaklaşıp yorumlanmaktadır. Örneğin Mustafa Kemal’in küçüklüğünde eğilerek oynanan bir-dir-bir oyununa katılmayıp uzaktan izlemesi, arkadaşlarının ısrarına rağmen “Ben eğilmem!” demesi bir kaynakta onun çok onurlu olmasına bağlanmıştır (Atay, 1984: 21-22). Volkan ve Itzkowitz ise kitaplarında, Mustafa Kemal’in o zamanlar yalnız olduğunu ve başkalarına karşı şüphe dolu olduğunu ileri sürerler (Volkan, 2005: 59). Yani psikolojik değerlendirme hikayeyi bambaşka bir anlama büründürebilmektedir. Yorum ve analizler değişkenlik gösterebilmektedir. Dolayısıyla burada Atatürk hakkında yapılan tahminler, yorumlar ve analizler için kesinlikle doğrudur denilemez. Profesör Volkan, Atatürk hakkındaki bilgi ve belgeleri toplayarak Atatürk’ün kendine özgü bir psiko-biyografisini yazmıştır. “Bu biyografinin Atatürk’ün ‘kesin’ bir tasvirini yaptığını iddia etmek doğru olmaz. Edel’in de dediği gibi ‘gerçek savaşı’ duvar halısının arkasındaki izi ya da yer halısındaki şekli aramaktır. Kişinin hayatındaki gerçekleri tanımlamak kolay olabilir ama gerçeklerin anlatılması tarihi bir şahsiyeti anlamak ve izah etmek için yeterli olmayabilir” (Edel, 1979: 26).

Atatürk’ün hayatı üzerine yapılan bu çalışmayla; Volkan ve Itzkowitz onun yeni Türkiye’nin laik ve Batılı bir üke olması gerektiğine yönelik ısrarının Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarında çok sıkıntı çekmesinden kaynaklanan bir dışsallaştırma olduğu kanaatine varmışlardır. Buradaki dışsallaştırılan şey, Atatürk’ün doğumundan önce üç çocuğunu kaybetmiş ve dul kalmış acılı annenin imgesidir. Bu durum da Atatürk’te bir boğuntu (sıkıntı) duygusu yaratmıştır. Atatürk’te annesini mutlu etme, böylelikle de kendisi için daha iyi bir anne haline getirme yönünde bilinçdışı kişisel güdülenme durumu ifade edilmiştir.

Psikobiyografide halının altında kalan etkenler sezilip incelenmeye çalışılır. Bundan dolayı Edel “insanların görünen suretlerinin arkasındaki gerçek söylemlerin ne ifade ettiğini anlamamıza olanak sağlayan psikolojik işaretleri değerlendirmeliyiz” demiştir Edel’in biyografik incelemesine konu olan Henry James ise bir yerde şöyle der: “Herhangi bir insanın kalbinden geçenler hakkında asla kesin bir yargıda bulunma!” (Edel, 1979: 26). Dolayısıyla

Volkan ve Itzkowitz'in Atatürk hakkındaki bu çalışmalarında kesin bir yargı ve bilgiden bahsetmek doğru olmaz. Buna rağmen, bu bölümde Volkan ve Itzkowitz'e atıfla incelediğim Atatürk psikobiyografisi, tarihsel bazı olayları açıklamada bize ışık tutabilir. Diğer pekçok önemli lider gibi Atatürk'ün de bütün mücadele ve kavgası ulusu içindir. Atatürk'ün hayat hikayesinin ve yaşadıklarının Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ve devrimlerin oluşumuna ve gerçekleşmesine tesiri olduğu Vamık ve Itzkowitz çalışmasında olduğu gibi iddia edilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİYASAL HAYATI ÜZERİNE PSİKO-POLİTİK İNCELEMELER

4.1. ETNİSTE, KİMLİK, TERÖR

Türkiye'nin siyasal durumu Psiko-politik perspektiften incelediğinde ortaya çok farklı bir resim çıkmaktadır. Tarihte 1071 Malazgirt zaferiyle başlayan süreç, Haçlı seferleri, Sırp'ların Yugoslavya iç savaşı sırasında tekrar görünür hale gelen Türk (Müslüman) düşmanlığı şeklinde devam etmiştir. Tüm bunların kökeninde geçmiş deneyimlerin ve travmaların olduğu söylenmektedir. Yunanlılarla olan tarihsel anlaşmazlıklar, Ortodoks-Hristiyan olan Rusların 'sıcak denizlere inmek' diye ifade edilen 'tarihsel emelleri', Türkiye'nin stratejik konumuna sahip olmamalarının yarattığı haleti ruhiye yine ilişkilerin temelini oluşturan psikolojik bir altyapının etkisi olduğu düşünülmektedir. Ortodoks Hristiyanlığın en büyük merkezi olan Konstantinopolis'in (İstanbul) fethedilmesi başta Ruslar olmak üzere Ortodoks Hristiyanlığın çok büyük kayıp kıskançlık ve üzüntü duymalarına sebep olduğu varsayılmaktadır. Tarih kitaplarında da vurgulandığı gibi Osmanlıların giderek büyümesi de tüm dış güçleri zor durumda bırakmıştır.

Batı dünyasının geleneksel Türk düşmanlığının kökeninde yüzyıllar önce yaşanmış acı duyguların, korkuların, öfkenin, kayıpların ve bunların sonucunda gelişen toleranssızlığın önemli olduğu söylenebilir. Bu duyguların etkisi, "orada yaşayan Türk'lere göre Avrupa'da herkese tanınan hakların Türklere tanınmaması, Türklerin bütün girişimlerinin kuşku ve önyargularıyla ele alınması ve hoşgörüsüzlükle çifte standart uygulanması şeklinde ortaya çıkmaktadır" (Çevik, 2010: 46).

Türk siyasal hayatında psiko-politik incelemenin konusu olabilecek bir başka husus Ermeni meselesidir. Volkan'ın Ermeniler ve Ermeni sorunuyla ilgili bazı çalışmaları vardır. Sosyal psikolojiye göre Volkan; 'bir grubu sorun olarak nitelendirip adlandırmak doğru değildir. Bir grup, diğer bir grubun öznel yargısına göre sorun olabilir bu yargı ve nitelendirme ancak geçmişte yaşanan olumsuz ilişkiden köken almıştır.' Ermeniler; Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden önce bu topraklarda yaşamıştır. Ancak Ermenilerin grup psikolojisi ve kendi iç dinamikleri, Türkler tarafından soykırım yapıldığını iddia etmeleri ve bunu Batılı toplumlara kabul ettirmeye çalışmaları gibi iddialar ve tüm bu süreçler Ermenilerin Türklere olan ilişkisinin geçirdiği evrimi yansıtmaktadır. 93 Harbi olarak bilinen Osmanlı-Rus savaşının Rusya'nın zaferiyle Bulgaristan'ın bağımsız bir prenslik haline

gelmesi ile Rusların Rusya topraklarında özerk bir Ermenistan kurabileceklerini düşünen Ermeniler, Rusların yanında olmuştur. “1915 Birinci Dünya savaşı sırasında Van’da Ermenilerin kurduğu Taşnak örgütü tarafınca düzenlenen silahlı bir isyan hareketiyle İttihat ve Terakki’nin elinde olan Osmanlı Devleti ve Türk halkının Ermenilere karşı büyük bir öfkeye kapılmalarına sebep olmuştur. Bu isyanın haricinde Türk köylerine saldırılar düzenlemeleri ve Türk kuvvetlerinin de buna karşılık vermesi iki toplumun nefretini iyice arttırmıştır. Daha sonra Osmanlı Devleti 1915 yılında ‘Tehcir Kanunu’ olarak bilinen “Sevk ve İskan Kanunu”nu çıkardı. Bu kanunla ülkenin savunulmasına ve huzurun korunmasına karşı çıkan silahlı saldırı ve direnişte bulunan kişilere karşı güç kullanma yetkisi sağlanmıştır. Aynı kanunla komutanlara, casusluk ve ülkeye ihanet edenleri, köy ve kasaba halkını tek tek veya toplu olarak başka bir yere sevk etme ve iskan ettirme yetkisi vermektedir” (Halaçoğlu, 1915). Bu kanun Ermeniler için zor günlerin başlamasına sebep olmuştur. Çünkü binlerce Ermeni Osmanlı topraklarından göç’e zorlanmıştır. Bu durum Ermeni toplumu için travmatik bir olaydır. Tehcir sırasında birçok Ermeni’nin salgın hastalığa yakalanması ve göç kervanlarının saldırıya uğramasıyla olan ölümlerin ve travmanın ‘soykırım’ olarak nitelendirilmesine sebep olmuş. Ülkeden gönderilen “Ermeniler mağduriyet psikolojisi altına girmişlerdir. Yaşadıkları bu travmayı anlayabilmek için göç psikolojisinin ekseninde incelemek doğru olur. Ermenilerin yalnızca bir kısmı böyle ağır bir travmaya maruz kalmış olsa da bu travma “seçilmiş travma” haline dönüşmüştür ve tüm Ermeni halkına mal edilmiştir” (Volkan, 1999: 46).

Türkiye sadece Batı dünyasının haricinde, komşu ülkelerinin de tepki ve düşmanlığı ile karşı karşıyadır. Örneğin Suriye; Hatay ilini kendi ülkesinin bir parçası olarak görmekte ve Türkiye’ye karşı olumsuz davranmaktadır. Bu öfkesini ise PKK’ya destek vererek (silah, barınma ve lojistik) göstermektedir. Bir diğer komşumuz olan kökten dinci rejimi uygulayan İran ile de ilişkilerimiz yeterince iyi değildir. Ak Parti (AKP) iktidarından sonra Türkiye ile doğalgaz anlaşması ve Avrupa’ya doğalgaz satmak isteyen İran’ın Türkiye’ye ihtiyaç duymasından dolayı ikili ilişkiler düzelmiştir. Güneydoğu’ya gidersek Irak’ta bir buçuk milyon Türk ve Kürt toplumu yaşamaktadır. Psikolojik açıdan baktığımız da Kerkük ve Musul’un Irak topraklarında kalmış olması Türkler için acı bir kayıptır. Irak sınırı Emperyalist güçler tarafından zorlandığı için Türkiye’ye göre sorunlu bir sınırdır. ABD’nin Irak’ta bir Kürt devleti kurması ve Türkmenleri ikinci plana atması Türk-ABD ilişkilerini zayıflatmış ve öfke duygusunu ortaya çıkarmıştı. Son olarak Suriye’de yaşananlar ve ABD’nin PKK’ya olan

desteği ve bunun gibi bir çok etken tüm tarihsel süreçte yaşanılan duyguların ve öfkenin şiddetini artırmıştır.

Türkiye'nin, bu dış ilişkiler neticesinde bir i karışıklığa itilmeye çalışıldığı düşünülmektedir. Batı dünyası, geçmişte yaşadığı tarihsel incinmişliğinin ve bu incinmişliğin yarattığı olumsuz duyguların intikamını almak istemektedir. Emekli general Hurşit Tolon bu konuyu; “düşmanların, Sevr Antlaşması'nı rafa kaldırmalarıyla sonuna kadar rafta kalmayacağını ve gerek komşularımızın gerekse yurt içindeki bölücü unsurların vatanımızı parçalayarak ele geçirmeye alışması Sevr Anlaşması'nın günümüze uygulanmasından başka bir Şey değildir” (Tolon, 1992: 24) diye dile getirmektedir. Dünya'da Türkiye gibi uğraşılan ve sürekli huzursuz edilen bir başka ülke yoktur. Bunun en büyük nedeni ise Türkiye'nin içinde bulunduğu stratejik ve coğrafi konumdur. Türkiye'nin, Doğu ile Batı'yı birleştiren bir noktada bulunması, yeraltı zenginlikleri ve su kaynaklarına sahip olması olarak sayılabileceği gibi bunlara ek olarak en temel sebep Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu gibi yeniden güçlenmesi ve Avrupa'nın bilinçaltında yatan korkusunu harekete geçirmektedir. Dolayısıyla Hristiyan Batı dünyasının ulusal kimliklerini tehdit duygusu uyandırmaktadır.

Türkiye'nin AB'ye girme sürecinde yaşadığı bu sıkıntıların temelinde de politik psikoloji bağlamında bakıldığında temelden gelen bir korku faktörü bulunmaktadır. Avrupa'nın hafızasında ki Türklerin imajıyla ilgili ielleşmiş kaygıları olduğu belirtilmiştir. Güçlü bir Türkiye Avrupalıların kaygısını arttırır. Ayrıca Türkiye Avrupa Parlamentosu'na hakim olabilir diye korkmaktadırlar (evik, 2010: 25).

4.1.1. İ Dinamikler ve Psiko-sosyal Yapı

Türkiye'nin Osmanlı döneminden bu yana en temel problemi “kabile-aşiret” toplum yapısına sahip olduğu yönündedir. M. Kemal Atatürk bu yapıyı düzenlemek adına birçok devrim yapmıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde olan bu feodal yapı lkeninde psikolojik yapısını değiştirmişti. Günümüzde bu feodal yapı bir nevi değişikliğe uğramış olsa da içinde yetişen genç neslin hissettiği psikolojik tutum değişmemiştir. Volkan'a göre; feodal yapı da ağa ve aşiret reisi ile bu liderlerin aileleri oldukça güçlü, ulaşılmaz ve hatta dokunulmaz kutsallıktadır. Geleneksel olarak aşiret reislerinin dinsel yönden bağlantılarının olması onlara ayrıcalıklı bakılması ve kutsal bir duyguyla bağlanılmasını sağlamaktadır. “İlkel İdealizasyon” her insanın hayatının belli döneminde (ocukluk dönemi) yaşadığı bir psikolojik durumdur. “Ağa ile aşiret yeleri ve teba arasındaki psikolojik ilişki çerçevesinde, aşiret yeleri “ilkel idealizasyon”a başvurarak, kendilerini ağanın bir uzantısı

olarak görmektedirler. Dolayısıyla ağa ile kişiler arasında karşılıklı psikolojik tatmin ilişkisi bulunmaktadır. Nitekim çocuklukta ebeveynlerimizle özdeşim yaparken onları gözümüzde en mükemmel, en güçlü seviyelerde algılar ve hep çok olumlu yanlarını ön plana çıkarırız” (Çevik, 2010: 28).

Aşiret üyeleri de “güçlü ağayı” kendilerinin temsilcisi olarak görmektedir ve ona bağımlı yaşayan bir nesil oluşmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin nüfusu (DİE, 2018) 14 Milyon 662 bin 864 kişidir. Günümüzde yapılan istatistiklere göre Türkiye’nin toplam nüfusunun %18.72’si bu bölgelerde yaşamaktadır. Ancak nüfus çok büyük bir hızla artmakta. Halkın ekonomik gücü yeterli olmamasına rağmen çok sayıda çocuk sahibi olma isteği de ilginç bir çelişki olarak nitelendirilmektedir. Ancak, etnikliğin psikolojisi açısından bakıldığında sebebi anlaşılmaktadır (DİE, 2018). Vamık Volkan’a göre burada ki toplumun dikkat çekmek istemesi ve çoğalarak bir güç olduklarını bilinçli veya bilinçsizce kanıtlamak istemelerindedir. Bu durum geçmişte savaş zamanlarında yaşanan savaşın doğurganlığı artırıcı etkisiyle benzerlik göstermektedir. Bu topraklarda yaşayan halkın geçimi tarım ve hayvancılıktır. Bölge gelişmişlik bakımından Türkiye’ye göre geridedir. Bu da bölgede yaşayan insanlar için hayal kırıklığı ve psikolojik karamsarlık duygusu oluşturmuştur. Bütün talep ve tepkilerini başlarında ki otoriteye (devlet) yansıtırlar ve onları sorumlu tutarlar. Bir yerde ne kadar çok hayal kırıklığı ve öfke varsa orada saldırganlık vardır. Devlet buna engel olmak için bir takım sözler ve vaatlerde bulunur fakat güvenlik ve huzur için bunları yerine getirmesi gerekir.

4.1.2. Terörizm ve Terörist Psikolojisi

Dünyada ‘Terörist ve Terörizm’ sözcükleri ürkütücü bir algıya sebep olmaktadır. Ancak burada sebep-sonuç ilişkisi iyi analiz edilmelidir. Günümüzde terörizmin tarihçesi üzerine düşüncelerini açıklayan birçok bilim insanı bulunmaktadır. “Terörizm insanlık tarihi kadar eski bir olgudur ve insanlık bu dünyada var olduğu sürece de devam edecektir.” dolayısıyla çalışmanın temel varsayımı bu tespitten hareketle insan yaşadığı sürece terör olgusunun da yaşayacağıdır. Terörizmi milattan öncesine götürerek bugünkü Filistin topraklarında faaliyet göstermiş bulunan Yahudi kökenli Scari örgütü ile özdeşleştirilenler (Kendall ve Stephen, 2003: XIX) olduğu gibi Hasan Sabbah’ın ‘haşhaşi’lerini ilk örgütlü terör hareketlerine örnekleyen uzmanlar da bulunmaktadır. Bugün aynı coğrafyanın yaygın terör eylemlerine ve terör örgütlerine ev sahipliği yapması, terörizmi anarşizmle özdeşleştirerek günümüz eylemlerine referans olarak 18’nci yüzyılda Çarlık Rusya’sında ortaya çıkan

Narodnoya Volya'yı benzetilmektedir (Lewis, 1967: 18-19; Wheeler, 1991: 6-33). Terörizm, “bir politik hedefi elde etmek için gayri meşru olarak şiddet kullanma” biçiminde tanımlanarak, bu tanıma terör olaylarını gerçekleştirenler, teröristlerin amaçları ve onları etkileyen motivasyonlarla ilgili eklemelerin yapılabileceği belirtilmektedir (Mackey, 1980: 8).

Terör örgütleri her ne kadar politik anlamda rasyonel aktörler olarak davranış göstermeye çalışsa da, kimi zaman siyasî amaçlarına ters düşecek eylemlere de başvurabilmektedirler. Bu durum, teröristlerin rasyonel aktörler olup olmadıklarını düşündürmektedir. Bu nedenle araştırmacılar terörizmin altında yatan motivasyonları sıklıkla sorgulamak durumunda kalmaktadırlar (Abrahms, 2008: 79). Yapılan birçok araştırmada; terörizmin altında yatan motivasyonun, üyelerin birbirleri ile kurmuş oldukları güçlü duygusal/psiko-sosyal bağlardan, grup dinamiklerinden ve aidiyet duygularından kaynaklandığına yönelik gözlemler ve kuramsal yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

“Şiddet duygusu ile insan ilişkisini inceleyen bazı psikolog, psikiyatrist ve toplum bilimciler ise dışsal dürtüler karşısında dışa vurulan denetimsiz şiddetin insan doğasının ayrılmaz bir parçası olduğu referansından hareket ederek terörü insanlık tarihi ile özdeşleştirmektedirler” (Victorof, 2005: 3-42; Miller, 2006). Bu noktada etnik teröristler şiddet olaylarının mimarı olarak medyanın dikkatini üzerine çekmek istemektedirler. Türkiye’de ise PKK teröristlerinin de buldukları etnik gurubun kurtarıcısı ve kendilerini gerilla olarak tanımlamaları politik psikoloji bağlamında bir çeşit savaşçı olarak nitelendirilmektedir.

Terörizm bazı özel eylemleri ve nitelikleri olan belirli özelliğe sahip kişilerin bir araya gelmesiyle oluşabilir. Buradan hareketle Volkan’ın araştırmasındaki temel soru; neden bazı sempatanlar terörist olmuyor, bazıları ise (-ki bunların belki de etnik sempatileri yeterince yoğundur), terörist olabiliyor. Bunun cevabı; bireyin kişisel yaşamı ve psikolojik öyküsünün grubun süreçleriyle birbiri içine girmesi ve örtüşmesiyle bağdaştırılmıştır. “Teröristler Weinberg’in belirttiği gibi, genellikle deli değildirler. Genel kanı teröristlerin istikrarsız ve güvenilmez bir ortama ihtiyacı olduğudur” (Weinberg, 1992: 77-82). Politik amaçlardan ayrı olarak, terörizmin ve terör eylemlerinin kökeninde psikolojik motivasyonların önemli yer tuttuğuna yönelik güçlü gözlem ve araştırma bulguları bulunmaktadır. Teröristlerle yapılan çalışmalarda, teröristlerin akıl hastası ya da psikopat olmadıkları ve genel anlamda sıradan insanlardan bir farklarının olmadığı da ayrıca belirtilmektedir (Horgan, 2008: 82-85). Dolayısıyla psikolojik olarak kişilerin etnik, dini, ideolojik niteliklerinin bebeklik dönemi ve

hatta anne karnında gelişmeye başladığı, aidiyet ihtiyaçlarının ön plana çıktığı ve ergenlik döneminde de belirgenleşmeye başladığı ortaya çıkmıştır.

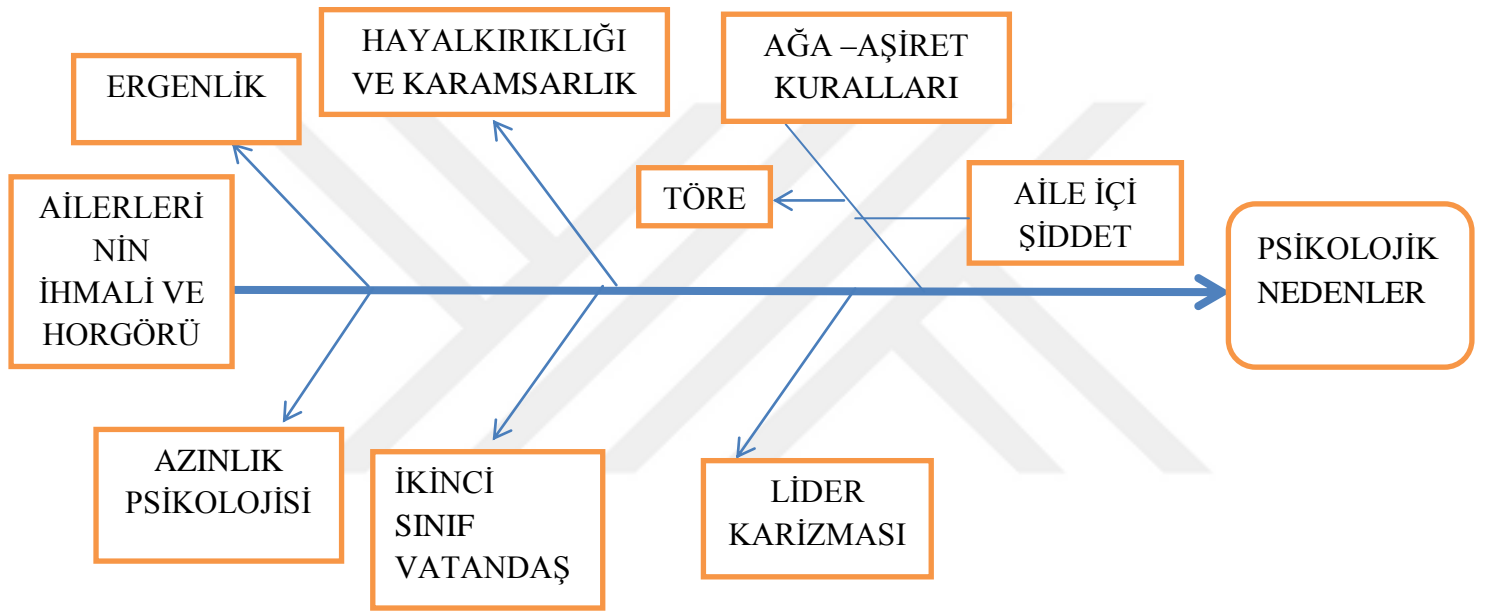
Teröristler çocukluk dönemlerinde veya ergenlik dönemlerinde kişisel veya etnik yaralanmaya, şiddete maruz kalmamışlardır. Pearlstein, teröristin zihinsel ve ruhsal yapısının anlaşılmasında bir yaklaşımla narsistik kişilik bozukluğundan söz etmektedir (Pearlstein, 1991: 36-42). Bu durumla çocukluk döneminde kendi kişiselliğinin oluşmasında yaralanmalar olur bunun telafisi için azametli görkemli (*grandiyoz*) kişilik ve saldırgan (agresif) karakteristik davranışlar sergilemektedir. Nararsistik hayal kırıklığıyla benlik imajı veya benlik değeri üzerindeki ruhsal yaralanmalar Pearlstein'in da belirttiği gibi, narsistik şiddet ve öfkeyle doruğa ulaşıp sonlanır. Bu öfke ve şiddet duygusuyla kişi bu yaraya neden olan (bilinçli veya bilinçdışı), ona bu yarayı hatırlatan kişisel ve toplumsal değerlere veya toplumun bir kesimine hatta tüm dünyaya tepki verebilir. Dolayısıyla bu narsistik yaralanma içinde bulunduğu etnik yapıyı da etkiler ve öfkesi aşırı şiddete dönüşebilir. “Karşı grubun yada kişinin korkması kendilerinde sahte, aldatıcı bir omnipotens (her şeye gücü yetme) yaratır. Yani terörist olmak suretiyle eski, değersiz, işe yaramaz, horlanmış, zedelenmiş, (teröristler genellikle ailelerinin ihmalinin kurbanıdır) kimlik yapısından kurtulmakta, eski kimliği kabul etmeyerek sahte ve yanıltıcı da olsa güçlü yapıda bir kimlik duygusu oluşturup yaşamaktadır” (Çevik, 2010: 102).

Kişi çocukluk döneminde “Ben” ve “Ötekiler” kavramının nasıl geliştiği sorusuna cevap aramakta ve Kürt etnik kimliğiyle ilgili birtakım çıkarımlar yapılmaktadır. Volkan gerek bireysel gerekse etnik kimliğin gelişiminde “biz” ve “ötekiler” arasındaki sınırın korunmasının psikolojik bir gereksinim olduğu varsayımından hareketle, özellikle “Kürt Türk ayıdır” söyleminin, Kürt vatandaşlarının farklılıklarını vurgulama eğilimini daha da artırdığını söyler. Çünkü aynılaştırmaya çalışmanın farklı olma direncini daha da çok arttırdığı belirtilmektedir (Çevik, 2009: 52). Çocuk büyüdükçe olumlu ve olumsuz yanlarını keşfetmeye başlar bu durumda kendilik ve başkalarının imgesiyle olgunlaşır. Eğer kişi yeterince olgunlaşmamışsa bu bütünleştirme gerçekleşemez. Dolayısıyla bir kişi olumsuz bir durum yaşadığında bunun sorumluluğunu kendinde bulmaz başkalarını suçlama ihtiyacı hisseder.

Örneğin çocuk kendine şöyle der: “Annemden hoşnut değilim ve ona zarar vermek istiyorum ancak bu iyi bir şey değil, çünkü ona bağımlıyım. Bunun için başka birine

kızacağım ve bunlara karşı önyargılı olacağım. Bu başkaları çocuğun ebeveyninde tehditkar bulduğu yanları alır ve çocuğun öfkesinin güvenli nesnelere olurlar” (Çevik, 2009: 50).

Kısaca terörist olmuş kişileri sebep-sonuç ilişkisi açısından değerlendirdiğimizde en temel faktörler olarak; ergenlik, hayal kırıklığı, töre, berdel ve aşiret kuralları gereği, kişinin ailesinin ihmali veya aileye olan öfkesi, azınlık bir toplum olmasından dolayı oluşan psikoloji ve ülkede yansıtılan ikinci sınıf vatandaş olma durumu veya da baştaki liderin karizmatik ve güçlü duruşu gibi psikolojik faktörleri Kaouru Ishikawa'nın *Balık Kılıcı Diyagramını* (1943) kullanarak sebeplerini çeşitlendirebilmekteyiz.

Şekil 3 Teröristin Psikolojik Neden Diyagramı

Sonuç olarak Vamık Volkan'ın politik psikoloji kitabında “seçilmiş travma” alt yapısında mağduriyet psikolojisi militan olmanın psikolojik bir nedeni olarak gösterilmektedir (Volkan, 1993: 103). Yani Volkan'a göre sorunun yüzde yetmiş psikolojiktir. Bölgenin az gelişmişliği, orada yaşayan insanlar içinde dışlanmışlık, kendi kaderi ile hayatta baş başa kalma ve kendi kaderini tayin etmeye çalışması, eğitilmiş veya eğitimsiz bir kitle üzerinde psikolojik bir travma oluşturmaktadır.

4.1.2.1. Terör Örgütlerinin Oluşumu

Örgütlerin hepsi kendine göre haklı olduğunu düşünmekte, belli bir inanış (ideoloji) altında mücadele adına kurulmaktadır. Terörizm insanlık tarihi kadar eskidir. İdeolojik terör örgütleri kendi içinde de ayrılmaktadırlar; Marksist, Leninist, Maoist ve bunun gibi ideolojilerle kendilerini özdeşlendirmektedirler. İnsanın, şiddet duygusuna doğuştan sahip olduğu fakat avcı toplumdaki tarım toplumuna geçiş süreci ile birlikte bu duyguyu baskı ve denetim altına almayı öğrenmeye başladığı varsayılmaktadır. Böyle olmakla birlikte şiddet duygusunun, sahip olunan dini inançlarla doğrudan bir ilgisi bulunmamakta hatta her semavi din, kutsal kitaplarında (Kuran, İncil, Tevrat) insanlarına öldürmeyi yasaklamıştır.²

Terör örgütleri ile ilgili başlıca kategorizasyonların da varlığı bilinmekle birlikte hangi şekilde ve hangi köken alana dayalı olarak tanımlanırsa tanımlansın ve hangi amaca yönelirse yönelsin tüm terör örgütlerinin kuruluş ve eylem gerekçelerinde ortak tek bir yön vardır. Haksızlığa uğramış olmak. İdeolojik temelde ortaya çıkan terör örgütlerinin de gerekçelerine bakıldığında farklı bir durumla karşılaşılmamaktadır. Hangi ideolojiye mensup olunursa olunsun bu tür örgütlerin mensupları da genellikle sistemde yeterli temsil olanağı elde edemedikleri, fırsat eşitliğinden yararlandırılmadıkları, emeklerinin sömürüldüğü ve karşılığının verilmediği algısına sahiptirler (Çitlioğlu ve Dedemen, 2014: 6).

Haksızlığa uğramış insan psikolojisi; dünyanın neresinde yaşıyorsa yaşasın, hangi yaş grubunda, hangi eğitim düzeyinde olursa olsun tepki verilebilecek bir duyguyu oluşturmaktadır. Kimi insanlarda yaşadıklarını sessizce kabul eder. Martin Seligman'ın kuramı ile açıklarsak “Öğrenilmiş Çaresizlik Sendromunun“ parçalarına dönüşerek tepkiselliklerini kaybetmekte, pasif ve itaatkar bireyler ve toplumlara (*passive obedient society*) dönüşmektedirler (Seligman ve Maier, 1976: 3-46). Dolayısıyla insanlarda ki çaresizlik, umutsuzluk bir süre sonra öfkeye ve öfkeleri de maruz kaldıkları dışa vurum ile şiddete dönüşebilmektedir.

Yapılan araştırmalar terör olayları ve eylemlerin yoğun olduğu bölgelerin Müslüman olan ülkelerden oluştuğu yönündedir. Dini inançların terör ile özdeşleşmesi özellikle ‘İslami Terör’ tanımının dünyada artık bir inanış olması ve bu şekilde negatif bir ayrımcılığa yönelmesi genel bir İslam dininin terörizmle birlikte anılır oluşu ve İslami terör tanımlamasının kökeninde özellikle Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Orta Asya’da kurularak

² Tevrat, Bab 32. Ayet 26-28; İncil, Matta 5-21; İncil, Markos 10: 18-19; İncil, Luca 18: 19-20; Kur’an-ı Kerim, Furkan Suresi Cüz.19 Ayet.68-69; Kuran-ı Kerim, Nisa Suresi Cüz.5 Ayet.93

faaliyet gösteren kimi terör örgütlerinin adlarının başına İslam ya da İslam dinini çağrıştıran sözcükler eklemelerinin ciddi bir payının bulunduğu belirtilmektedir. İslam dininin hoşgörülü olmayı ve bağışlamayı emreden kuralları ile bağdaşmayan olumsuz katkının seçilmiş birçok örnekleri sayılabilir. Bu konuya ilişkin Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi terörizm uzmanı Ercan Çitlioğlu'nun araştırmasına göre; Irak ve Suriye'de etkinlik gösteren, 2004 senesinde El Kaide'ye olan bağlılığını ilan eden ve Şubat 2014'te El Kaide ile bütün bağlarını kesen IŞİD (Irak Şam İslam Devleti) örgütü veya Mısır çıkışlı Suriye, Ürdün gibi ülkelerde geniş bir tabana sahip olan İhvan-ı Müslümin (Müslüman Kardeşler) örgütü İslam dininin dilini kullanarak birçok eylem gerçekleştirmektedir. Ayrıca Lübnan'da yasal bir siyasi parti olmakla birlikte bazı ülkeler tarafından terör örgütü olarak kabul edilen İran çıkışlı ve Allah'ın askerleri anlamındaki Hizbullah'ın adı da şiddet eylemleri ile birlikte anılmaktadır. Faaliyetleri sonlanmış olmakla birlikte bir dönem Türkiye'de eylemsellik içinde bulunan İBDA-C (İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi), İran'ın Afganistan sınırına bitişik bölgelerinde faaliyetini sürdüren Ceyşullah ve küresel anlamda faaliyet yürüten El Kaide gibi örgütler bu konuda sıralanabilecek önemli örneklerdir. Bu tip örgütler mücadelesini sürekli kılabilen ve taban oluşturabilmek için eylemlerini din maskesi ile perdeleyerek aslında İslam dinine en büyük kötülüğü yapmakta ve yanlış inanış doğurmaktadırlar (Çitlioğlu ve Dedemen, 2014: 6).

4.1.2.2 Etnik Kimlik ve Etnik Çadır

Uluslar arası ilişkiler de yeni bir kavram olarak dünyada ki tüm etnik kimlik ve etnik çatışmalara bir yenisini ekleyen Volkan, 'Etnik Çadır' metaforunu ortaya koymuştur. Uluslararası ilişkilerde kullandığımız bazı eski geleneksel iletişim kavramları bugünkü dünyaya yön veren ve dünyayı etkisi altına alan sorunları tamamıyla açıklayamamaktadır. Ulusların veya etnik grupların nasıl ilişki kurdukları hakkında düşüncelerimizi yeniden düzenleyerek, organize etmek zorundayız. "Eski gözlüğümüz veya büyütecimiz dünyayı artık gözümüzün önünü net göstermiyor, geleneksel sözlüğümüz kesin bir şekilde tanımlayamıyorsa, yeni bir gözlük ve sözlük üretmek hem gerçekçi hem de akıllıca olacaktır" (Saunders, 1990: 330). Dolayısıyla Volkan'da etnik ilişkileri ele alarak derin psikolojiyi araştırmış ve yeni terimler ortaya koymuştur.

Etnik kelimesi Yunanca *ethnos*'tan gelir; anlamı topluluk, insanlar ya da kabiledir. Antropolog George De Vos bir etnik grubu; "benzer geleneklere sahip olduğu halde, bu

gelenekleri ilişkisi olduğu diğer insanlarla paylaşmak istemeyen” insanlar olarak tanımlar (De Vos, 1995: 9).

İnsanlar çocukluk döneminden itibaren iki kat giysi giymektedirler. Birinci giysi yalnızca kişinin kendisine aittir (onun kendi kimliğidir), ikinci giysi ise daha bol bir örtüdür ve birçok kişiyi içine alır. Geniş bir çadır gibidir (bireyin grup ya da etnik kimliğidir). Seçilmiş travmalar, seçilmiş zaferler ve mağduriyet psikolojisi bu çadırın kumaşı içine dokunurlar, çadırı ayakta tutan orta direk ise grup liderince tutulur. Bu çadır dışarıdan bir saldırıya maruz kalmadıkça, sağlam ve sarsılmadan durduğu sürece grup üyeleri bunu fark etmezler. Bu açıklamaya örnek olarak, tarihte 1980 yılına kadar Kürt etnik grubu bu boyutlarda bir kimlik direktmesiyle öne çıkmadığı ancak, 1980 sonrasında Kürtçe'nin ve Kürtçe isim koymanın yasaklanmasının, etnik çadırı sarsıcı bir rol oynadığı verilebilir (Çevik, 2010: 87-88).

Terörist gruplar kendi özel alt grup çadırlarını oluştururlar. Terörist eylemler devam ettikçe, aynı büyük grubun geçmişte sadece seyirci konumunda olan üyeleri bile kendilerini bir dereceye kadar bu yeni çadırın kumaşı altında hissederek. Barış ortamının oluşması, terörist alt grubun kimliğini kaybetmesi anlamına gelmektedir. Kimseyi öldürmemiş olan çok sayıda insan tarafından da desteklenen bu ‘kimliği korumaya yönelik paylaşılmış ihtiyaç’, teröristlerin düşmanla anlaşma yapmayı içeren barış süreçlerini engellemesine neden olur. Teröristlerin alt grup kimliklerini korumaya yönelik derin psikolojik hedefleri, ait oldukları büyük grubun üyelerinin benlik saygılarını artırır.” Grubun başındaki kişiyi temsil eden çadır orta direğinin etrafında sıralanmış insanları seyrettiğimi hayal ediyorum”, diyerek geniş grupların klasik Freudyen kuramına (Freud, 1921: 63-143) baktığımızda gruptaki kişilerin direk (lider) etrafında tıpkı dans ediyormuş gibi birbirleriyle etkileşerek destekledikleri liderlerini idealize ederler. Direğin üstünde ki gerilmiş çadır bezinin binlerce insanı içinde bir araya getirdiğini ve sanki büyük bir çadır oluşturduklarını hayalimizde canlandırarak bu metaforu genişletebilmekteyiz. Metafora göre içerdeki insanların bir zıtlaşması olsa bile insanlar hala liderlerine bağlıdırlar; bunun sebebi çadırı taşıyan direğin (yani liderin) çadırı gergin, sağlam ve korunaklı tutabilmesidir (Volkan, 2004: Sayı.2).

Büyük grubun ya da alt grubun kimliklerini kaybetme korkusu veya çadırlarının parçalanmasına dair duydukları korku, psikolojik ölüm korkusudur. Bu korku öyle bir kaygıya neden olur ki, fiziksel ölümü tercih edebilirler. Terörist alt grubun üyeleri, dışa doğru yönelen

mekanizmalarının hedefinde yer alan kişileri ‘öldürme’ eğilimindedirler (Volkan ve Taycan, 2007: 76).

Bu metaforik çadır altındaki insanlar kendi kıyafetlerinde, ait olduğu politik görüş ve kimliklerinin dışında bazı durumlarda çadır kumaşının motiflerinden başka bir ikinci giysi olarak yararlanırlar. Bu binlerce aynı metaforik çadırın içerisinde ki insanı, soluk alıp verdiğini farkında olmayan kişilere benzetebiliriz. Fakat bu kişiler ancak sigara dumanıyla kaplanmış bir odaya girerlerse ya da astım olurlarsa aldıkları her nefesi fark ederler. Benzer şekilde, geniş grup ancak bir stres altındayken ve geniş grup kimlikleri zedelenirse, diğer grup kendi geniş grup kimliği adı altında onları öldürmeye başlar, tehdit altındaki grup ise hızlıca kendi geniş grup kimliklerini ‘diğer’lerinininkinden, yani ‘düşman’ gruptan, ayırıp ‘bizlik’lerini fark eder (Volkan, 2007: 20).

Bu çerçevede yasakçı politikalar, etnik çadırı sarsmaktadır, fakat liderin bunu özellikle abartarak toplumsal travmaları canlı tuttuğu ve kişisel patolojisiyle birleştirip sunduğu tespit edilmektedir. Dolayısıyla Kürt etnik kimliği de, “çadır” metaforuna dayalı olarak analiz edilmekte ve PKK lideri Abdullah Öcalan’ın bireysel olarak yaşadığı travmalar, toplumsal travmalarla bütünleşmektedir. Öte yandan Mahatma Gandhi, Kemal Atatürk, Mao Zedong, Vladimir Lenin, gibi “karizmatik” liderlerin oluşturduğu geniş grup kimlikleri ve bu gibi liderlerin yüz binlerce ve hatta milyonlarca insanı yeni bir siyasal ortaklıkta bir araya getirmelerini de örnek gösterebiliriz (Weber, 1923: 122-123).

4.1.2.3 Vamık Volkan’ın bakışıyla Abdullah Öcalan

Liderler kendi kişiliğini etkin kullanarak başında bulunduğu grubu etkileyerek etnik kimliği tehdit ediyor duygusu yaratmıştır. Paranoid liderler ve Volkan’ın karizmatik narsistik liderler dediği kişiler bu tür manevralar yapabilmektedirler. Abdullah Öcalan’ı da “Karizmatik Narsistik Liderler” dediği kişiler türünden nitelendirmiştir. Bu kişiler kendini büyüten manevralar yapmaya yatkındırlar. Volkan; “narsistik yapıcı ve narsistik yıkıcı olarak tanımlanabileceğini ve birinci gruptaki liderlerin yapıcı, diğerlerinin ise yıkıcı özellikleriyle kendilerini ortaya koyduklarını” açıklamıştır (Volkan, 1985: 87).

PKK lideri olan Öcalan, “Kürt Bahçesinde Sözleşti” adlı kitabında şöyle söylemiştir:

“İpini koparmış bir çocuktum, kuş avlardım ve fistanım doluydu, bütün çocukları bir kuşun butu için dağa çıkarırdım. Babam sinmiş bir insandı, bir yerlere gelme hırsı yoktu. Onun en büyük eylemi dağa çıkıp küfretmekti. Babam güçsüzlüğün güce dönmesini hissederdi.

Annem çok kavgacıydı ama güçlü bir kadındı. Babam, zavallı yorgun argın eve gelir ve ekmek isterdi Annemden o da başına çarpar gibi verirdi. Ben son derece çelişkili bir ortamın ürünüyüm, her gün, komşuda ve evde kavga vardı. Aile değerlerinden çocukluktan beri kuşku duymaya başladım. Ürkek ve çekingen bir çocukluğum geçti. İnsanlara ancak 40 metre uzağından bakabilirdim. Babam Ermenilerle dosttu, Faşistlere ve Türklere karşıydı. Bende Ermenilerin mazlum insanlar olduklarını gördüm.

Annemin annesi Türk'tür. Kürtçe'yi sonra öğrenmiştir. Ben Kürt halkı mücadelesine Sosyalist olduğum için değil, Kürt olduğum için el attım. Çocukluğumu anlatıyorum çünkü sonra ki gelişmeler bunda gizlidir. Ben kürtlüğün bittiği noktada ortaya çıktım. Ben Kurmancım, Kurmancı aşiret bağlarının çözüldüğü Kürt'tür. Benim ki Barzani ve Talabani gibi aşiret Kürtçülüğü değil. Benimki yoksulluktan geliyor. Kurmancı en çözülmüş Kürt kesimidir. Bizim köy ve aileyse tamamen çözülmüştür. Ben burada kendimi diriltmeye çalışıyorum. Babam bu çözülmüşlükte herkesçe dışlanmıştı.”(Öcalan ve Küçük, 1993)

Öcalan'ın bu sözlerinde çocukluğunda yaşadığı aşağılanma, horlanma ve şiddetin yanısıra aciz ve yetersiz, iyi bir özdeşim idolü olamamış, bir baba figürü tanıtılmaktadır. Hatta burada Türkleri de ötekileştirdiği belirtilmiştir.

Volkan, Abdullah Öcalan'ın da kişiliğinden söz ederken geçirmiş olduğu çocukluk dönemi ve travmaları ele alınarak değerlendirmeler yapmıştır. Vamık Volkan'ın görüşüne göre evdeki baskın figürün “anne” olması, kocasını çocuklarının önünde aşağılaması. Babasının köyün en silik insanı olması gibi bazı önemli noktalar, Öcalan'ın liderliğinde ki birçok kişinin ölümüne sebep oldu. Gazeteci M. Ali Birand ile yaptığı bir görüşmede (Sabah Gazetesi, 20 Ocak 1993) henüz doğum tarihini yıl olarak bile kesin öğrenemediğini belirtmiştir. Öcalan bunu bir mağduriyet olarak algılamaktadır. Oysa Anadolu'da bir çok kişi doğum tarihini o dönemlerde bilmiyordu. Dolayısıyla doğduğu ve büyüdüğü aile içinde yaşadığı travmalar onu güvensiz ve kuşkucu bir insan olmaya zorlamıştır. Öcalan için kendi kişiliğinde ki narsistik (özsevi), paranoid ve megalomanik yanlarını toplumla bütünleştirip mağduriyet duygusu taşıyan Kürt etnik grubu da kendi ezilmişliğiyle birleştirmiştir. Bu etnik çadırın kimliğinin kaybı, çökmesi, parçalanması ve dağılması psikolojik ölüm korkusu uyandırır. Sırf çadır bozulmasın diye içinde bulunan grup fiziksel ölümü tercih edebilir. Dağdan inmemeleri de bu fiziksel ölümün örneği olarak gösterilmiştir. Psikolojik olarakta kendi kimliklerini kaybedeceklerine inanmaktadırlar.

Vamık Volkan, Öcalan'ı değerlendirirken Yalçın Küçük ile yaptığı 'Kürt Bahçesinde Sözleşti' adlı kitabı psikanalitik açıyla değerlendirmiş ve yorumlamıştır. Kısaca şöyle özetlemektedir:

“Evdeki gerginlikten uzaklaşmak için Abdullah Öcalan, yakındaki bir dağın tepesine kaçmıştır. Köyün en çok alay konusu ve kişisi olan babası da aynı yere gitmiştir. Amacı dağa çıkıp, babasıyla dalga geçen köylülere söyleyemediği öfkesini haykırmaktır. Genç Abdullah'ı da orada görünce, onu da öfkesini 'kusması' için kışkırtır. Öcalan'ın annesi de kışkırtma konusunda babadan farklı değildir.

Öcalan bir anısında, “Köyümde, çocuklarla olan kavgamda kafam kırılmıştı. Eve gelip 'beni dövdüler' diye hüüngür hüüngür ağlıyordum. Annem eve gelir gelmez beni korumak, himaye etmek yerine, 'Ya gidip intikamını al ya da bir daha bu eve gelme' diye beni evden kovdu. Annem bu ilkesinde çok zorlayıcıydı. Daha sonra, zorla da olsa ilk eylemlerime onun bu dayatması altında başladım. Ben de saldırıya geçtim. Birkaç çocuğun kafasını kırdım” diye anlatmaktadır. Öcalan, evin en büyük çocuğuydu ve zayıf bir babası olduğu için, ailesinin şerefini şiddet yoluyla koruması gereken kişi olması gerektiğini düşünüyordu. Ebeveynlerinden her ikisi de Abdullah'ı saldırgan biri olması için teşvik etti. Eğer saldırgan olursa, kimse de ona saldırmayacaktı! Bunun bir sonucu olarak, genç Abdullah köyde yılan katili olarak ününü yaptı. Öcalan, 'Köylüler yılan gördüklerinde önce bana haber yollardı' demektedir. Aslında gerçekte o yılanlardan korkardı. Diğer çocuklar tarafından sevilmez. Ama onları nasıl etkileyeceğini iyi öğrenmişti: 'En büyük tutkularım, günlük olarak bir çocuğu alıp dağa çıkarmaktı. Ona haydi gidip yılan öldürelim, kuş tutalım, kartal yuvasına ulaşalım derdim.' Bir başka olayda ise iki kız kardeş ve iki erkek kardeşten bahsetmektedir. Çocukluğu sırasında büyük kız kardeşi Havva'nın başlık parası ile satılıp başka bir köye gelin gitmesi, onun için başka bir travma olmuştur. Çünkü Havva onun için anne gibidir.

Abdullah'ın psişik yaşamındaki bir dönüm noktası ergenliği sırasında olur. O, bunu 'ilk isyanı' olarak niteler. Bir gün erkek kardeşi Osman ile kavga ederler. Osman eve gelip babasına kavgayı anlatır. Yaşlı adam, evin dışına çıkıp lanetler yağdırarak Abdullah'a taş atar. Abdullah dövüşerek kendini savunur. 'Köylüler başımıza dikilmiş, benimle babamın kavgasını seyrediyorlar. Oldukça hırpalandım, çok çok da öfkelenmişim.' Bu olaydan sonra Abdullah, babasından para çalıp, köyden kaçır. Nizip kasabasına, kız kardeşinin yanına gider.” (Volkan, 2008)

Volkan Öcalan'ın evden kaçmasının önemini vurgulamaktadır. Çünkü “Kimliğimiz çocuk gelişiminin altı ve yedi yaşlarında belli olur. Fakat hayat bize ikinci bir şans daha verir; ergenlik. Öcalan'ın ise hem çocukluk hemde ergenlik döneminde de çok derin problemleri vardır. Baba ve anne, olması gerektiği gibi değildir. İkisi de travmatik. Her erkek çocuk, erkeklik kişiliğini geliştirene kadar birçok basamaktan geçer. İlk bir yıl çocuk, babayı, annenin bir uzantısı olarak görmektedir. Çocuğun kafasında ‘baba’, annelerinin uzantısı gibidir. İki-üç yaşlarına geldiğinde çocuk, anneden ayrılmaya başlar. Anne ve babanın ayrı fonksiyonları olduğunu idrak etmeye başlar. Ve eğer psikolojik olarak sağlıklı bir gelişme yaşarsa, ‘Tamam, ben bir erkeğim ve aidim’ der. Ama Apo, bunu yapamadı. Babasıyla, erkeklik kimliği ile olan özdeşimini tamamlayamamıştır. Biz buna fiksasyon diyoruz” (Volkan, 1997: 196-209).

Öcalan annesi tarafından kabul edilmek için şiddete yönelmiş: ”Annemde sevgiyi aradım, fakat herhalde bu çatışma nedeniyle olacaktı ki, fazla bulamıyordum. Sevgi bulabilmem için onun istediği kalıba girmem gerekiyordu” (Öcalan ve Küçük, 1993: 62). Bu durumu başkalarını inciterek annesinin sevgisini kazanacağını düşündüğü hatta bir sözünde de “Ben büyümeyi kabul etmiyorum, bunu nasıl değerlendirirseniz değerlendirin” demiştir (Küçük, 1993: 57). Volkan'a göre çocuk olarak kişiliğinin iki yönünü tanımlamıştır; birincisi, asi ve acımasız olmasıdır, zayıf bir babasının olması ve ailesinin şerefini şiddet yoluyla korumak isteyen bir kişi olması. İkinci kişilik özelliğinde ise derininde korkan ve utanan, aşağılandığını ve sevgi açığı ile dolu olduğunu bilen bir kişi olmasıdır. Abdullah köydeki diğer çocuklar tarafından sevilmezdi fakat onları nasıl manipüle edebileceğini öğrendiği şeklinde değerlendirmiştir.

Tüm bu ve daha birçok nedenleri, açıklamaları ele aldığımızda politik psikoloji bağlamında Abdullah Öcalan'ın ebeveynlerine, gülen köylü halkına, kavga ettiği kardeşine, ona kötü davranan gardiyanlara olan kızgınlığını tatmin etmektedir. Saldırganlığını Volkan; “Babasının ona Fatih olacağı şeklinde ki savunucu kerametini yerine getirmeye çalışmıştır” diye açıklar. PKK'nın lideri olarak da genç insanları, kendisinin izleyicisi olmaları gerektiğini dayatarak zorla dağa göndermiştir. Onlara yeni Kürtlük ideali ile ödüllendirileceklerini söylemiştir. Hiçbir sözünde PKK'nın neden olduğu ölümlere yönelik vicdan azabı ve üzüntü duyduğunu belirtmemiştir. Terörü idealleştirmiştir” Bizim güzellik kraliçemiz savaştır, savaşın güzelliğine kesinlikle vurgunuz... savaşın ateş olduğunu biliyorsunuz. Ateşe ne atarsan yakar, buna rağmen bizim tanrımız savaş tanrısıdır (Volkan ve Küçük, 1993: 75).

4.1.2.4 Türkiye’de PKK Bölücü Terör Örgütü

Volkan’ın yapmış olduğu çalışmalar neticesinde Türkiye’de PKK yoğun olarak Güneydoğu’da konumlanmıştır. Irak ‘ın kuzeyi, Suriye’nin Kuzey doğusu ve İran’ın kuzeybatısını kapsayan bir bölgede ilk olarak bir devlet kurmayı daha sonra “demokratik bir özerklik” olarak otonom olmayı istedikleri topraklarla Türkiye sınırlarında etkin olmak istemekteler. Devletin güçlerine sivil halka karşı silahlı eylemlerde bulunan bir terör örgüt olduğu kanaatindedirler. Bu noktadan baktığında pek de bir Müslüman kimliğini ön plana çıkaran islamiyeti kullanan bir yapı olmadığını düşünmektedir.

“1961’de Türk Anayasası bir sosyalist partinin kurulmasına izin verdi ve Türkiye İşçi Partisi kuruldu. 1963’te seçimler yapıldığında bu parti oyların sadece yüzde üç’ünü aldı. O dönemlerde solcular ister Türk, ister Kürt kökenli olsun birlikte çalıştılar, odak noktaları ideolojileriydi etnik bilinçleri yoktu. 1970’lerin başında solcular ve sağcılar arasındaki bölünmeler daha derinleşti, özellikle üniversite öğrencilerinin bir kısmı ideolojilerinden dolayı öldürüldüler. Bu dönemlerde de Abdullah Öcalan Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisiydi ve solcu hareket içindeydi. Apo bölgesine döndüğünde kendine yandaş toplamaya başladı ve kendilerine PKK adını verdiler” (Volkan, 1997: 196).

Kürdistan İşçi Partisi (PKK) daha çok Marksist-Leninist, Anarşist ideolojilere ve etnik yapıya sahiptir. Dolayısıyla ideolojik amaca hizmet den terörizm sınıflandırması içinde yer alır. Bu sınıflandırmaya göre Ahmet Taner Kışlalı, PKK’yı etnik terör uygulayan Ayrılıkçılar sınıfında değerlendirmiştir. Kışlalı, Ayrılıkçıları; “bir parçası oldukları siyasi toplumu tümüyle reddeden, ondan koparak ayrı ve bağımsız bir siyasi toplum oluşturmak isteyen terör örgütleri” olarak tanımlamıştır (Kışlalı, 1996: 225-226). Hiyerarşik bir örgüt yapısına sahip olan ve en tepedeki kişi altında merkez komitesi olan bir partidir. En üstte Abdullah Öcalan yer almaktadır. Bu Leninist parti modeli demokratik merkezîyetçilik esasına göre hareket etmektedir. Terör örgütü bölgedeki Kürt kökenli Türk vatandaşlarını cephe örgütlenmesi içine çekerek devlete karşı isyana teşvik etmeyi amaçlamıştır. Kürt nüfusunun içine çekilmesini sağlamak temel amaçtır. Öcalan için parti, tarihi ve toplumsal bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. Bu ihtiyaç yani programında ulusal kurtuluşu, demokrasiyi, sosyalizmi esas alıyorsa parti programını gerçekleştirinceye kadar varlığını sürdürmelidir. İhtiyaç karşılandığında, amaca ulaşıldığında artık partiye ihtiyaç kalmayacaktır. Partiye katılımlarında bu temelde gerçekleşmesi esastır (Öcalan, 1993: 72).

Abdullah Öcalan'ın 1999 yılı Haziran ayında "İmralı'da Savunma" adı altında ileri sürmüş olduğu tezin temelinde "demokratik cumhuriyet" kavramını temel almıştır. Ortak vatanda özgür birliktelik anlamındadır. Bu kavramı "demokratik toplum" kavramına dönüştürerek, sözde Kuzey Kürdistan toplumuna bir kurtuluş alternatifi ve Kürtlerin haklarına kavuşmasının bir aracı olarak Demokratik Toplum Hareketini yeni bir siyasi örgüt ismi olarak ortaya koymuştur. Demokratik Toplum Hareketi, Halkın Emek Partisi (HEP), Demokrasi Partisi (DEP), Halkın Demokratik Partisi (HADEP), Demokratik Halk Partisi (DEHAP) çizgisine paralel, Demokratik Toplum Partisi (DTP) olarak bu amaçla ortaya çıkmış bir partidir. "Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti'ne siyasal entegrasyon projesi olarak da ifade edilen bu hareket, entegrasyonu özerklik ve federasyon tipi siyasal statünün anayasa da güvence altına alarak gerçekleştirilmesini desteklemektedir" (Tanrıku, 2005). Abdullah Öcalan kan davalarını kullanarak PKK hareketini desteklemeyen toprak ağalarını ve aşiret liderlerini öldürdü. Böylelikle halkın dikkatini çekecek hareketler yapmıştır diye değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak geniş grup çatışmalarını kontrol edebilmek ve çözümleyebilmek için politik, ekonomik, hukuki, askeri ve tarihsel etkiler baskın öğelerdir. Fakat insan psikolojisinin özellikle de önderlerin stres ve baskı altında yönlendirdikleri özel geniş grup süreçlerini göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Bu alanda yapılan Volkan'ın psikanalitik gözlemlerini psikopolitik açıklamalarla örneklemeye çalıştım.

4.2. Vamık Volkan ve Kıbrıs

Vamık Volkan Kıbrıs Türkü bir psikiyatri profesörüdür. 1950'li yıllarından bugüne kadar Kıbrıs sorunu hala devam etmektedir. Kıbrıs'ta da hala Türkiye'deki durumundan biraz farklı bir politik sebep olarak "biz kimiz" sorusu cevabını bulamamıştır. Kıbrıs'ın durumu netleşmemekle birlikte bu durum Türkiye-AB ilişkilerinde de engel niteliği oluşturmaktadır. Kıbrıs'ta yaşayan toplulukların kimlik ve aidiyet duyguları, yaşananların bu topluluklar üzerindeki psikolojik etkileri ve bir arada yaşamın ortaya çıkardığı durumların psikolojisi bakımından yapılan bir analiz olması nedeniyle Prof. Dr. Vamık D. Volkan'ın çalışmaları ayrı bir öneme sahiptir. Dolayısıyla Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasındaki ilişkilerinin psikolojik anlatımı ve yorumu Kıbrıs'la ilgili çalışmalar açısından bu eserlere özgünlük kazandırmaktadır. Volkan'ın Kıbrıs ile yaptığı çalışmaların en temelinde çocukluk çağında arkadaşı Erol'un gerilimler sırasında hayatını kaybetmesi ve bu olayın kendisi üzerinde ki büyük etkisi rol oynamıştır.

Vamık Volkan 1968’de adaya yaptığı ziyaret sonrasında 1979 yılında “Cyprus: War and Adaptation: A Psychoanalytic History of Two Ethnic Groups in Conflict” adıyla İngilizce olarak basılmış eserini yayımlamıştır. Kıbrıs’ın geçmiş tarihten bu yana gelinen aşamadaki durumunu incelemiştir.

Kıbrıs sorunu, 1931’de İngiliz Valinin konağının Enosis (*Yunanla birleşme*) davasına bağlı olarak Kıbrıslı Rumlar tarafından yakılmasıyla başlamıştır. Volkan’a göre tüm bu tarihsel gelişmeler ve süreçleri değerlendirerek Kıbrıs bir laboratuvar olarak kullanılabileceğini belirtir.

Vamık Volkan Kıbrıs sorunu için; Couloumbis ve Georgiades’e atıfla uluslararası ilişkiler araştırmacıları için ada hakkında bir tespiti yer vermektedir. Couloumbis ve Georgiades’e göre Kıbrıs “uluslararası sistem ve alt sistemlerde, jeopolitik güç dengesinin etkilerini gösteren canlı, süregelen bir örnek” olarak ele alınmalıdır. Büyük güçler, yani Yunanistan ve Türkiye ile Kıbrıslı Rumlarla, Kıbrıslı Türkler arasındaki çatışmalar araştırmacıya birbiriyle örtüşen etkileşim çemberleri sunduğundan, ada bir çatışmanın yönetimi ve çözümünü anlamak aynı zamanda bir ulusun kurulması süreçlerini araştırmak için yoğun veri sunan bir bölge haline gelmektedir. Biri Psikiyatrist biri psikolog iki Amerikalı araştırmacının adada yaptığı araştırmalarıyla iki etnik grubun temel algılayış yapıları incelenmiştir. 1974 yılında Türk müdahalesinin Kıbrıslı Türkler açısından çok önemli olduğu kuşatılmışlıktan kurtarılmaları onlar için büyük bir minnet ve bağlılık oluşturmuştur. Ülkede yaşayan iki toplum (iki etnik grup) savaş sonrası birbirlerinden arınmak istemişlerdir. Çünkü savaş sırasında adada Rumlar tarafından kuşatılmış bir bölgede sürdürdükleri hayatın psikolojik bir yansıması olarak bir duvar oluşmuştur. Bu da farklı psikolojik travmaların oluşumuna neden olmuştur. Vamık Volkan’ın düşüncesine göre 1963-1971 yılları arasında Kıbrıslı Türklerin esaret altında yaşamasının Kıbrıslı Türkleri; 1974 müdahalesinde ise Rumları etkilemiş ve travmaya yol açmıştır diye düşünmektedir. Kıbrıslı Türklerin izolasyon, ambargo ve tanınmayan kimliklerinin psikolojik boyutunu düşünerek kamuoyunun Rum destekli dayatmaları ve çözülemeyen bir ülke problemi olması da Kıbrıslı gençlerin amaç ve ideallerini değiştirmiştir. Ortak bir kimlik altında yaşamanın imkansız olduğundan bahsetmektedir.

Volkan’ın temel anlamda çözüme yönelik önerisi ABD ve AB’nin pelesenk haline getirmiş olduğu ‘Kıbrıslılık’ kavramından uzaklaşmak ve Kıbrıs sorununun çözümüne, geniş grup kimliklerini bozmadan iki tarafı eşit olarak bir araya getirmektir diye düşünmektedir.

4.2.1. Kıbrıs'taki Durum Rezervuar Teorisi

Çocuğun psişik sınırları ile anne arasında bir akış bulunmaktadır. Çocuk büyürken anne üst nesilden bakım veren kişi, çocuğa arzu edilmeyen psikolojik elemanlar da aktarabilir. Aslında kuşaklar arası aktarımın birçok çeşidi vardır; zedelenmiş kendilik imajı, kaygı, depresyon, coşku, endişe vb. Dolayısıyla yetişkin bir kişi (ebeveyn) bu psikolojik duyguları çocuğa devreder ve depolar. İşte bu noktada Volkan'a göre yetişkin kişi genellikle farkında olmadan kalıcı bir rezervuar olarak kullanır. Aslında psikanalistler kimlik kavramına az değinmişlerdir. Kıbrıslı Türklerin en büyük birikimi "kimlik problemi"dir. Dolayısıyla Kıbrısta 1960'lardan bu yana sorun haline gelmiş bu problem nesilden nesile aktararak uluslararası hukuk normlarında çözülmesi gereken bir sorun haline gelmiştir.

Volkan'ın teorisine göre; "çocuklar büyürken, özellikle de en yoğun şekilde kendi parçalanmış (hala entegre edemediği) yanlarını bir araya getirdikleri sırada, sabit ve kalıcı dışsallaştırmaları için "paylaşılan rezervuarlar" olarak adlandırdığı çevrelerindeki hedefler yetişkinler tarafından çocuklara sağlanır. Bu hedefler yetişkinler tarafından desteklenen ve korunan çoğunlukla da cansız nesnelere oluşmaktadır. Bu kalıcı ve sabit dışsallaştırmalar çocuğa geri dönmez ve çocuktaki 'biz'lik' ve aynı zamanda 'diğerleri' kavramını somut olarak başlatırlar. Bu işlem daha sonra büyüyen çocuğun, etniklik, milliyet ve diğer geniş grup etiketleri gibi kavramların daha sofistike bir biçimde anlaşılmasıyla birleşir" (Volkan, 1988).

Vamık Volkan'ın rezervuar örneğini Kıbrıs adasında 1960'larda yaşayan Türkler arasında ilişkilendirmiştir. Kıbrıs kanlı olayların arkasından 1974'te iki ayrı politik oluşum haline gelen, bu süreye kadar yüz-yıllarca Türklerin ve Rumların yan yana yaşadığı bir yerdin Rum çiftçiler çoğunlukla domuz yetiştirirlerdi. Türk çocuklar da Rum çocuklar gibi çiftlik hayvanlarına meraklıdır ve bir Türk çocuğun gidip bir domuz yavrusuna dokunup sevmek istemesine Türk çocuğun annesi ya da etrafındaki önemli bir kişi tarafından şiddetle karşı çıkılır; çünkü Müslüman Türkler için domuz 'kirli'dir. Böylelikle Türk çocuk için domuz sadece Rumlara ait bir şey gibi ve Türkler'in geniş grubuna ait değil şeklinde algılanmaktadır. Dolayısıyla daha sonraları Türk çocuk kalıcı şekilde dışlayacağı ya da entegre edemediği 'kötü' imgesi kendilik ve nesne imajları için bir rezervuar bulmuş olur.

"Müslüman Türkler domuz eti yemediğinden, somut olarak domuz imajının içine atılan, dışlanan şeyler tekrar içe alınmaz. Çocuk, entegre edemediği 'kötü' kendilik ve nesne

imajları için uygun bir rezervuar bulduğunda, çocuğun zihninde ‘diğer’ kavramının öncüleri deneysel düzeyde yerleşir. Türk çocuk bu noktada, Rum olmanın ne demek olduğunu tam olarak anlayamaz. Sofistike düşünceler, algılar ve duygular, diğeriyle ilgili tarihi imajlar bireyin nesne ilişkileri gerilimine bağlı duygudan kurtulmasına yardımcı olan ilk düşman sembolü, o farkında olmadan zamanla evrimleşir. Kıbrıs’taki neredeyse tüm Türk çocuklar aynı hedefi kullandığında gerçek dünya problemleri karmaşıklaştığında, hepsi aynı ‘öteki’ öncüsünü paylaşarak onu ‘düşman’ haline getirecektir” (Volkan, 1988: 15).

4.2.2. Kıbrısta Travma ve Anksiyete (Kaygı)

Travma yaşayan insanlar dünyayı tehlikeli bir yer, kendilerini de bu tehlikelerle baş edemeyecek kadar yetersiz görerek kontrol kaybı yaşarlar. “Yaşanan kontrol kaybı kişinin anksiyete (kaygı) ve umutsuzluk hissetmesine neden olur” (Güloğlu ve Kararımak, 2013). Dünya da en çok görülen travmatik olaylar psikolojik şiddet, savaş, saldırıya uğrama, terör ve bunun gibi olaylardır. Özellikle “çocuklar, savaş ve terör gibi travmatik olaylara doğrudan tanık olmasalar bile çevrelerinden duydukları ve medya aracılığı ile edindikleri savaş yaşantılarına dair bilgilerden dolayı travmaya maruz kalabilirler” (Eryılmaz, 2009: 23-31). Dolayısıyla, savaşların, insanların maddi ve manevi birçok kayıp vermesine, birçok hak ve ihtiyaçların karşılanmasından mahrum olmasına, her türlü istismara açık bir şekilde güvensiz ve savunmasız kalmasına, çaresiz, üzgün, kaygılı ve korkmuş hissetmesine neden olduğu belirtilmektedir. “Terör ve savaş gibi insanlar tarafından bilinçli ve istemli şekilde yaratılan travmatik olayların, olaya maruz kalan bireylerde korku ve güven kaybına sebep olarak, Travma Sonrası Stres Bozukluğu başta olmak üzere, ciddi psikiyatrik bozukluklara neden olduğu görülmektedir” (Güloğlu ve Kararımak, 2013).

Tüm bunlara göre Freud’un insanın bilinçaltının dış dünyaya yansıtıldığı, bilinçaltı mekanizmalarla bilinçaltındaki öfkenin şiddet ve uyuşmazlıklar yaratılarak boşalabildiğini, bu nedenle de kolektif bilinçaltları savaş ve çatışmalarla rasyonel olmayan kendini gösterebileceği varsayımından türetilmiştir. Daha sonraları “Neo-psikanalitik” olarak tanımlanan akım ise Freud’un bazı temel varsayımlarını, özellikle de psikiyatrik ve psikolojik temellendirmelerini kabul etmekle birlikte nedenler konusunda daha farklı bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Vamık Volkan’ın öncülüğünü yaptığı bu akım çatışmaların kökenlerinin insan doğası ve gelişimi ile ilgili olduğunu; insanların dünyaya boş bir ayna gibi gelip düşman ve dost imgelerine ihtiyaçları olduğunu söyler. Psikolojik açıdan rahatlamak için

beğendiklerine dost imgesi yapıştırırken olumlu bakar, beğenmediklerine ise olumsuz bir düşman imgesi yaratır. “Düşman imgesi seçmek kişilerin gelişiminin bir parçasıdır ve çatışma doğurabilmektedir. Bireyler hasımlara istenmeyen şeyleri doldurur, hasımlık daha sonra farklılığa dönüşebilmektedir” (Yılmaz, 2006: 46-54). Yani Kıbrıs’taki iki toplumun çatışması ve uyumsuzluğu sosyo-psikolojiktir. Geçmişte yaşanan travmatik acıların bıraktığı etkilerin nesilden nesile aktarımıdır. Olayları yaşamayan insanları bile psikolojik açıdan etki altına sokarak karşı gruba (Rumlara) düşmanlık ve intikam hissi beslenmektedir. Şu an Kıbrıs’ta her iki tarafın liderinin de etkisi oldukça önemlidir. Hatta Volkan’a göre; “insanların mobilize olmalarının kolay ve hızlı olduğu, kitlenin liderlerin etkisi ile her türlü yönlendirmeye açık olduğu ve grup olmanın getirdiği baskıyla her türlü bireysel tercihin yok edilerek grup içinde kolektif olarak hareket edildiği bu tür durumlarda da uyuşmazlıklar ve sorunların çatışmaya dönüşmeleri çok kolay olmaktadır” (Volkan, 2005).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamın genel amaca uygun olarak politik psikoloji alanında yapılan çalışma ve araştırmalarda çeşitli kuramlardan alınan bilgilerle bu konuda yapılan çalışmalar içerik analiziyle açıklanmıştır. Araştırmalara göre aslında en temelde insanın sosyal yönünün üzerinde durulmaktadır. Aristo insanın doğasında var olan gruplar oluşturma isteğini göz önüne alarak, insanı “politik hayvan” olarak nitelendirmiştir. Aristo bu nitelendirmede insan gruplarını ve bu grupların çıkarlarını göz önüne alarak; şehirler, bölgeler veya ülkeler olarak düzenlemeyi vurgulamaktadır. Sosyal ve psikolojik etkenler tamamen çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde yaşadıkları ve çevresinde bulunan kişilerin etkileriyle ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacında da dost ve düşman edinme gereksinimine geniş açıdan bakılmaktadır. Bu gereksinim politik psikolojinin alt yapısıdır. Eğer kişi ve grupların düşmana ve kendini destekleyen dostlara ihtiyaçları olmasaydı, politik psikoloji diye bir disiplinin de olmayacağı tartışılabilir.

Volkan’ın tüm eserlerinde üzerinde durduğu konu seçilmiş travmalar, yas tutamama ve bunların bir nesilden diğerine aktarılmasıdır. Nesillerde atalarına yapılanı düzeltmek ve onur kırıklığından kendilerini kurtarmak için bilinçli veya bilinçdışı seçilmiş travmayı yaşar ve yaşatırlar. Özetle, savaşlar, göçler, çatışmalar ve diğer travmatik yaşantılar; ekonomik krizlere, toplumların kültürel ve siyasal olarak çöküşüne, toplumsal yok oluş kaygısına ve dolayısı ile travmaların nesilden nesile aktarılmasına, her türlü toplumsal gelişimin kilitlenmesine, halkın kaygı, güvensizlik, çaresizlik, umutsuzluk hissetmesine neden olmaktadır. Tüm bunlar, psikolojik ve sosyal destek olmadan başa çıkılması mümkün olmayacak derecede güçtür ve birey tek başına çözüm üretmez duruma geldiğinde travmatik stres bozuklukları, kaygı bozuklukları, depresyon ve benzeri psikolojik sorunlara yol açmaktadır.

Dolayısıyla bu durum politikayı ve siyasal yaşamı etkiler. Türk toplumunda travma yaşamamış bir grup hemen hemen yoktur. Kürtler, Aleviler, Ermeniler, “zulüm gördük” diyen siyasal İslamcılar, komünistler ve bunun gibi pek çok gruplar vardır. Ancak travma yaşayan her grup bunu mağduriyete dönüştürmemektedir. Buna karşılık, liderlerin ya da grupların talepleri yerine getirilse bile, o travmanın sonucunda oluşan mağduriyetin etkisi silinemediği görülmüştür. Bu şekildeki bir travmadan doğan mağduriyeti geriye dönüp düzeltmek mümkün

olmamaktadır. Erişkin dönemde iken mağduriyetin ön plana çıkartılmasında, çocukluk döneminde yaşanmış ve derinlemesine ciddi yaralar açmış travmaların çözümsüz kalması, ya da o karakter yapısında çözüm bulması en önemli etkenler olmaktadır. Özellikle bir gruba liderlik yapanlar, bu travma ve mağduriyeti abartılı bir biçimde yaşamakta ve gruplarına da yaşatıp algılatmaktadırlar. Örneğin PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın, çocukluk döneminde iken yaşamış olduğu aile içi travmaların kendi iç dünyasında yaşattığı acıların yansımaları, onun örgüt liderliğinde, çözümsüz kalmış travma ve mağduriyet psikolojisini Kürt halkının durumu ile özdeşleştirmeye çalışmasında görülebilmektedir (Çevik, 1995: 22-26). Tüm bunların neticesinde elde edilen sonuçların olası nedenleri dördüncü bölümde Prof. Vamık Volkan'ın araştırmasıyla açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde; Atatürk'ün yaşamının ayrıntılarına fazla girmeden, kendi sözlerinden ve çocukluk yıllarında yaşadığı duygusal olayları ve “açlığı” daha sonra hayatına yansıtılmalarını araştırılmıştır. Norman Itzkowitz ve Vamık Volkan'ın yaptığı çalışmalar incelenerek Atatürk'ün kişilik ve kimliğini biçimlendiren en temel olgular ele alınmıştır.

Özetle siyaset psikolojisi, çatışma çözümü, yas, etnik kimlik, müzakere süreçleri, büyük travmalar ve tarihi olaylar, liderler toplum ve gruplar ile ilgili birçok çalışma yapılmış ve kitaplar yazılmıştır. Bu tez çalışmasında tüm bu temel konuları ele alarak ve bu konuda uzman olan Prof.Dr. Vamık Volkan'ın eserleri ve çalışmalarını inceleyerek geniş bir çerçevede incelemeyi amaçladım. Psikolojinin uluslararası süreçlerdeki rolünü inceledim.

5.2. ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ele alınan konuların, ilgili alanda gerçekleştirilecek araştırmalar için araştırmacılara yönelik sunulan öneriler yer almaktadır.

Araştırmanın genel amacına göre; kimlik, dini kimlik, terör, terörist, etnik çadır, politik psikoloji ve Kıbrıs sorununun disiplinlerarası bir yaklaşımla incelenmesi ve sonuçlar çıkarılması gerekmektedir. Bu çok boyutluluk içinde sadece politik psikolojik bakış açısıyla psikolojik pencereden bakan ve inceleyenleri sunmaya çalıştım. Sigmund Freud ve Freudyan bir psikanalist olan Vamık Volkan'ın psikanalitik çalışmaları daha iyi değerlendirilmelidir. Politik psikoloji uluslar arası ilişkiler ve tarih gibi dallarda daha aktif kullanılmalıdır. Politik psikoloji bilimi dünyasının birçok ileri düzey ülkelerinde politikacılara, diplomatlara, genellikle ilgili çalışan kişi ve uzmanlara ve yöneticiler ışık tutmakta ve psikolojinin önemini

vurgulanmalıdır. Devletin terörle ve kimlikle ilgili sorunlara yönelik bölgeye yaptığı hizmetler ve oraya giden liderlerin temaslarının medya'ya daha iyi yansıtılması gerekmektedir. Bölgede olan en küçük bir faaliyet bile topluma doğru yansıtılmalıdır. Etnik terörizm ve terörist psikolojisi ve liderlerin psikolojisi hakkında bu durumlardan etkilenen topluma yönelik eğitim almaları gerekmektedir. Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesi batıda ki standartlarda geliştirilmelidir. Halkın kendine verilen değeri görmesi gerekir. Etnik ilişkilerin psikolojik altyapısı diğer komşu grupların psikolojisiyle etkileşmektedir. Tarihte ilk insandan bugüne kadar yaşayan kabileler, gruplar ve uluslar hep birbirlerini “ötekileştirmiş”lerdir. Ve bu ritüeli psikolojik olarak bir nesilden diğerine aktarmışlardır. Dolayısıyla bundan sonra çocukluktan itibaren etnik kimliğin ve insanın kendini daha iyi geliştirmesi gerekmektedir. Bu durumda siyasetin parametrelerinden biridir.

Siyasi Tarih çok iyi ve doğru öğrenilmeli, tarihin yaşayan insanlar tarafından ve o insanların yaşadıkları bugüne kadar ulaşan duygularının dikkate alınması ve doğru değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın araştırmacılar daha detaylı ve derin olarak politik psikolojiyi araştırarak daha ileri götürebilirler.

KAYNAKÇA

- Abrahms, M. (2008). *What terrorists really want: Terrorist motives and counterterrorism strategy*. International Security. 32 (4), 78-105.
- Afetinan, A. (1971). "M.Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım", Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.77-78.
- Afetinan, A. (1993). Mustafa Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları, Yay., *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, s. 45
- Anwar al-Sadat, *In Search of Identity: An Autobiography*, London, Collins, 1978
- Atay, F.R. (1984).Çankaya.İstanbul: Buteş.
- Atik, F. (2016). "Kendi Divanında Bir Psikanalist", s: 311-312, Nemesis kitap yayınevi.
- Aydemir, Ş. S. (1969). *Tek Adam* (Teh Singular Man).(Vols.1-3).İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Berelson, B (1952). Content Analysis in Communication Research, New York, *Hafner Press*, s. 18.
- Bernard C. Meyer, 1969, "Some Reflections on the Contribution of Psychoanalysis to Biography," şurada, Holt ve Peterfreund (edt.), *Psychoanalysis*, I, 374. Fred I. Greenstein, *Personality and Politics: Problems of Evidence, Inference and Conceptualization* (Chicago), 19.
- Bilbilik, E. (Ocak 2010). Açılışın Mimarlarından, Prof. Vamık Volkan'ın Kaleminden Ermeni Açılışının Hedefi İntikam Duygularını Hortlatmak, *Aydınlık Türkiye*, Sayı: 4,3, sayfa: 29
- Bilgin, N. (2005). *Siyaset ve İnsan: Siyaset Psikolojisi Yazıları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık. 2. Baskı.
- Blos, P. (1967). "The Second Individuation Process of Adolescence." *The Psychoanalytic Study of the Child* 22 :162-86.
- Çelenk, A.Tarık (2008). *Prof.Dr.Vamık Volkan ile Politik psikoloji analizleri üzerine* , 3 Eylül 2008,s. 6, <http://turkpsikoloji.com/node/249>
- Çevik, A. ve Ersaydı S. (Aralık ,Ocak, Şubat 2012-2013). "21.yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi Özel Dosya: Politik Psikoloji", s.41-43, http://www.aktuelpsikoloji.com/haber.php?haber_id=8094

- Çevik, A. (2007). 'Türk Milletine Başarı Gerekli', *2023 Dergisi*, Ankara
- Çevik, A. (2007). Politik Psikoloji, Ankara, Dost Kitabevi Yayınlan,
- Çevik, A. (2010). Abdülkadir Çevik, 'Türk Milletine Başarı Gerekli', Ankara: Dost Kitapevi
- Çevik, A., Birsen C., (1995). Mağduriyet Psikolojisi ve Toplumsal Yansımaları, Ankara: Medikomat Yayınevi, s. 22-26.
- Çitlioğlu, E. ve Dedemen F. (2014). "Terörizmi Anlamak" *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Kasım , 3(2), 25-39
- De Vos, G., (1995). "Ethnic Pluralism: Conflict and Accommodation", s.9
- Dikker, H., Ü. *Politik Psikoloji ve Türkiye'deki Sentezi*, <http://www.tuicakademi.org/politik-psikoloji-ve-turkiyedeki-sentezi/>
- Dietrich D.J., (1988) Psychology. International Society of Political Psychology 21(4), ss. 805-832. Journal Article JSTOR Essential Collection
- Edel, (10 Şubat, 1979). "The Art of Biography :The figure Under the Carpet", The New Republic; aynı yazar, Henry James, IV, 8.
- Elster, J. (1993) *Political Psychology*
<http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/92017779.pdf>
- Eryılmaz, A. (2009). Barışa Yönelik Tutumların Özsaygı ve Cinsiyet Değişkenleriyle İncelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), 23-31.
- Genel Nüfus Sayımı. DIE Mat. Ankara, 1991, 2018
- Güloğlu, B. ve Kararımak, Ö. ve Emiral, E. (2016). Çocukluk Çağı Travmalarının Tinsellik ve Affetme Üzerindeki Rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17 (4), 309- 316. doi: 10.5455/apd.217593
- Güvenç, B. (1993). Türk Kimliği. Tisamat Basım Sanayi: Ankara, Kültür Bakanlığı
- Hansen, A.,(2003). "İçerik Çözümlemesi", Çev: Sadullah Çebi, İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi, der. Murat S. Çebi içinde, Ankara, Alternatif Yayınları, s. 55.
- Horgan, J. (2008). From profiles to pathways and roots to routes: Perspectives from psychology on radicalization into terrorism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 618 (1), 80-94.

- Houghton, D. P. (2009). *Political Psychology: Situations, Individuals, and Cases*. New York: Routledge.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*, 7.Baskı, Ankara, Alkım Yayınları, s.77.
- Kendall, A.S. ve Stephen, S. (2003). *Assasins to Zelaots Terrorism*, Oxford: The Scarecrow Press
- Kernberg, O.F. (1975). *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. New York :Jason Aronson.
- Kırcaali G., (1999). “Bilim ve Araştırma”, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Ali Atıf Bir(ed.) içinde, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 7.
- Kışlal, M.A., (1996). *Güneydoğu Düşük Yoğunluklu Çatışma*, Ankara, Ümit Yayıncılık
- Lewis, B. (1967). *The Assassins: A Radical Sect in Islam*, London:Weidenfeld & Nicolson.
- Mackey, J (ed.), (1980). *Terrorism – Political Self Determination: A Tragic Marriage We Could Help Decouple* (prepared for the 9th Annual Human Rights Conference) , A world Without War Council – Midwest Publication, s. 8.
- McGraw, K. M. (2000). *Contributions of the Cognitive Approach to Political*
- Melzig, H. (1944). *İnönü Diyor ki*. İstanbul: Ülkü Basımevi
- On5Yirmi5,Prof.VamıkVolkanKimdir?,(2016),
<http://www.on5yirmi5.com/biyografi/dunya/kisiler/188728/prof-vamik-david-volkan-kimdir.html>
- Öcalan, A., Küçük Y. (1993), *Kürt Bahçesinde Sözleşti*. Şahin Mat: Ankara
- Öcalan, A. (1993a). *Politik Rapor PKK IV Kongresine Sunulan*, İstanbul, Zagros yayınları
- Özvarış, H., Röportajı, <http://t24.com.tr/haber/vamik-volkan-baris-sureci-milliyetci-ve-dinci-turk-ve-kurtlerin-uzlasacagi-onerilerle-baslar,210345>
- Perez, A. G., (2001). *Political Psychology as Disipline and Resource*. *Political Psychology*, Vol 22, No.2, s. 347
- Roger, D. Wimmer, Joseph, R. Dominick, (2007). “İçerik Çözümlemesi”, *Medya Metinlerini Çözümlemek: İçerik, Göstergebilim ve Söylem Çözümleme Yöntemleri*, Gülseren Şendur Atabek Ümit Atabek (der.) içinde, Ankara, Siyasal Kitabevi, s. 20.

- Schur, M. (1972). *Freud, living and Dying*. New York: International Universities Press.
- Seligman, M.E. ve Maier, S.F. (1976). Learned Helplessness: Theory and Evidence *Journal of Experimental Psychology: General*, 105(1), ss.3-46.
- Sigmund, F. (1921). Group psychology and the analysis of the ego. Standard Edition, 18:63-143. London: *HogarthPress*, s. 57.
- Sigmund, F.(2007). Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası, 2.Baskı (Çev: Banu Büyükkal,Saffet Murat Tura) İstanbul: Metis Yayınları
- Tanrıkulu, V., (Nisan-Haziran 2005). "Demokratik Toplum Hareketi Kürtleri Türkiye Cumhuriyeti'ne Siyasal Entegrasyon Projesidir I-IP",
<http://www.kurdinfo.com/arsiv/cozum/vil12.htm>,
- Tokgöz, O. (2008). Siyasal İletişimi Anlamak, İmge yayınları, s.134
- Tolon, H., (2004). Birinci Dünya Savaşı Sırasında Taksim Anlaşmaları ve Sevr'e Giden Yol. Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Siyasi Tarihi, 1.Baskı.
- Unan, (1959). Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Derl: Nimet Unan, C.II, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. 85.
- Victorof, J. (2005) *The Mind of The Terrorist A Review and Critique of Psychological Approaches*, *Journal of Conflict Resolution*, 49(1), ss.3-42.
- Volkan ,V., (1997). "Kanbağı Etnik gururdan Etnik Teröre", s.196, Bağlam Yayıncılık
- Volkan, V.D., Itzkowitz N., (1985). *The Immortal Ataturk*. Chicago University Press: Chicago,
- Volkan,V., (2009) *Volkan'dan Politik Psikoloji Seminerleri-2*,
<http://www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=1304>
- Volkan, V. (1988) *The Need to Have Enemies and Allies: From Clinical Practice to International Relationships*.Northvale, NJ: Jason Aronson; Volkan, Vamık (1997), Volkan, V. D. 1997. *Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism*. New York: Farrar, Straus and Giroux; Volkan, Vamık (2004), Volkan, V. D. 2004. *Blind Trust: Large Groups and Their Leaders in Times of Crises and Terror*. Charlottesville, VA: Pitchstone Publishing; Volkan, Vamık (2006a), Volkan, V.D. 2006a. *Killing in the Name of Identity: A Study of Bloody Conflicts*. Charlottesville, VA: Pitchstone Publishing

- Volkan, V. D. & Itzkowitz, N. (2005). *Ölümsüz Atatürk, yaşamı ve iç dünyası*. İstanbul: Bağlam.
- Volkan, V. D. (1999) *Kan Bağı: Etnik Gururdan Etnik Teröre*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Volkan, V. D., (2015) *DLFAPA, FACPSa, "Geniş Grup Kimliği ve Barış Sağlama Üzerine Bazı Düşünceler"* Charlottesville, VA: Pitchstone Publishing
- Volkan, V. ve Itzkowitz, N. (2011). *Atatürk/Anatürk: Yaşamı, İç Dünyası, Yeni Türk Kimliğinin Yaratılışı ve Bugünkü Türkiye'deki Kimlik Sorunları*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Volkan, V.D: (2005). *Körü Körüne İnanç: Kriz ve Terör Dönemlerinde Geniş Gruplar ve Liderleri*, çev.Özgür Karaçam, İstanbul, Okyanus Yayınevi.
- Volkan, V. D., (2006). *Kemal Atatürk'ün Psikanalitik Biyografisi Üzerine*, Bölüm 17; Volkan "Bloodlines", Volkan, Blind Trust \V.D.Volkan, Killing in the name of Identity, Pitchstone publishing, Charlottesville, VA
- Volkan, V. D. (1980). *Narcissistic Personality Organization and 'Reparative' Leadership*. *International Journal of Group Psychotherapy*, 30:131-152.
- Weber, M. (1923). *Wirtschaft und Gesellschaft (Economy and Society)*. 2 vols. Tübingen, Germany: J. C. B. Mohr.; Abse, D. W. and R. B. Ulmann. (1977). *Charismatic political leadership and collective regression*. In *Psychopathology and Political Leadership*, ed. R. S. Robson, pp.35-52. New Orleans: Tulane University Press; Zalesnick, A. (1984). *Charismatic and con-sensus leaders: A psychological comparison*. In *The Irrational Executive*, ed. M. R. F. Kets de Vries, pp.122-132. New York: International Universities Press
- Weinberg, C.A (1992). *Terrorists and Terrorism: Have we Reached a crossroad? Mind and Human Interaction* 3(3): 77-82
- Winnicott, D.W. (1975), *Through Pediatrics to Psycho-Analysis*, New York: Basic Books
- Y. Halaçoğlu, *Facts Relating to the Armenian Relocation (1915)*, TTK Yay., Ankara, 2001.
- Yalman, A.E. (1922). "Büyük Millet Meclisi Resi Başkumandan Mustafa Kemal Paşa ile bir mülakat" *Vakit*, 10 January
- Yılmaz, M. E. (2006). s.46-54; Vamık D. Volkan, (1998). *The Need to Have Enemies and Allies*, Northvale, N.J. Arinson Inc.

Yılmaz, R.Ç., ”*Politik Psikoloji*”, <https://ruveydacelenk.com/ilgi-alanlarim/politik-psikoloji/>

Yücebaş, H., (1971) M.Kemal Atatürk’ten Yazdıklarım., ed, Atatürk’ün Nükteleleri-Fıkraları-Hatıraları İstanbul:Kültür Kitabevi (2d ed.), s.181-83.

2023 Dergisi, (2007). <http://www.2023.gen.tr/aralik2007/6>.

EKLER

Prof.Dr.Vamık Volkan'ın Eserleri

EK 1. İngilizce Yayınlar

- Normal & Pathological Responses to Bereavement (1974)
- Cyprus War and Adaption: A Psychoanalytic History of Two Ethnic Groups in Conflict (1979)
- Linking Objects and Linking Phenomena: A Study of the Forms, Symptoms, Metapsychology and Therapy of Complicated Mourning (1981)
- What do you get when you cross a Dandelion with a Rose? The True Story of Psychoanalysis (1984)
- Six Steps in the Treatment of The Severely Regressed Patient (1987)
- The Need to Have Enemies and Allies; From Clinical Practice to International Relationships (Masterworks) (1988)
- Life After Loss.The Lessons of Grief by Vamık D.Volkan (1993)
- Turks & Greeks: Neighbors in Conflict (with Norman Itzkowitz) (1994)
- The Infantile Psychotic Self and Its Fates: Understanding and Treating Schizophrenics and Other Difficult Patients (1995)
- Richard Nixon: A Psychobiography (with Norman Itzkowitz and Andrew Dod) (1997)
- Bloodlines: From Ethnic Pride To Ethnic Terrorism (1998)
- Killing in the Name of Identity: A Study of Bloody Conflicts (2006)
- Searching for the Perfect Woman: The Story of a Complete Psychoanalysis (2009)
- Regional and Ethnic Conflicts: Perspectives from the Front Lines (2009)
- Psychoanalytic Technique Expanded: A Text book on Psychoanalytic Treatment (2010)
- Enemies on the Couch; A Psychopolitical Journey Through War and Peace (2013)

- Animal Killer: Transmission of War Trauma From One Generation to the Next (2013)
- Psychoanalysis, International Relations, and Diplomacy: A Sourcebook on Large-Group Psychology (2014)
- Siblings in the Unconscious and Psychopathology: Womb Fantasies, Claustrophobias, Fear of Pregnancy, Murderous Rage, Animal Symbolism, Christmas and Easter "Neuroses", and Twinings or Identifications with Sisters and Brothers (2014)
- A Nazi Legacy; Depositing, Transgenerational Transmission, Dissociation and Remembering Through Action (2015)
- (Nazi Mirası; Depolama, Nesillerarası aktarım, Disosiasyon ve Eylem yoluyla hatırlama)
- Would-Be Wife Killer: A Clinical Study of Primitive Mental Functions, Actualised Unconscious Fantasies, Satellite States, and Developmental Steps (2015)
- Immigrants and Refugees: Traume, Perennial Mourning, Prejudice and Border Psychology (2017)
- Religious Knives: Historical and Psychological Dimensions of International Terrorism(2017)
- Primitive Internalized Object: Aclinical Study of Schizophrenic,Borderline and Narcissistic Patients
- Depressive State and Their Treatment (Edited)
- Us and Them: The Psychology of Ethnocentrism (Edited with the Group for Advancement of Psychiatry (GAP)(Committee on International Relation)
- The Third Reich in the Unconscious: A Study of Transgenerational Transmissions of Shared Trauma and its Consequences for Identitiy Formation (with Gabriele ast and William Greer) (2002)
- A Psychoanalytic Process From Its Beginning to Its Termination
- Blind Trust: Large Groups and Their Leaders in Times of Crises and Terror
- Violence or Dialogue: Psychoanalytic Insight on Terror and Terrorism (Edited with Sverre Varvin)

- Mental Zoo: Animals in the Human Mind and Its Pathology (Edited with Salman Akhtar)
- Cultural Zoo: Animals in the Human Mind and Its Sublimations (Edited with Salman Akhtar)
- The Seed of Madness: Constitution, Maternal Environment and Fantasy in the Organization of the Psychotic Core (with Salman Akhtar)
- The Homosexualities and the Therapeutic Process (Edited with Charles Socarides)
- Homosexuality: Reality Myth and the Arts (Edited with Charles Socarides)
- The Psychodynamics of International Relationships, Vol.I: Concepts and Theories (Edited with Joseph Montville and Demetriosd Julius)
- The Psychodynamics of International Relationships, Vol .II: Unofficial Diplomacy at Work (Edited with Demetrious Julius and Joseph Montville)
- Attitudes of Entitlement –Theoretical and Clinical Practice to International Relationships
- The Need to Have Enemies and Allies: From Clinical Practice to International Relationships

EK 2. Türkçe Yayınlar

- Ölümsüz Atatürk: Yaşamı ve İç Dünyası (Immortal Atatürk His Life and Internal World) (with Norman Itzkowitz) (1984)
- Türkler ve Yunanlılar Çatışan Komşular (2002)
- Kozmik Kahkaha/Psikanalitik Öyküler 1 (2003)
- Kimlik Adına Öldürmek Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme (2007)
- Kıbrıs Savaş ve Uyum Çatışan İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi(Cyprus War and Adoption) (2008)
- Kanbağı (Bloodlines)
- Etnik Gururdan Etnik Teröre (2000)
- Fanustaki İnsanlar (People in Glass Bubbles),Psikanalitik Öyküler (2009)
- Gidenin Ardından (2010)
- Kimlik Adına Öldürmek Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme (2009)
- Osmanlı'nın Yasından Atatürk'ün Türkiye'sine (2010)
- Onarıcı Liderlik ve Politik Psikoloji(with Nuriye Atabey)
- Atatürk Anatürk (with Norman Itzkowitz) (2011)
- Kusursuz Kadın'ın Peşinde(Searching for a Perfect Woman) (2013)
- Divanda Kılıç Dövüşü (Swordfight on the Couch) (2012)
- Körü Körüne İnanç/Kriz ve Terör Dönemlerinde Geniş Gruplar ve Liderleri (2012)
- Divandaki Düşmanlar: Bir Türk Psikanalistin Siyaset Psikolojisi Serüveni (2013)
- Hayvan Katili (Animal Killer) (2014)
- Atlarla Yaşayan Kadın (The Woman who Lived with Horses) (2014)
- Körü Körüne İnanç (2017)
- Atatürk'ün Psikanalitik Biyografisi (2017)

-Kayıptan Sonra Yaşam (2017)

-Depresyonun Psikodinamik Etiyolojisi (Psychodynamic Etiology of Depression)

-Nesne İlişkileri Kuramı Çevresinde Gelişim ve Organizasyon (Development and Organization as Examined from an object Relations Point of View)

-Psikanaliz Yazıları (Essays on Psychoanalysis)

-Political Psikoloji (Political Psychoanalysis)

-Psikanaliz Öyküleri (Psychoanalytic Cases)

-Bilinçdışında Kardeşler ve Psikopatoloji (Siblings in the Unconscious) (with Gabriele Ast)

-Kozmik Kahkaha (Cosmic Laughter)

-Özsevinin Dokusu (Spektrum des Narzissums)(with Gabriele Ast)

EK 3. Almanca Yayınlar

- Spektrum des Narzissmus: eine klinische Studie des gesunden Narzissmus, des narzisstisch-masochistischen Charakters, der narzisstischen Persönlichkeitsorganisation, des malignen Narzissmus und des erfolgreichen Narzissmus (1994)
- Eine Borderline-Therapie: strukturelle und Objektbeziehungskonflikte in der Psychoanalyse der Borderline-Persönlichkeitsorganisation (1996)
- Das Versagen der Diplomatie: Zur Psychoanalyse nationaler, ethnischer und religiöser Konflikte (Bibliothek der Psychoanalyse) (1999)
- Psychoanalyse der frühen Objektbeziehungen. Zur psychoanalytischen Behandlung psychotischer, präpsychotischer und narzißtischer Störungen.(1999)
- Bluts-grenzen: Die historischen Wurzeln und die psychologischen Mechanismen ethnischer Konflikte und ihre Bedeutung bei Friedensverhandlungen.(1999)
- Blindes Vertrauen: Großgruppen und ihre Führer in Zeiten der Krise und des Terrors (Bibliothek der Psychoanalyse) (2006)
- Das infantile psychotische Selbst und seine weitere Entwicklung: Verständnis und Behandlung schizophrener und anderer schwieriger Patienten (2003)
- Die Erweiterung der psychoanalytischen Behandlungstechnik: bei neurotischen, traumatisierten, narzisstischen und Borderline-Persönlichkeitsorganisationen (2018)
- Wege der Trauer: Leben mit Tod und Verlust (life After Loss) (with Elizabeth Zintl)
- Das infantile psychotische Selbst und seine weitere Entwicklung (The Infantile Psychotic Self)

EK 4. Fince Yayınlar

-Haussa Taydellinen Nainen (Searching for a Perfect Woman)

-Hevosnainen: Psychoanalyttinen tapauselostus (A Women who lived with Horses)

EK 5. Yunanca Yayınlar

-Atatoypk (Atatürk) (with Norman Itzkowitz)

EK 6. Japonca Yayınlar

-Japanese translation of Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism

EK 7. Rusça Yayınlar

-Life After Loss (In Russian)

-Psychoanalytic Technique Expanded: A Textbook on Psychoanalytic Treatment.

EK 8. İtalyanca Yayınlar

-Violenza o Dialogo? Insight Psicoanalitico su terrore e terrorism.(Violence or Dialogue :Psychoanalytic Insights on Terror and Terrorism) (Edited with Sverre Varvin)

EK 9. İspanyolca Yayınlar

-Psicología de las sociedades en conflicto: Psicoanálisis, relaciones internacionales y diplomacia (2018)

EK 10. Portekizce Yayınlar

-Violence or Dialogue: Psychoanalytic Insights on Terror and Terrorism) (Edited with Sverre Varvin)

